

DIALÓGUS

**A Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa**

2008

A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
2000/4/1974. számú határozatával a jogászképzésnek
párhuzamos akkreditációs vizsgálata és a „Kiválósági hely” címre
tesztelt pályázatok alapján a

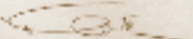
**Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Karának**

a jogász képzésben
nyújtott kiemelkedő teljesítményéért
2011. június 30-ig

Kiválósági hely

címre adományozott.

Budapest, 2008. április 28.

Fehér László
MAB elnöke

Felelős kiadó: Dr. Szabó Imre
az SZTE ÁJTK dékánja

Felelős szerkesztő: Dr. Balogh Elemér
baloghe@juris.u-szeged.hu
<http://www.juris.u-szeged.hu>

Nyomdai munkák: „Norma” Nyomdász Kft.
Hódmezővásárhely

Tisztelt Olvasó!

Ismételten köszöntöm a *Dialogus* kedves olvasóit. A szegedi jogi karon jogot hallgatottak, a karunkhoz bármilyen módon kötődők magazinja a 2008. esztendő tétő tárgyazó füzetével lezár egy folyamatot: a tanszékeket részletesen és „képesen” bemutató rovatunkban a most prezentált Nemzetközi Magánjogi Tanszékkel valamennyi főkollégiumi tárgyát gondozó oktatási-szervezeti egységünkről beszámoltunk. Tervezzük, hogy az eddigi számokat kötetbe rendezve, gyűjteményes formában is megjelentetjük, ami azért is kívánatos, mivel a régi füzetek már régen elfogytak.

Nagyon jó érzés leírni, hogy még soha ennyi – tizenhárom! – doktori oklevél (PhD) átadására nem került sor karunkon. Az egytől-egyig kiváló disszertációk rövid, (két kivétellel) szerzői összefoglalói igazi csemegék a jogtudomány szegedi „boszorkányműhájának” főztje iránt érdeklődők számára. A disszertációnak pedig karunk nevében ehelyütt is szívből gratulálok.

Könyvszemlélnkben ezúttal Pokol Béla és Heka László egy-egy művét ajánljuk a nyájas Olvasó figyelmébe. Exkluzív rovatunkban az Alkotmánybíróság új elnökével, a Politológiai Tanszék vezetőjével készített

interjút helyeztük el. Nem hiányoznak az Európát járó hallgatóink élménybeszámolóit sem, ezúttal Graz és Tromsø egyetemeiről érkezett anizksz.

Az elhunyt professzorok emléket idéző, tisztelgő rovatunkban két centenáriumi alkalom kínált apropót: a több tárgyat is gondozó Móra Mihályról és a bátor közéleti szerepvállalásáról is nevezetes Perbíró Józsefről olvashatunk méltatást. A „Kari Hírek” rovatban ezúttal is csak a legfontosabb – döntően tudományos – eseményeknek tudunk helyet szorítani. A diplomaosztóról szóló híradásunk ezúttal is tartalmaz unikális esetet: aranydiploma helyett *Emléklap* átadásával szolgáltattunk némi elégtételt egy sokat megélt kollégánknak...

Dr. Szabó Imre
dékán

A Nemzetközi Magánjogi Tanszék

A Nemzetközi Magánjogi Tanszék a Kar legfiatalabb, talán legkisebb létszámú, ugyanakkor dinamikusan fejlődő tanszéke. Tanszékünk oktatja és gondozza a nemzetközi magánjog és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga tantárgyakat a jogász szak valamennyi képzési formájában, továbbá a Nemzetközi tanulmányok szakon is oktat, és bekapcsolódik az Európai szakjogász posztgraduális képzési programba is. Tanszékünk nevezhető „ügyvédek tanszékének” is, az oktatók ugyanis az egyetemi oktatói és kutatói tevékenységük mellett komoly ügyvédi praxist is folytatnak.

A kezdetek

A Nemzetközi Magánjogi Tanszék 1996-ban vált önálló tanszékké. Ezt megelőzően mintegy 30 éven keresztül a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék keretében folyt a nemzetközi magánjog oktatása. A tantárgyat *Dr. Bánrévy Gábor* és *Dr. Bérczi Imre* professzor urak oktatták és gondozták. A tanszék 1996-ban személyi állományát tekintve 3 fővel alakult meg: *Dr. Martonyi János egyetemi docens*, tanszékvezető, *dr. Császár Mátyás* egyetemi tanársegéd és *dr. Kávássy Sándorné* adminisztrátor. Az oktatásba és vizsgáztatásba néhány évig

Balról: *dr. Harka Ödön*, *dr. Császár Mátyás*, *Dr. Martonyi János*, *Dr. Nagy Csongor István*, *dr. Kávássy Sándorné*

besegített *Dr. Dienes-Oehm Egon* meghívott előadó. A tanszék a tevékenységét szerény infrastruktúrális körülmények között a Rákóczi téri épület III. emeletén a 316. szobában kezdte meg, és „társbérlokként” használta a Rákóczi téri oktatói könyvtár helyiségeit. Az idő múlásával az oktatói létszám, a tanszéki szobák száma és a technikai feltételek is folyamatosan bővültek.

A tanszék oktatói

Dr. Martonyi János egyetemi tanár a tanszék megalakulása óta látja el a tanszékvezetői teendőket. Egyetemi tanulmányait a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán végezte, ahol 1967-ben „*summa cum laude*” minősítéssel diplomázott. 1969-ben ügyvédi jogtanácsosi, 1971-ben külkereskedelmi szakjogi vizsgát tett. 1968-tól jogtanácsosként, majd 1979-től a Brüsszeli Kereskedelmi Kirendeltségen kereskedelmi titkárként dolgozott. 1984-től a Külkereskedelmi Minisztérium és a Kereskedelmi Minisztérium munkatársa, később miniszterhelyettes és privatizálási kormánybiztos. 1990-től 1994-ig közigazgatási államtitkár, 1998 és 2002 között a Magyar Köztársaság Külügyminisztere. 1994 óta ügyvéd. 1987 óta folytat egyetemi oktatói tevékenységet, 1988–2000 között az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, emellett 1994-1998 között vendégprofesszor a Brugge-i és Natolin-i (Varsó) Európai Egyetemen, 1996 és 1997 között vendégprofesszor a Közép-Európai Egyetemen, 1997-től pedig tanszékvezető az SZTE Nemzetközi Magánjogi Tanszékén. Tudományos kutatásai középpontjában a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, az Európa-jog és a globális jog áll, 1979-ben kandidátu-

si fokozatot szerzett, 2000-től habilitált egyetemi tanár.

Dr. Császár Mátvás egyetemi adjunktus a megalapítástól kezdve munkatársa tanszékünknek. Jogi diplomáját a JATE Állam- és Jogtudományi Karán szerezte 1995-ben, „*summa cum laude*” minősítéssel, 1998-ban tett jogi szakvizsgát, 1998. júniusa óta ügyvéd. 1996 és 2005 között egyetemi tanársegéd, majd egyetemi adjunktus. Kutatói ösztöndíjjal 1997. nyarán a Firenzei Tudományegyetem Jogtudományi Karán, 1998. decemberében és 1999. októberében a Warwick-i Tudományegyetem Jogtudományi Karán folytatótt tudományos kutatásokat. Az SZTE ÁJK PhD egyéni képzési programjában vesz részt. Kutatási területe az Európai Unió jogforrások rendszere, illetve az EU nemzetközi magánjoga.

Dr. Harka Ödön egyetemi tanársegéd jogi tanulmányait szintén a JATE Állam- és Jogtudományi Karán folytatta, jogi diplomáját 1997-ben szerezte „*summa cum laude*” minősítéssel. 1998 és 2000 között elvégezte a Potsdami Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem közös, német nyelvű gazdasági jogi kurzusát. A jogi szakvizsgát 2000-ben tette le, 2001 óta a tanszék oktatója, 2002 óta ügyvéd. Az SZTE ÁJK PhD egyéni képzési programjában ő is részt vesz, nemzetközi jog tárgyban. Kutatási területe a fúziók és vállalatfelvásárlások jogi kérdései, nemzetközi hitelbiztosítás, szállítói kintlévőségekkel kapcsolatos biztosítéki rendszerek.

Dr. Nagy Csongor István egyetemi tanársegéd, tanszékünk tudományos minősítéssel (PhD) rendelkező munkatársa, kiterjedt oktatási, tudományos kutatási és publikációs tevékenységet végez. Jogi diplomáját 2003-ban az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán szerez-

te („*summa cum laude*”), ahol ezt követően doktori tanulmányokat folytatott a Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszéken. 2004-ben a Közép-Európai Egyetemen LL.M. fokozatot szerzett. 2004-ben abszolválta a World Law Institute „Course on World Law” képzését, valamint 2005-ben elkezdte a Közép-Európai Egyetem „Advanced European Union Legal Practice” képzését. LL.M. tanulmányai második szemeszterét a New York-i Cornell Egyetemen folytatta, jogi diplomája megszerzését követően doktori kutatásokat folytatott Bécsben, Hágában és Münchenben. 2007 óta munkatársa egyetemi tanársegédként tanszékünknek, 2008 óta szintén tanársegédként a Budapesti Műszaki Egyetem Üzleti Jogi Tanszékén oktat. A Bibó István Szakkollégium munkájában mint a Nemzetközi és Európa Jogi Műhely vezető tanára vesz részt. 2007 óta az ELTE Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszékének megbízott oktatója, valamint óraadó a CEU Business School-ban. Részt vesz a Versenyjogi Kutatóközpont munkájában külső kutatóként, továbbá az Európai Bizottság Magyarországi Képviselőtén Eurojus Jogi tanácsadó. 2008. decembere óta ügyvéd. Főbb kutatási területei a nemzetközi magánjog, a nemzetközi polgári eljárásjog, versenyjog, piaci liberalizáció joga, különös tekintettel a hálózatos iparágakra, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségek jogvédelme.

A tanszék oktatói feladatainak ellátásában külső meghívott előadóként részt vesz *dr. Kallai Violetta* jogtanácsos és *dr. Korbecz Tamás*, aki a szomszédos országok nemzetközi magánjogáról tart speciális kollégiumot.

A tanszék működése elképzelhetően lenne *dr. Kávássy Sándorné, Magdika*

tanszéki adminisztrátor áldásos munkája nélkül, aki a kezdetektől fogva intézi a tanszék ügyeit. Példamutató szorgalommal tesz eleget a tanszék adminisztrációs kötelezettségeinek, és szinte egyedüli elérhetőként biztosítja a tanszéken belül és a tanszékkel történő információáramlást.

Publikációk

A tanszék valamennyi munkatársa a lehetőségeihez mérten igyekszik minél szélesebb publikációs tevékenységet folytatni hazai és külföldi fórumokon. A tanszékvezető, *Martonyi János* gazdag és eredményes tudományos munkásságának gyümölcseként 11 angol nyelvű, két német nyelvű, 1-1 spanyol és francia nyelvű és mintegy 40 magyar nyelvű publikációja jelent meg. Az 1970-es években elsősorban a fuvarjoggal kapcsolatosan közölt cikkeket, az 1980-as években figyelme az EK jog, az európai integráció, a társasági és versenyjog felé fordult. Az 1990-es évek második felétől elsősorban a magyar jog, EU-jog, globális jog kapcsolatrendszerre tárgyában jelentek meg publikációi. A teljesség igénye nélkül a legfrissebbek: „Európa, nemzet, jogállam” (Tanulmánykötet, Magyar Szemle, Európai Utas, Budapest, 1998.); „Az Európai Közösség kereskedelmi joga” (Egyetemi tankönyv, társszerzőként – V. fejezet: Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz, 2003.); „Magyarok Európában – kisebbségek Európában” (in: *Liber Amicorum*, Studia György Boytha dedicata, Budapest, 2004.); „Európa a globális rendszerben” (Magyar Szemle, 2005. december), „Univerzális értékek, globális szabályok, lokális felelősség” (in: Magyarország ma és holnap, 2008.).

Császár Máttyás publikációi 1998–2001 között az Európai Unió jogforrási rendszere témájában jelentek meg: „Az irányelvek közvetlen hatálya” (Acta Juridica et Politica Szeged, 1998.); „Az Európai Unió jogforrási rendszere” (in: Tanulmányok az EU jogi intézményei és a jogharmonizáció köréből, JATE ÁJTK Nemzetközi Jogi Tanszék, 1998.); „Az Európai Unió normáinak jogforrási hierarchiája” (Acta Juridica et Politica Szeged, 2001.). Hosszú szünet után az Európai Jog című folyóirat 2008. évi júniusi számában jelent meg tanulmánya „Szerződésen kívüli kötelmek kollíziós joga: Róma II. v. magyar Kódex” címmel.

Harka Ödön legjelentősebb tanulmánya: „Mergers and Acquisitions: Theoretical and Practical Aspects” (Acta Juridica et Politica Szeged, 2005.).

Nagy Csongor István igen termékeny munkatársa tanszékünknek, mintegy 40 publikációja jelent meg, amelyek közül a legfontosabbak: „Az Európai Unió nemzetközi magánjoga” (HVG-ORAC, Budapest, 2006.); „Kartelljogi kézikönyv” (HVG-ORAC, Budapest, 2008.). PhD értekezésének címe: „Versenyjogsértés és kártérítés: a magánjo-

gi jogérvényesítés meghonosításának lehetőségei a magyar jogban”. Emellett több angol nyelvű publikációval is büszkélkedhet, amelyek a European Law Review-ban, a London Law Review-ban, az Acta Juridica Hungarica-ban, valamint tanulmánykötetekben jelentek meg.

Tervek

A tanszék célja egy olyan nemzetközi magánjogi és nemzetközi gazdasági jogi „műhely” kialakítása, ahol az elmélet és a gyakorlat egymást segítő szimbiózisba valósul meg. Biztosítani kívánja a biztos elméleti alapok elsajátításának lehetőségét azon egyetemi hallgatók számára, akik érdeklődnek a nemzetközi magánjog, nemzetközi gazdasági jog iránt. A tanszék évek óta készít fel hallgatói csapatot az ELSA szervezésében megrendezésre kerülő nemzetközi WTO Moot Court Competition angol nyelvű perbeszédversenyre, amelynek regionális európai fordulóján több alkalommal is karunk csapata vett részt.

Dr. Császár Máttyás
egyetemi adjunktus

Az ELSA MCC WTO perbeszédversenyen, Hamburgban szereplő, a tanszék által felkészített kari csapat tagjai: Sprok Zsófia, Hruby Bettina, Takács Róbert, Kószó Gábor

Karunk új doktorai

Andrea Colorio „Aspetti delle garanzie reali nella Grecia antica” [Az anyagi jogi jellegű biztosítékok egyes aspektusairól az ókori Görögországban] címmel védte meg doktori értekezését.

Az anyagi jogi jellegű biztosítékok kétségtelenül még napjainkban is az ókori görög jog területének egyik legbonyolultabb kérdéskörét jelentik. Ennek fényében a jelen disszertáció – amely a Szegedi Tudományegyetem, illetve a Milano-Biocca, a Paris I Panthéon-Sorbonne és a grazi Karl-Franzens egyetemek között kialakult innovatív és interdiszciplináris együttműködésnek köszönhetően jöhetett létre – célja az, hogy kísérletet tegyen azon jogintézmény különböző formáinak teljes körű vizsgálatára, amely az ókori Görögországban az archaikus kortól egészen a klasszikus kor végéig létezett, továbbá, hogy emellett kiemelje a jelentősebb és a kevésbé ismert különbségeket, valamint, hogy megkérdőjelezze őket a rendelkezésre álló források alapos elemzésén keresztül.

Az ún. *enechyon*-tól (azaz a zálogtól) kezdve a *praxis epi lysei*-ig (azaz a dolog eladásával történő kiegyenlítésig), az ókori *hypotheke*-től az *apotimema* összetett szerkezetéig az értekezés egy átfogó jellegű bevezetésre, hat főbb fejezetre és végül egy szigorúan jogdogmatikai szempontú elméleti részre, mint befejezésre tagolódik. Mindezek mellett kitér a görög történelem né-

Andrea Colorio

hány alapvető kérdésére (például arra, hogy kik voltak a *hektemoroi*), valamint megvizsgálja mind az ingóra, mint az ingatlanra vonatkozó görög biztosítékokat, miközben megpróbál választ adni néhányra a legtöbbet vitatott kérdések közül, párhuzamot vonva a vizsgált időszak szociális és gazdasági feltételeivel.

Bővebben kifejtve, az első fejezet a görög zálog etimológiáját és pontos jelentését járja körül, tekintettel az *enechyrasia* ókori alkalmazására és arra a jelentős kétértelműsége, amely tisztán megjelenik Arisztophanész „Felhők” című művében. A második fejezet erősen koncentrálna a görög zálog dogmatikai felépítésére, újraértelmezve azt Ugo Enrico Paoli következtetési ellenében. A harmadik fejezet

főleg az ingatlantulajdonnal és annak biztosítékaival foglalkozik a *horoi* feliratok fényében, így teljes rálátást kínál a klasszikus kori Athén gazdasági helyzetére, és egy teljesen új értelmezést kínál a földtulajdon és az állampolgárság összetett viszonyával kapcsolatban. A negyedik fejezet a preszolónikus *horoi*-t taglalja, míg az ötödik és a hatodik fejezet részletesen elemzi az ingatlanok feletti biztosítékok két fő fajtáját, a *prasis epi lysei*-t és a *hypotheke*-t, figyelemmel a legújabb tudományos publikációkra is. A befejezés a kérdéskört más nézőpontokból is szemléli, ilyen például az *apotimema* problematikája, amit a tanulmány csupán részleteiben ölel fel.

A disszertáció fontos jellemzője, hogy az ókori görög jog általános vázlatán belül nem csak az athéni joggal

közvetlen kapcsolatban álló jelenségekre koncentrál, hanem az ókori Görögország különböző területeinek sajátos jogaira is, hasonlóságokat, különbségeket és kapcsolatokat keresve köztük. Különös tekintettel az anyagi jogi biztosítékokra, a tanulmány nem csak az athéni bírói szónoklatokat, illetve a klasszikus és az archaikus korból származó *horoi* feliratokat, illetve néhány esetben ezek új értelmezéseit használja, hanem figyelembe vesz néhány fontos és alaposan még meg nem vizsgált ténymegállapítást a *gortyn*-i törvénykönyvből is, azért, hogy jobban érthetővé tegye ezeket az összetett jogi szerkezeteket és alapos magyarázatot szolgáltatson hozzájuk.

Dr. Pozsonyi Norbert
tudományos segédmunkatárs

Csúri András „A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz” címmel védte meg doktori értekezését.

Munkámban a fiatalkor és a felnőttkor között átvezető életszakasz, a *fiatal felnőttkor* büntető *anyagi jogi* relevanciáját vizsgálom. Ezt a korosztályt a magyar büntetőjog eddig nem szabályozta elkülönülten. Ez is oka annak, hogy a büntetőjogi szakirodalom szinte teljes mértékben hanyagolta az életszakaszal kapcsolatos problematikus kérdések részletes elemzését. A vizsgált téma tekintetében alapvető kérdés, hogy a fiatalkorúak és a felnőttek jövőbeli büntetőjogi szabályozása ténylegesen elkülönül-e majd egymástól, illetve ha igen, a fiatal felnőtteket mely elkövetői körrel kívánja együttesen szabályozni a jogalkotó. A kérdésfeltevések azonban máshonnan indulnak: Szükséges-e egyáltalán a fiatal felnőttek cselekményeinek eltérő büntetőjogi megközelítése?

Ez ugyanis csak akkor indokolt, ha ezt az életkorcsoportot a felnőttekétől eltérő sajátos és releváns bűnözési jegyek jellemzik. Milyen kriminálpolitikai célt kívánunk a korosztály tekintetében érvényesíteni? Elsődlegesen büntető megközelítést alkalmazunk, csak ifjú életkorukra tekintettel enyhítéseket engedünk, vagy a fiatalkorúakra emlékeztető cselekményeikre és személyiségjegyeikre tekintettel inkább a nevelő jellegű szankciók alkalmazása lenne megfelelőbb? Utóbbi kérdés megválaszolása meghatározza a kategória rendszerbeli elhelyezését is. Ha a nevelő jellegű megközelítés mellett döntünk, akkor a rendszerbeli elhelyezés a fiatalkorúakra, ha csupán enyhítéseket biztosítunk számukra – felnőttként kezelve őket – akkor a felnőttekre vonatkozó szabályok között indokolt. Ez egyben behatárolja a fiatal felnőtt elkövetőkkel szemben alkalmazható *szankciókat* is.

Mindezek végül a fiatal felnőtt kategória elnevezésének pontosítását is indokolhatják.

A bevezetést követően meghatározom az értekezésben szerepet játszó életszakaszok tartalmi jelentését. Ezek a gyermek, a fiatalkorú, a fiatal nagykorú, a fiatal felnőtt, a fiatal és a felnőtt életszakaszok. Pontos fogalmi megkülönböztetés nem lehetséges, de egymáshoz való viszonyulásuk alapján a kategóriák megfelelően elhatárolhatóak. A hazai jogirodalomban – véleményem szerint – nem megfelelő módon értelmezett fiatal felnőtt megjelölést pontosítani kell. Ennek egy szegmense – a 18 és 21. év közötti életszakasz – tekintetében újításként a *fiatal nagykorú* elnevezés mellett érvelek. A fiatal nagykorúság a fiatal felnőttkor része, annak kezdeti éveit jelenti. A jövőben az a jogtechnikai sajátosság különböztetné meg őket a többi fiatal felnőttől, hogy esetükben a bíró, a konkrét ügy kapcsán köteles lenne mérlegelni, hogy az elkövetéskor fiatal nagykorú személyisége vagy cselekménye a fiatalkorúakéhoz vagy a felnőttekéhez áll-e közelebb és, hogy ennek függvényében a fiatalkorúak vagy a felnőttek büntetőjogának alkalmazása indokolt-e. A *fiatal felnőttkor* az értekezésben így tágabb értelemben bár a 18 és 25. életév közötti életszakaszt jelöli, szűkebb értelemben azonban azokat az elkövetőket, akik a bűncselekmény elkövetéskor 21. életévüket igen, de 25. életévüket nem töltötték be. Esetükben bírói mérlegeléstől függetlenül a felnőttek büntetőjogát kell alkalmazni.

A fogalmi elhatárolásokat követő kriminológiai fejezet kiemelkedő fontosságú annak alátámasztásában, hogy a fiatal felnőttek bűnözésével összefüggésben a felnőttekétől eltérő, a fiatal-

Dr. Csúri András

korúakhoz hasonló büntetőjogi megközelítés indokolt.

A (büntető)jogi reform mindenkor alapja a jogösszehasonlítás kell, hogy legyen. Ebből a megfontolásból a harmadik fejezetben olyan jogrendeket (Németország, Ausztria, Svájc) helyezek vizsgálódásom középpontjába, amelyek számos síkon kapcsolódnak egymáshoz és a magyar jogrendszerhez is. Ezáltal példaértékűek lehetnek a megfelelő szabályozási keretek megteremtésénél. A német megoldás elsősorban anyagi jogi, az osztrák eljárásjogi enyhítéseket biztosít, a svájci szabályozás pedig a végrehajtásában nyeri el való esszenciáját.

A negyedik fejezet nemzetközi kitekintést nyújt. Ismerteti a fiatalkorral kapcsolatos büntetőjogi vonatkozású nemzetközi dokumentumok fiatal felnőttek szempontjából releváns részeit. A fejezet kitekintést nyújt további európai nemzeti jogrendek szabályozási megoldásaira is, amelyek jellegzetességeit a szabályozás rendszerbeli helye, technikája, illetve a mögöttes büntetésstratégia alapján csoportosítottam.

Az ötödik fejezet a magyar szabályozást taglalja a múlt, jelen és jövő síkjain, a hangsúlyt az elmúlt 130 évben, a *fiatal felnőtteknek* megfelelő korosztályra (18-21. életév) vonatkozó, a felnőttekétől eltérő büntetőjogi szabályokra helyezve. Valamennyi, büntetőjogilag jelentős korszakban tartalmaztak a törvények a fiatal felnőtt életkor kapcsán differenciált (lényegében enyhébb) előírásokat. Ezek azonban eseti jellegűek voltak, nem állt mögöttük sem átfogó, egységes koncepció, sem elkülönült szabályozás.

A záró gondolatok az értekezés téziseit és megállapításait rögzítik összegző jelleggel, a *de lege ferenda* javaslatokat, és az aktuális koncepcióval szemben megfogalmazott kritikai észrevételeket összefoglalva.

Munkámmal kifejezésre kívántam juttatni, hogy:

1. Az életkategória optimális rendszerbeli elhelyezését a fiatalkorúak szabályai között tartom megfelelőnek, de az eddigi előterjesztett tervezetektől eltérő elnevezéssel.

2. A *fiatal nagykorú* elnevezés véleményem szerint alkalmasabb a fiatal felnőtt életszakasz 18 és 21 év közötti szegmensének megjelölésére.

3. Az életszakasznak a felnőttekre vonatkozó büntetőjogi szabályozások közül történő kiemelését az indokolja, hogy nem prognosztizálható előzetesen, hogy a felnőtté válás esetükben befejeződött-e már. A különbszabályozás fő indoka a fiatalkor és felnőttkor közötti átmeneti életszakasz megfelelő büntetőjogi értékelése és figyelembe vétele.

4. Emellett fontos felismerni, hogy a fiatal nagykorúak és fiatal felnőttek nem valamennyi bűncselekménye, illetve nem valamennyi fiatal nagykorú

és fiatal felnőtt bűncselekménye vezethető vissza elsődlegesen a felnőtté válás átmeneti időszakát jellemző életkörülményekre.

5. Ennek eldöntésére – a fiatal nagykorúak tekintetében – mindenképp a német mintának megfelelő eseti döntést tartom a legmegfelelőbb modellnek. E bűnelkövetők tekintetében így a bíró vagy más szakember mérlegelése alapján lehetne eldöntetni, hogy személyisége vagy cselekménye a fiatalkorúakhoz vagy a felnőttekéhez áll-e közelebb.

6. Az átmeneti időszaknak azonban, a jogbiztonság érdekében, újfent időbeli (életkor)határt kell szabni. Véleményem szerint, ezért a 21. életévet betöltött elkövetők tekintetében már a felnőttek büntetőjogi szabályainak alkalmazása indokolt.

7. Lehetőséget kell azonban biztosítani arra – még mindig fiatal életkorukra tekintettel (hisz *fiatal* felnőttekről van szó) –, hogy a felnőttek jogkövetkezményihez képest akár kógens, akár bírói mérlegelés körébe tartozó eshetőleges jelleggel a büntetésenyhítés lehetőségét a 25. életévig fenntartsuk.

Amennyiben a fiatalkorúakra vonatkozó büntetés-végrehajtási szabályok szintén az anyagi és eljárásjogi normák mellett kerülnek szabályozásra, akkor erre technikailag és tartalmilag is az önálló kódexben való elhelyezést tartom a legmegfelelőbbnek. Ennek további feltételeit a szankciótár megfelelő bővítésében és a felnőttekétől való differenciálásában, valamint a társadalmi kontroll hatékonyabban működő duális -rendszerében (ifjúsági gondozás és a fiatalkorúak büntetőjoga) látom.

Dr. Csúri András
tudományos munkatárs

Dux László „A migráns munkavállalók jogvédelmének multilaterális eszközei” címmel védte meg doktori értekezését.

Az ENSZ becslései szerint ma körülbelül 190 millió főre tehető azok száma, akik más ország területén élnek, mint ahol születtek. Ez a Föld összlakosságának csak kis hányada, de a migráció nem csupán az abban közvetlenül részt vevő személyt érinti, hanem a küldő és a befogadó közösségeket és társadalmakat is.

A globalizáció egyik legnagyobb ellentmondásának sokan éppen azt tartják, hogy míg az áruk és a tőke nemzetközi mozgásának útjából a különböző nemzetközi szervezetek keretein belül a legtöbb jogi akadályt mára felszámolták, vagy legalábbis erre törekszenek, addig az emberek mozgása továbbra is korlátozásokba ütközik. Az emberi történelem jelentős részében az emberek is ugyanolyan szabadon vállalhattak munkát más országokban, mint ahogyan ma akadálymentesen lehet a világ legtöbb országába árukat szállítani. A történelmi tapasztalatok azt is bizonyítják, hogy az emberek mozgását jogi eszközökkel lehetetlen megállítani, illetve a teljes korlátozás csak a személyes szabadságjogok olyan fokú korlátozásával képzelhető el, ami a világ legtöbb országában ma egyszerre elfogadhatatlan és elképzelhetetlen. A korlátozásokon túl is alapvetően problematikus azonban a világ 190 millió migránsának jogi helyzete. Mindennapok velük szemben a verbális és a fizikai támadások, gyakran szenvednek hátrányos megkülönböztetést életük legkülönbözőbb területein, és gazdaságilag is általában a legkiszolgáltatottabb helyzetben vannak – amit jól érzékeltet, hogy a mostani gazdasági világválság egyik első hatásaként több millió migránst küldtek haza világszerte.

Dr. Dux László

Sokak szerint a migránsok helyzete napjaink foglalkoztatáspolitikájának is egyik központi kérdése, hiszen külföldiek illegális alkalmazásával ugyanúgy ki lehet bújni a szigorú állami jogszabályok vagy kollektív megállapodások alól, mint a termelés áthelyezésével valamely más országba. Ez különösen azért fontos, mert sok olyan tevékenység van, amelyet nem lehet máshová áthelyezni, elég, ha csak az építőiparra vagy az egészségügyi és szociális ápolásra gondolunk. Nem véletlen, hogy éppen ez az a két szektor, amelyekre leginkább jellemző a külföldiek alkalmazása. A kis- és közepes vállalkozások számára ráadásul gyakran túl nagy költséget jelent a relokalizáció, ami megint csak a vándormunkások alkalmazását okozhatja.

A migrációs jog több jogterület metszéspontján található, hiszen a migrációra egyaránt vonatkozhatnak közigazgatási jogi, szociális jogi, munkajogi, emberi jogi vagy éppen büntetőjogi szabályok. A migránsok jogvédelme természetesen sokféleképpen elképzelhető,

akár nemzeti, akár nemzetközi jogi eszközöket felhasználva. Doktori értekezésemben ezek közül egyet, a migráns munkavállalókra vonatkozó multilaterális jogintézményeket tekintettem át, az emberi jogi, munkajogi és szociális jogi normákra koncentrálni. Kevés olyan szabályozási terület van akár az emberi jogokon, akár a nemzetközi munkajogon belül, amelyet ennyire erősen befolyásolnának az egyes vélt vagy valós gazdasági, társadalmi és politikai folyamatok, ezért ezek rövid áttekintése is szükséges volt a problémakör megértéséhez.

Az univerzális (ENSZ, ILO, WTO) és regionális (EU, ET, AU, OAS, Andean, Mercosur, NAFTA, ECOWAS, Caricom, SADC) szervezetek jogalkotását megvizsgálva a következő jogvédelmi eszközök játszhatnak szerepet a migráns munkavállalók jogvédelmében: általános emberi jogi egyezmények, speciálisan az ő védelmükre elfogadott emberi jogi egyezmények, szabadkereskedelmi megállapodások, szabad mozgást lehetővé tevő rendszerek, szociális biztonsághoz fűződő jogait védő egyezmények és végül technikai jellegű megállapodások.

Dolgozatomban amellet érvelek, hogy emberi jogi megközelítés szükséges ahhoz, hogy ne az észak-dél ellentét egyik megjelenési formájaként tekintsünk a munkaerő-vándorlásra, hanem egy egyéni és közösségi szinten egyaránt meghatározó fontosságú lehetőségre. Az egyén szintjén mindez annyit jelent, hogy a migráns munkavállaló lehetőséget kap a más országba való utazással arra, hogy képességeit kibontakoztassa és az emberi létezés illetve cselekvés értékesebb állapotába érjen. A *Sen* által kidolgozott képességek elmélet alkalmazásával a migráns munkavállalók emberi

jogainak garantálása is új értelmet nyer és az emberi fejlődés alkotóelemévé válik. Közösségi szinten pedig az emberi jogok garantálása közelebb visz minket a világpolgárjog eszméjéhez, amely *Kant* szerint az „örök béke” egyik elengedhetetlen feltétele.

A migránsok helyzetének emberi jogi megközelítése azt is lehetővé teszi, hogy az emberi méltóságában tisztelt migránstól, akinek jogait a befogadó állam és társadalom garantálja, elvárjuk azt, hogy tiszteletben tartsa ezeket a közös alapelveket és értékeket. A jogok párjaként meghatározott kötelezettségek betartásának nagyobb az esélye, mint egy egyszerű követelés végrehajtásának. Ez vonatkozik a nem-dokumentált migránsokra, is, akik ugyan jogszerűtlenül léptek be az adott ország területére, vagy engedély nélkül végeznek ott munkát, de ettől függetlenül nem sérülhetnek emberi jogaik. Helyzetük párhuzamba állítható a szabadságvesztésre ítélt helyzetével, akik ugyan elkövettek valamilyen jogellenes cselekményt, de mégis elfogadja mindenki, hogy ezzel együtt tiszteletben kell tartani alapvető emberi jogait. A jogvédelem rájuk történő kiterjesztése azért is nagyon fontos lenne, mert különben egy duális rendszer alakulhat ki, amelyben a legálisan foglalkoztatott külföldiek a hazai munkavállalókkal megegyező elbánásban részesülnek, a nem-dokumentált migránsok azonban kiszorulnak a rendszer védelme alól, ez pedig a hazai és a legális helyzetben lévő vándormunkásoknak sem érdeke. Lehetővé kellene továbbá azt is tenni, hogy a nem-dokumentált vándormunkások jogi helyzetüket rendezzék. Eme radikális lépések megtételéhez alapot adhat a korábbi „nincs adózás képviselő nélkül” elv felélesztése, hiszen ezek a mun-

kavállalók gyakran éveken keresztül végzik tevékenységüket, hozzájárulva így az adott ország gazdasági fejlődéséhez anélkül, hogy ezért cserébe bármiféle jogokra szert tennének.

A nemzetközi jogi szabályok módosításával természetesen nem lehet a globális munkaerő migráció valamennyi problémájára megoldást találni. Ugyanilyen fontosak a jogen túli megoldások, amelyek elsősorban a nemzetközi fejlesztéspolitika, illetve az egyes befogadó államok bevándorlási politikáinak eszközrendszerét jelentik. Jelentősen javíthatna a vándormunkások helyzetén az is, ha a küldő államokban növelnék az állami bürokrácia kapacitását, ami megkönnyítené a leendő migránsok megfelelő tájékoztatását, külföldi konzuli védelmük pedig munkaügyi attasék kinevezésével lenne javítható. A migránsok hazautalt keresetének hatékony felhasználását – a jogi szabályozás megteremtése mellett – elősegíthetnék olyan programok, amelyek az otthon befektetett összegeket állami vagy nemzetközi forrásokból kiegészítik. Az „agyelszívás” negatív hatásainak kompenzálására egyrészt a küldő államok oktatási rendszerének támogatásával tehetnének a cél-országok, másrészt programokat dolgozhatnak ki a körkörös migráció megvalósítására, ami a végleges elköltözés nélkül tenné lehetővé szakértelmük és anyagi javaik külföldön történő bővítését. Az ilyen nemzetközi programok célja csakis az lehet, hogy az elvándorlás ne kényszer, hanem szabad választás legyen.

A nemzetközi munkaerő migráció jogilag rendezett és az emberi jogok tiszteletén alapuló rendszerének kialakítása esetén a migránstól is elvárható, hogy identitását megőrizve beilleszkedjen a befogadó közösségébe. Ennek

érdekében elengedhetetlen a megfelelő nyelvtudás megszerzésének az elősegítése, és speciális programok kidolgozása az integráció két elsődleges színterére, a munkahelyre és az iskolára. E programok sikeréhez azonban megint csak szükséges, hogy áthassa őket az emberi jogi megközelítés, és a migránsok perspektíváját is figyelembe vegye. Ennek tudatosítása pedig elsősorban a tudományos és a civil szféra képviselőinek a feladata lehet. Végül arról sem feledkezhetünk meg, hogy az emberi jogok nemzetközi védelmi rendszerének ugyan központi szerepe van ezen elvek megvalósíthatóságában, a jogvédelem elsődleges színterei azonban továbbra is a szuverén államok. A nemzetközi szabályok megerősítése azonban erőteljesebb nyomást gyakorolhat az egyes államokra annak érdekében, hogy azok tágabb teret biztosítsanak az emberi jogi elvek megvalósulásának.

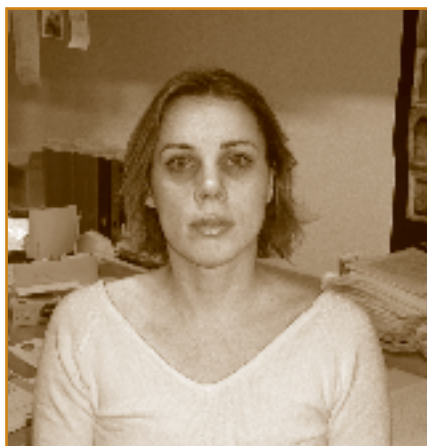
Az áruk, tőke és szolgáltatások szabad áramlása, illetve az emberek nemzetközi határokat átlépő mozgásainak korlátozottsága közötti ellentét feloldása elengedhetetlen ahhoz, hogy a fejlett és a fejlődő országok együttesen lépjenek fel a globalizáció káros hatásai ellen, és ne merüljön fel a kettős mérce alkalmazásának a vádja akkor, amikor az európai vagy észak-amerikai országok az emberi jogok védelmét kérik számon afrikai vagy ázsiai országokon. A migráns munkavállalók jogvédelmének hiánya csak egy napjaink nagy globális igazságtalanságai közül, megoldásával azonban egyaránt nyerhetnének a fejlett és a fejlődő államok, és így viszonylag kis áldozatok árán meghozható első lépést jelenthetne a globális szolidaritás megvalósulásának hosszú távú célja felé.

**Dr. Dux László
egyetemi tanársegéd**

Fantoly Zsanett „A jogi személyek büntetőjogi felelőssége európai kitekintéssel” címmel védte meg disszertációját.

A jogi személyek büntetőjogi felelőssége, illetve büntetőeljárás keretében történő szankcionálhatósága régtől fogva nem ismeretlen az *angolszász jogrendszerben* és egyes kontinentális európai országok (pl. Hollandia, Franciaország) jogi szabályozásaiban. Az angolszászok – praktikus megoldásként – „személy” alatt a természetes és jogi személyeket egyaránt értik, és gazdag esetjoggal, illetve szakirodalommal rendelkeznek a jogi személyek büntetőjogi felelőssége tárgyában. A bűnösségen alapuló felelősség (*mens rea*) elvét és az ehhez kapcsolódó további büntetőjogi alapelveket áttörve, a dogmatikai problémák helyett a gyakorlat szükségleteire helyezik a hangsúlyt. Angolszász jogterületen mára már nem csak az objektív felelősséget feltételező *regulatory offence*-k vonatkozásában, hanem általánosan elfogadott a társaságok büntetőjogi felelőssége.

Európának a német dogmatikai alapokon „nevelkedett” területeit tekintve a kollektív büntetőjogi felelősség gyökerei már a római jogban megjelentek, a középkorból pedig számtalan eset ismert, amikor egész városokat marasztaltak el. *Savigny* és *Puchta* fellépésével azonban a jogi személyeket „jogi fikcióként” kezdték kezelni, amelyek társadalmilag engedélyezett célra alakultak, és céljaiktól eltérő jogellenes magatartást nem követhettek el. A hagyományos büntetőjogi alapelvek és a felelősség alapjainak dogmatikai kiforrottsága mellett a jogi személyek büntetőjogi felelőssége vagy legalábbis büntetőeljárás keretében történő szankcionálhatósága sokáig idegen testként nem ékelődhetett a büntetőjog szerves egészébe, helyette a társaságok

Dr. Fantoly Zsanett

vezető tisztségviselőinek személyes felelősségét vizsgálták.

A társadalmi-, gazdasági fejlődés rohamos térhódításával azonban felgyorsultak a kriminalizációs folyamatok és számos olyan bűncselekményi tényállás realizálódik, amelynek elkövetői nem a természetes, hanem a jogi személyek köréből kerülnek ki. A jogi személyek struktúrái mögött megbújnak az egyéni elkövetők, esetenként a cégalapítás valódi oka a bűncselekmények elkövetésének elfedése. A büntetőjog nem maradhat tétlen a milliós fogyasztóvédelmi-, adócsalások, hitelezési manipulációk, illetve környezeti károkozások mellett, amelyek elkövetői a jogi személyek többszörösen összetett szervezeti felépítésének köszönhetően sok esetben felderíthetetlenek maradnak.

A büntetőjogi szakirodalom ezért egyre szélesebb körben támogatja ezen új felelősségi forma létjogosultságát, még a korábban a teljes elutasítás álláspontjára helyezkedő német jogásztársadalom körében is. Észlelték ugyanis, hogy a tényleges elkövetőknek a szervezeten belüli beazonosítása esetenként reménytelen feladat, és az sem egyedi, hogy a „bűnös” vezetőségi tag leváltásával a tár-

saság tovább folytatja jogsértő tevékenységét. A kortárs hazai szakirodalomban 1995-ben jelent meg először tanulmány, amely a jogi személy büntetőjogi felelősségének kérdésével foglalkozik. A rendszerváltást követően aztán sorra jelentek meg e tárgykörben publikációk, amelyek részint *pro*, részint *contra* érvelnek e sajátos felelősségi forma bevezetésére vonatkozásában.

A szakirodalom és az egyes tagállami törvényhozó szervek mellett az *Európai Unió jogalkotói* is észlelték a társaságok, jogi személyek térhódítását a bűnözésben. Ezért előbb az Unió pénzügyi érdekeinek védelmében, később szélesebb területeken (környezetvédelem, emberkereskedelem stb.) jelentettek meg olyan jogforrásokat, amelyekben arra sarkallják a tagállamokat, hogy gondolják át jogalkotásukban a jogi személyekkel szembeni hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók alkalmazásának bevezetését. Önmagában ez a kívánalom még nem jelentené szükségszerűen a büntetőjogi fellépésre való kötelezettséget, amennyiben a tagállam polgári, társasági, közigazgatási, illetve versenyjogi szabályai megfelelnek a szankciók jellemzőiként előírt fogalmi triáznak. A tagállamok többsége azonban (így Magyarország is) szükségesnek tartja e körben „a legnagyobb ágyúk”, a büntetőjogi eszközök igénybe vételét.

Az értekezés *célja* annak átgondolása volt, hogy a személyegyesülések büntetőjogellenes cselekményeivel szembeni fellépés milyen szabályozás alapján lenne a leghatékonyabban megvalósítható.

Kutatási módszerünk a hazai és a külföldi szakirodalom (monográfiák, tan- és kézikönyvek, szakcikkek) és esetenként joggyakorlat széleskörű feldolgozása mellett a vonatkozó jogforrások – megbízható oldalakon, általában az Európai

Unió hivatalos honlapján történő – internetes fellelhetőségének vizsgálata volt. Igyekeztünk naprakész joganyaggal dolgozni, a témában megjelent angol, német, illetve francia nyelvű irodalmat és jogszabályokat egyaránt lehetőség szerint teljes körűen áttekinteni. Tudományos eredményeinket annak reményében fogalmaztuk meg, hogy a magyar büntetőjog fejlődésének évszázadok óta életre törő „mostoha-gyermeke”, a jogi személy büntetőjogi jogalanyisága – ha nem is szerves egységként –, de betagozódást nyerjen a büntetőjog rendjébe.

Bár az értekezés témája néhány éve monográfia formájában megjelent a hazai szakirodalomban, az itt feldolgozott problémakör (közösségi jog és nemzeti büntetőjogok közötti kapcsolatrendszer, az állam és a vezető tisztségviselők büntetőjogi felelőssége stb.) azonban nem nyert az eddigiekben ilyen mélységű kidolgozást. A dolgozat kiterjedtebb jogösszehasonlító kutatást tartalmaz, és eltérő szempontrendszerű feldolgozást adja a témának.

A jogi személy büntetőjogi felelőssége, illetve büntetőeljárás keretében történő szankcionálhatósága jól példázza a tényt, hogy a hazai büntetőjog sem mentesülhet a közösségi jog befolyásától, és a magyar jogalkotóknak is szem előtt kell tartaniuk az uniós elvárásokat. Az ennek szellemében született 2001. évi CIV. törvény kritikai értelmezésével a doktori értekezés iránymutatást ad a további jogfejlesztés lehetőségeit illetően, az eljárási kérdések részletes áttekintésével pedig megkönnyítheti a jogalkalmazó szervek munkáját. Végül, de nem utolsósorban az egyetemi jogi oktatásban is hasznosításra érdemes lehet az értekezés tudományos eredményeinek összesítése.

**Dr. Fantoly Zsannett
egyetemi adjunktus**

Gyémánt Richárd „A határon túli magyarság demográfiai és társadalomstatistikai sajátosságai” címmel védte meg doktori disszertációját.

A magyar Alkotmány 6. § (3) bekezdése kimondja, hogy „A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.” A „határon túli magyarok” megjelölés a magyarországi köznyelvben, illetve a politikai életben használt terminológia, amely kifejezést a Magyar Köztársaság határain kívül, de a Kárpát-medencén belül élő magyar anyanyelvű emberekre használják. „Határon túli magyarok” alatt a trianoni békeszerződés (1920. június 4.) után elcsatolt területeken (ma Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna, Horvátország, Ausztria és Szlovénia területén) élő magyarokat értik.

A disszertáció elkészítésénél elsődleges törekvés volt, hogy megszülethessen egy kompakt, elsősorban a statisztikai adatokat szem előtt tartó, a lényeges mozzanatokot megragadó adatközlés. A tudományos értekezésben, a korábban említett hét ország magyarjainak sajátosságait külön fejezetekre bontva, gazdag térkép és ábra melléklettel, illetve publikációs hivatkozással próbálta a szerző bemutatni. Ahhoz azonban, hogy egy-egy terület magyarságának sajátosságait megismerhessük, sok esetben nem volt mellőzhető a térség történelmének, illetve történeti demográfiájának ismertetése sem.

A „körbejárt” témakör és egyben a disszertáció a magyar nemzetpolitika céljával összhangban született. Ezek között elsősleges a határon túli magyarság nemzeti identitásának fenntartása és erősítése, továbbá e közösségek szülőföldjükön történő gyarapodásának elősegítése. Ezt a célt alapvetően nemzeti

Dr. Gyémánt Richárd

konszenzus övezi, amely magában foglalja mind a magyarországi parlamenti pártokat, mind a határon túli magyarság legitim szervezeteit, és a közvélemény nagy többségének támogatását is élvezi. A rendszerváltást követően az anyaországi politikai elit mindent megtett, egyrészt a magyar–magyar viszony erősítésében, másrészt a kisebbségpolitikai kérdéseknek a szomszédos országokkal való kétoldalú kapcsolatokban és a problémák nemzetközi szinten való higgadt megjelenítésében. A fentiekben elmondottakra tekintettel a disszertációban a szomszédos államokkal való hatályos, vonatkozó jogi szabályozás ismertetésére is sor kerül. Itt elsősorban a kisebbségvédelmi egyezményekre kell gondolni.

Nemzetpolitikánkban Magyarország euroatlanti integrációja és a térség stabilitásának erősítése egységben jelenik meg a határon túli nemzetrészek érdekvédelmével. A mindenkori magyar kormány törekvése is arra irányul, hogy megoldást nyerjenek az integrációt nehezítő és a stabilitást potenciálisan gyengítő nemzeti problémák. Ennek

során támaszkodhatott hazánk az elért integrációs eredményeire, illetve a térségben zajló stabilizációs és demokratizálódási folyamatokra. Ily módon megvalósult a külpolitikai prioritások összhangja. Ugyanakkor nem lehet elfelejteni, hogy a statisztika mást „mutat”. Az 1990-es évek elején, illetve a 2000 környékén a hazánkkal szomszédos országokban megtartott népszámlálások szerint a határon túli magyarság lélekszáma 2,7 millió főről 2,4 millió főre, mintegy 300 ezer fővel csökkent. Ebben a csökkenésben meghatározó szerepet játszó tényezők súlya területenként különböző.

A legjelentősebb határon túli magyar közösség, az erdélyi magyarság kapcsán sokáig tartotta magát az a téves hiedelem, hogy a kétmillióes közösség valós számát valójában a kommunista román hatalom hivatalos statisztikai manipulálják. A rendszerváltást követő 1992. évi román népszámlálás azonban egyértelműen jelezte, a 2001. évi népszámlálás pedig nyilvánvalóvá tette, hogy le kell számolni ezzel az illúzióval. A 2001. évi census már a „vészharangot” is megkongatta, kétségbevonhatatlanná téve, hogy az érdekvédelemben szép sikereket felmutató erdélyi magyarság legnagyobb és legégetőbb problémája a népességfogyás lett. A 200 ezer fős fogyás (migráció, természetes fogyás és asszimiláció) ellenére az erdélyi magyar közösségben, főként a székelységben – ahogyan azt történelme, illetve jelene is bizonyítja – feltehetően van még elegendő erő a túléléshez, a jövőhöz.

A rendszerváltozást követően a cseh-szlovákiai – 1993. január 1-től szlovákiai – magyarság hozzáfoghatott önszerveződéséhez, több mint fél évszázados kényszerű szünet után létrehozhatta politikai szervezeteit is. Négy politi-

kai pártot alapított, amelyek 1998-ban egyesültek, s létrejött a Magyar Koalíció Pártja, amely a 2002. évi választásokat követően a többpárti kormánykoalíció tagja lett. A politikai összefogás mindenképp egyedülálló és ezért követendő a többi határon túli, illetve az anyaországi magyar közösségek felé. Ennek ellenére itt is jelentős problémát okoz a népességfogyás. A 47 ezres fogyás döntő többségét a magyar-szlovák reláció, illetve a többségi (szlovák) népcsoport kisebbségpolitikájának változása okozta. Ugyanakkor a városok (főként Pozsony és Kassa) lakossága nem gyorsan rohamos mértékben, minthogy nem épülnek nagyszámban bérházak, azaz a fiatalok is megmaradnak saját közösségeikben, így nem érvényesül az asszimilációs hatás, ellenkezőleg, a magyar közösség megtartó erőként hat a bizonytalankodó egyénekre is.

A harmadik legjelentősebb határon túli magyar közösség, az 1991 és 2002 között 50 ezres fogyást elkönyvelő délvidéki magyarság a megmaradását illetően erős kihívásokkal küzd, amelyek a következők: a rendkívül alacsony születésszám, a folyamatos és erőszakos asszimiláció, a tömeges kivándorlás, a katasztrofális elöregedés, a példátlan öngyilkossági hullám, az alkoholizmus, az epidemiológiai válság, a válások és abortuszok magas száma, a vegyes házasságok mellett az ún. jugoszláv népszámlálási kategória. A Trianon óta szakadatlan betelepítések, a népszámlálási manipulációk, s velük párhuzamosan a mesterségesen elsorvasztott magyar intézményrendszer következtében a magyarság részaránya jelentősen visszaesett a szerb népességhez viszonyítva. A délvidéki magyar kutatók becsléseik szerint már csak valamivel több, mint 200 ezer főre teszik a vajdasági magyar közösség lélekszámát.

Az Ukrajnában élő kárpátaljai magyarság legfontosabb célja a gazdasági felzárkózás, a szülőföldön való boldogulás elősegítése. A kis, mindössze 150 ezer főt számláló közösség számbelileg valamelyest apadt a két utóbbi népszámlálás (1989, 2001) között, de lélekszámcsökkenése mégsem veszélyezteti létét.

A 2001. évi népszámlálási adatok szerint a Horvát Köztársaság területén 16595 magyar nemzetiségű állampolgár élt, nagyjából 25%-kal kevesebb, mint 1991-ben. Ennek a népességnek mintegy négyötöde a horvát Dunamente vidékén, pontosabban a Drávaszögben és Kelet-Szlavóniában összpontosult, abszolút vagy relatív többségben. A délszláv háború során a horvát Dunamente lakosságának összetételében olyan mélyreható változások következtek be, amelyek hatására a magyarság az 1991-ben még abszolút vagy relatív többségű körzetekben helyi kisebbséggé vált vagy válhat a közeljövőben.

Az elvándorlás és az asszimiláció gyorsulni látszik a burgenlandi (ausztriai) magyarság körében, de erőteljesebb támogatással a folyamat határozottan lassítható lehetne. Azonban vitatható az a vélemény, miszerint a burgenlandi magyarság asszimilációja teljes egészében spontán jellegű. Ebben hosszú ideig közrejátszott a Magyarországgal való közvetlen érintkezés nehézsége, valamint a folyamat osztrák részről történő árnyalt gyorsítása is. Novumnak tekinthető, hogy disszertáció burgenlandi fejezetében több olyan népességcsökkenő kérdésre (osztrák kisebbségpolitika, „örségi családmódel”, stb.) is rávilágít a szerző, amelyek – a szakértői köröket leszámítva – teljesen ismeretlenek az anyaországi magyarság körében.

A muravidéki (szlovéniai) magyarság számában és asszimilációs hajlandóságában

hasonló a burgenlandihoz. Az 1980-as évek közepén végzett közös magyar-szlovén kutatás hátrányos gazdasági-infrastrukturális helyzetet, erősödő elvándorlást és vegyes házasságokban megnyilvánuló asszimilációt mutatott ki a határ mindkét oldalán. A tíz évenként tartott népszámlálások között átlagban 13%-kal csökkent a szlovéniai magyar nemzetiségűek száma. A vegyes házasságok aránya meghaladja az 50%-ot, és az abból származók 80 %-a a többségi nemzethez tartozónak vallja magát. 1991 nyarán a magyarok egy emberként álltak ki a független Szlovénia mellett, s azóta igyekeznek betölteni – államközi egyezményekkel is elősegített – híd szerepüket, amelyet a történelem mért rájuk.

A legkisebb határon túli magyar közösség, a muravidéki (szlovéniai) magyarság helyzetét illetően – akárcsak a horvátországi és ausztriai magyarság vonatkozásában – igazi „csemegére” bukkanhat a témakör iránt érdeklődő. Mindenképp újtásként említhetők a három legkisebb magyar közösségről írt fejezetek. A vonatkozó anyaországi írásokban, tanulmányokban néhány sorban, esetleg oldalban „merítik ki” az említett közösségek – többek között – demográfiai sajátosságait. Ezzel szemben a szerző kutatásai során többször is – többek között a Központi Statisztikai Hivatal folyóiratának, a Területi Statisztika hasábjain – hosszabb eszmefuttatásokat, „mélyfúrásokat” szentelt a kissé „elfelejtett nemzetrészek” helyzetének bemutatására. Az értekezés talán legnagyobb értéke a teljes körűség, amely kapcsán a téma iránt érdeklődő minden kérdésére választ kaphat.

**Dr. Gyémánt Richárd
egyetemi adjunktus**

Hegedűs Andrea „Az élettársi kapcsolat szabályozásának áttekintése, különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs folyamatra” címmel védte meg doktori értekezését.

Az utóbbi évtizedekben rendkívüli mértékben megnőtt azok száma, akik a társadalmi és családi kapcsolatok klaszszikus formája, vagyis a házasság helyett, az együttélés „lazább” változatát, vagyis az élettársi kapcsolatot választják, mintegy a házasság alternatívájaként. A hazai viszonyokat vizsgálva megállapítható, hogy a fennálló párkapcsolatok között csupán kétszer annyian élnek házasságban, mint élettársi kapcsolatban, és jelentős az ilyen kapcsolatban nevelkedő gyermekek száma is. Leszögezhethetjük azonban azt is, hogy az élettársi kapcsolatok, az abban élők életében ma már sokkal inkább életformaként játszanak szerepet, és nem próbaházasságként funkcionálnak. Az élettársi kapcsolatból kialakult családok pedig, csak jogi értelemben különböznek az intézményesített – házasságban élő – családoktól. Az élettársi kapcsolat tömegessé válásával és „civilizálódásával” tehát jogrendszerünknek is lépést kell tartani.

Az értekezés célja annak bemutatása, hogy az élettársi kapcsolatok jogi szabályozásának súlypontjai hogyan mozdultak el a közelmúlt jogalkotási törekvései hatására abból a méltatlan helyzetből, amelyben a jelenlegi viszonyok között szükségképpen létezni kényszerülnek. A jelen önmagában nem teljesen érthető a múlt nélkül, a jövő pedig a jelen nélkül, éppen ezért a dolgozat végigkíséri a jogintézmény kialakulásának főbb állomásait, annak első megjelenésétől kezdve a hatályos szabályokon át, annak jövőben várható, de immár normaszöveg-tervezet formájában megfogalmazott szabályozásáig bezárólag.

Dr. Hegedűs Andrea

Az értekezésben felvázoltam a külföldi jogi szabályozás legspeciálisabb jellegzetességeit, és a témát érintő, immáron jól bevált nemzetközi gyakorlatot, ezáltal sugallva megoldási lehetőségeket a hazai jogalkotás számára. Felhívtam a figyelmet az Európai Unió különböző, most már Magyarországra is irányadó ajánlásaira és irányelveire, amelyek betartása nálunk is kötelező, és megvizsgáltam az elvárások megvalósítását nehezítő problémákat, valamint az ezeknek megfelelő, a jogalkotási folyamat gyakorlatban is megvalósuló nehézségeit.

Az elmélkedésre okot adó tárgyanyag további jellegzetességét az adta, hogy a jogintézmény fogalmába 1996 óta nem csupán a külön-, hanem az azonos neműek is beletartoznak, akik az élettársi kapcsolat jogintézményének az utóbbi időben, mondhatni „élharcosai” váltak, egyre több jogot követelve az élettársak, ezen belül is saját maguk számára. Az azonos neműek kérdésének tárgyalásánál nem mehetünk el speciális helyzetük áttekintése mellett, ezáltal is elősegítve a velük kapcsolatban, a társa-

dalom tagjainak többségében hordozott előítélet felszámolását, vagy legalább annak mérséklését. Értekezésemben, mintegy összehasonlításként, kitérek a házastársakra, mint az élettársakhoz legközelebb állókra vonatkozó szabályozásra, és ismertetem a kodifikációs folyamatban legmarkánsabban képviselt nézeteket.

Az új Ptk. Családjog Könyvének normaszöveg-tervezete megtette a kezdő lépést egy igazságos, előremutató és mindenképp szükséges törvény kialakításához, mely remélhetőleg alkalmas lesz e jogintézmény magánjogi viszonyait érintő fehér foltjainak felszámolására. Az értekezés vonatkozó részeinél leíró és összehasonlító jelleggel ismertettem az újfajta elképzeléseket, melynek keretein belül a jogszabályi rendelkezések pusztá bemutatása helyett a jogértelmezés során kialakult álláspontokra és az alkalmazási gyakorlat lehetőségeire is kitértem.

Az értekezés struktúrája

Munkám I. fejezetében – rövid bevezető gondolatok után – áttekintettem az élettársi kapcsolatok történetét, kitérve a főbb történelmi korokra (Római Birodalom, középkori szabályozás, polgári korszak, és a rendszerváltást megelőző időszak) és a hazai szabályozás legfontosabb állomásaira.

A II. fejezetben megvizsgáltam az élettársi kapcsolatok elterjedésének társadalmi, szociológiai és demográfiai jellemzőit a házassággal való összehasonlításban. Megkerestem a magyarázatot azon speciális helyzetre, hogy mi az idősebb korúak élettársi kapcsolatának jogi háttere Magyarországon, milyen elméletek születtek az élettársi kapcsolatok keletkezésének okairól, és mely tényezők irányadók az egyes kapcsolati formák megválasztásánál.

A III. fejezetben az élettárs fogalmával és a kifejezés tartalmi vonatkozásaival („ha jogszabály másként nem rendelkezik”, két személy, házasságkötés nélkül, közös háztartás, érzelmi közösség, gazdasági közösség, az életközösség időtartama, kizáró okok), valamint a fogalom jogrendszerbeli elhelyezkedésével foglalkoztam.

A IV. fejezetben az élettársi kapcsolat keletkezésére, regisztrálásának aktuális kérdéseire és megszűnésére vonatkozó elképzeléseket (hatályos szabályozás, I. Konceptió, II. Konceptió, szakmai – szakértői vélemények, képviselői önálló indítvány, alternatív megoldás – a bejegyzett életpartnerség, Családjog Könyv normaszöveg-tervezete, bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló új törvény) tekintettem át. Ezen túlmenően megvizsgáltam az élettársi kapcsolatok regisztrálásának kérdését egyes európai országokban (bejegyzett élettársi kapcsolat, a törvény által elismert élettársi kapcsolat más formái, a *de facto* együttélésre vonatkozó jogszabályok, töredékes jogok).

Az V. fejezet az élettársi jogviszony családi jogi vonatkozásait tárgyalja, vagyis, hogy mennyiben családi kapcsolat jellegű az élettársi jogviszony, hogyan rendezhető a családi jogállás élettárs apa esetén, az egyes apasági vélelmek figyelembe vételével, hogyan gyakorolható a szülői felügyeleti jog élettársi kapcsolatban élő szülők esetén. Megvizsgáltam az élettárs, mint nevelőszülő jogait és kötelezettségeit, valamint az élettársak általi örökbefogadás lehetőségét. Az élettársak névviselési szabályai, az élettársi tartás és a lakáshasználat rendezése képezte továbbá jelen fejezet tárgyát.

A VI. fejezet az élettársi kapcsolat polgári jogi vonatkozásaival foglalkozik. Két nagy témakört ölel fel, az egyik az

élettársak vagyoni viszonyai, a másik pedig az öröklési jogi helyzetük elemzését tartalmazza. Ezen kívül itt található meg a hozzátartozói minőség áttekintése is, lévén, hogy a fogalmat jelenleg is a polgári jog tárgyalja.

A VII. fejezetben az azonos neműek élettársi kapcsolatának társadalmi és jogi megítélését vettem górcső alá, az ókortól napjainkig. Bár a téma kifejtése időnként, látszólag kissé elkanyarítja az eredeti gondolatmenetet, de olyannyira aktuális és a címhez szorosan kapcsolódó, hogy a teljesebb megértés érdekében szükségesnek tartottam alaposan körüljárni. A homoszexualitás fogalmából kiindulva megvizsgáltam, hogy történetiségében, jogelméleti síkon, a katolikus egyház szemszögéből, valamint jogi (büntetőjogi, alkotmányjogi, polgári jogi, családi jogi) szempontból mit jelent és hogyan jelenik meg a homoszexualitás, és azon alapulva az azonos neműek élettársi kapcsolata. Foglalkoztam a nemzetközi szervezetek kapcsolódó állásfoglalásaival, példákat is említve a szabályozásra. Kitértem továbbá a „még” kérdés napjainkban való megértésének, és az emberi méltósághoz való jog alapján, tolerálásának fontosságára.

A VIII. fejezetben nemzetközi kitekintést tettem abban a vonatkozásban, hogy az egyes európai országok élettársakra vonatkozó szabályozása milyen specialitásokat mutat, tekintettel arra, hogy

a még kialakulóban lévő hazai jogi szabályozás számára lehetséges mintaként szolgálhatnak. Rávilágítottam továbbá arra, hogy a nemzetközi egyezmények és az Európai Unió megítélésében milyen szerepet játszik az élettársi kapcsolat, mint társadalmi és jogintézmény.

Az értekezést lezáró gondolatokban összegeztem a dolgozat készítése során megfogalmazódott, témához kapcsolódó gondolataimat és értékeltem a kodifikációs folyamat eddigi eredményeit, egyúttal *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmazva.

Az élettársi kapcsolat jogi szabályozásának története nehéz utat tett meg napjainkig. Jogrendszerünk egyik legdinamikusabban változó területéről van szó, melynek formálása rendkívüli felelősséget jelent. Ennek ellenére a feladat továbbra is megoldásra vár, nagy kihívást jelentve napjaink jogászai számára. Komoly eredményként könyvelhető el azonban, hogy az új Polgári Törvénykönyvünk – remélhetőleg mielőbbi – elfogadását követően, immár egyhelyütt láthatjuk azon joghatásokat, amelyek az élettársakat érintően egyrészt a családi jogban, mint a jogintézmény tényleges tartalmához legközelebb álló jogterületen, másrészt pedig, amelyek a klasszikusnak mondható polgári jogi viszonyokkal összefüggésben szabályozottak.

Dr. Hegedűs Andrea
egyetemi adjunktus

Jubász Zsuzsanna „A börtön-egészségügy »gócpointjai« és ártalomcsökkentő kezdeményezések külföldön” címmel védte meg doktori disszertációját.

A börtön-egészségügy, avagy a büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalható egészségügyi helyzet, a fogvatartottak egészségügyi ellátása ha-

zánkban általában nem szerepel a börtönügyi szakirodalom érdeklődésének középpontjában. A fogvatartottakkal kapcsolatos tudományos kutatások többsége ugyanis a bebörtönzött személyek mindennapi életkörülményeit, így egészségügyi ellátásuk, egészségi állapotuk kérdéseit csak ritkán veszi

Dr. Jubász Zsuzsanna

górcső alá, vonja vizsgálódása körébe. Kifejezetten egészségügyi kérdésekkel elhanyagolható számú tanulmány foglalkozik, és azok java része is a magyar viszonyok rövid ismertetésére szorítkozik. Ezzel szemben – többek között a WHO tevékenységének köszönhetően – több százra tehető a fogvatartottak egészségügyi ellátását, helyzetét elemző, elsősorban angol nyelvű írások száma. Ebből kiindulva az értekezés törekvése a börtön-egészségügy helyzetének elsősorban európai kitekintéssel történő bemutatása, illetve a honi viszonyokkal való összevetése volt.

A doktori értekezés – címének megfelelően – nem vállalkozik a börtön-egészségügy minden aspektusának bemutatására, így többek között nem foglalkozik a fogvatartottak mentális problémáival, hanem a hangsúlyt az európai büntetés-végrehajtási intézetekben mind jobban elhatalmasodó kábítószer-fogyasztásra, valamint e jelenséghez szorosan kapcsolódóan egyes fertőző betegségekre helyezi. A feldolgozott szakirodalom ismeretében a jelen írás központi eleme ugyanis az a ténymegállapítás, miszerint

az európai börtön-egészségügy számára két kérdéskör jelenti a legégetőbb problémát. Egyrészt szembe kell néznie a börtönnépeség növekvő kábítószer-fogyasztásával, különösen pedig a problémás kábítószer-használat jelenségével és térnyerésével. Másrészt pedig az európai végrehajtási rendszereknek szembeülniük kell azzal, hogy a fogvatartottak drogfogyasztása, azon belül pedig az intravénás szerhasználat, ebben a környezetben különösen kedvez olyan fertőző betegségek megjelenésének és transzmissziójának, mint a hepatitis, a HIV/AIDS, valamint a tbc.

Az értekezés célkitűzése – elsősorban Európára koncentrálva – a rendelkezésre álló lehetőség szerint legfrissebb szakirodalom feldolgozása alapján komparatív, azon belül részben jogösszehasonlító módszerrel, e két problémakör részletes elemzése, illetve ezzel párhuzamosan az ún. ártalomcsökkentés filozófiájának, valamint módszereinek ugyancsak átfogó bemutatása volt.

A monográfia első része a kiemelt „gócponthoz” megfelelően tárgyalja a börtönkörnyezetben tapasztalt kábítószer-fogyasztás kérdéseit, és igyekszik összefoglalni az európai végrehajtási intézetekben megfigyelhető szerhasználat legfőbb ismérveit. Részletesen bemutatja azokat a szolgáltatásokat is, melyeket az egyes végrehajtási rendszerek nyújtanak, biztosítanak a drogfogyasztó fogvatartottak számára, és külön kitér a magyarországi helyzet ismertetésére. Az első részen belül kaptak ugyancsak helyet a végrehajtási intézetekben különösen aggasztó méreteket öltő fertőző megbetegedések is. Az értekezés a fertőző megbetegedések közül elsőként a cseppfertőzéssel terjedő tbc kérdéseit tárgyalja, melyet a vér útján átadható

hepatitis bemutatása követ. A törekvés mindkét esetben a fertőzésveszély végrehajtási környezetben tapasztalt forrásainak, valamint a kockázati magatartásoknak a bemutatására irányult.

A disszertáció első nagy szerkezeti egységének végén kapott helyet a HIV, valamint az AIDS bemutatása. A rendelkezésre álló igen terjedelmes szakirodalom áttanulmányozása után a fertőzést kiváltó egyes rizikófaktorkok átfogó képét igyekszik az értekezés felmutatni. Így külön tárgyalja a fogvatartottak közötti erőszakot, illetve szexualitást, a tetováló magatartásokat, végezetül pedig a vér útján terjedő fertőző betegségek szempontjából a legnagyobb veszélyt jelentő injektló drog fogyasztást.

A HIV/AIDS megelőzésének kérdései vezetnek át a második nagy szerkezeti egységhez. A törekvés ennél a résznél annak alátámasztása és igazolása volt, hogy az intravénás droghasználók az injektláláshoz szükséges steril eszközök hiánya miatt kényszerülnek olyan kockázatvállaló magatartásokhoz, melyek szükségszerűen vezetnek a HIV/AIDS, valamint a hepatitisz transzmissziójához. A megelőzés általános módszereinek bemutatásán kívül a doktori értekezés megkísérli végigkísérni azt a folyamatot, melynek során az ártalomcsökkentő szemlélet és gyakorlat egyre jobban teret talált magának egyes európai országok büntetés-végrehajtásában. A jelen értekezés a szakirodalom alapján ezen túlmenően azt próbálta igazolni, hogy a büntetés-végrehajtás sem mellőzheti azt a szemléletet, miszerint a drogmentes kezelések nem minden drogfogyasztó számára jelentenek hatásos megoldást, így esetükben a drogfogyasztáshoz kapcsolódó ártalmak csökkentésének szükségessége merül fel.

A rendelkezésre álló legújabb kutatási eredmények felhasználásával, elsősorban az európai végrehajtási környezetre koncentráva igyekszik a monográfia az egyes ártalomcsökkentő kezdeményezéseket minél részletesebben bemutatni. Így az oktatás mellett a jelen értekezés szól a HIV-szűrésről, valamint a szűrés megelőző, illetve követő tanácsadás jelentőségéről. A HIV fertőzés szexuális úton történő terjedésének megelőzése az óvszerek prevenció szerepét erősíti és indokolja még a végrehajtási intézetekben is. A fertőzés injektló drog fogyasztás útján történő terjedése további ártalomcsökkentő módszerek alkalmazásának kérdését veti fel. Ennek megfelelően a monográfia igyekszik alátámasztani, hogy a fertőtlenítő felszerelések, a steril tűk és fecskendők, valamint a helyettesítő kezelések egyes országokban létjogosultsággal bírnak a börtönügy területén is. Tekintettel arra, hogy a prevenció szempontjából e két utóbbi ártalomcsökkentő eszköz bír a legnagyobb jelentőséggel, az értekezés megpróbálja a lehető legrészletesebben bemutatni azok végrehajtási alkalmazhatóságának a kérdéseit, ezzel elősegítve, és talán megkönnyítve a jövőbeni bevezetést.

A külföldi börtön-egészségügy honi viszonyokkal való összevetése kapcsán az értekezés arra a megállapításra jut, hogy a drogfogyasztó fogvatartottak, illetve a problémás kábítószer-fogyasztáshoz kapcsolódó fertőző betegségek adatai alapján végrehajtási intézeteinkben sem a drogfogyasztás mértéke, sem pedig a fertőzöttségi mutatók nem adnak különösebb aggodalomra okot. Ebből következően az a ténymegállapítás, hogy a kábítószer-fogyasztás és a hozzá kapcsolódó fertőző betegségek jelentik az egészségügy gócpontját, hazánkban

nem állja meg a helyét. A kábítószerhasználat a fogvatartottak között emelkedő tendenciát mutat ugyan, de nemzetközi összehasonlításban a fogyasztás gyakorisága jóval kisebb, mint például a nyugat-európai országokban. A kedvező kábítószer-fogyasztási mutatók ellenére tényként kell azonban leszögezni a kábítószeres jelenlétét, amit alátámasztani látszik a kábítószer-prevenációs részlegek életre hívása is.

Az értekezés rámutat továbbá arra, hogy a problémás kábítószer-fogyasztáshoz kapcsolódóan, illetőleg attól függetlenül a hepatitis, a tuberkulózis és a HIV/AIDS előfordulása börtöneinkben szintén nem számottevő. Az országos átlaggal megegyezően a fogvatartottak körében a leggyakoribb betegségek a szív-és érrendszeri, valamint a pszichés és pszichoszomatikus megbetegedések. A börtön-egészségügy gócpontjai ha-

zánkban ilyenformán nem a fertőző, hanem a krónikus degeneratív megbetegedések (infarktuszok, agyvérzések, keringési és daganatos megbetegedések). Az értekezés végül rávilágít arra, hogy hazánkban jelenleg a nemzetközi dokumentumok által támogatott ártalomcsökkentő kezdeményezések közül csak a fogvatartottak oktatása és az önkéntesség elvén működő szűrővizsgálatok kaptak helyet börtöneinkben. Így preventív célzattal ártalomcsökkentő intézkedésként sem óvszerekhez, sem fertőtlenítő felszereléshez nem juthatnak hozzá a fogvatartottak, ahogy nem elérhetők számukra az injekciós magatartások kiváltására irányuló szubsztitúciós kezelések, valamint a steril tűket, fecskendőket biztosító tűcsere-programok sem.

Dr. Juhász Zsuzsanna
egyetemi adjunktus

Köblös Adél „A joghatósági megállapodás” címmel védte meg doktori értekezését.

Az értekezés elkészítését megelőzően hosszabb ideje foglalkoztam a joghatósággal, különösen pedig annak közösségi szabályozásával. Így természetesen adódott, hogy a dolgozatnak is ebben a tárgykörben kell megszületnie. A témát azonban mindenképpen szűkíteni kellett, és mivel korábbi kutatásaim során a legtöbb kérdést a joghatósági megállapodások vetették fel bennem, úgy döntöttem, megpróbálom az ezzel kapcsolatos jogi problémákat körbejárni, a lehetséges megoldásokat felvázolni, a joghatósági kikötések működését bemutatni.

A disszertáció eleje bevezető jellegű, melyben igyekeztem a legfontosabb fogalmakat tisztázni. Így kiindulópontként röviden kitértem a joghatóság fo-

galmára, fajtáira, a joghatóságot rendező normák jellemzőire. Majd felvázoltam a joghatósági megállapodás fogalmát, a kikötések típusait, jogi természetét, illetve külön figyelmet szenteltem a je-

Dr. Köblös Adél

lentségüknek, a joghatósági szabályok rendszerében elfoglalt helyüknek s a nemzetközi gazdasági életben betöltött szerepüknek. Utaltam arra, hogy bár a joghatósági kikötések a nemzetközi kereskedelmi életben bírnak kiemelt jelentőséggel, alkalmazásuk nem szűkül kizárólag erre a területre. A dolgozatban ezen tényleges, illetve elvi lehetőségek megemlítésén túl azonban a nemzetközi gazdasági életben alkalmazott joghatósági kikötésekre koncentráltam. Ennek kapcsán elkülönítem az állami bíróságoknak, illetve a választottbírói eljárásnak nemzetközi ügyekben történő kikötését. A rövid összehasonlítás és elhatárolás, valamint egyes párhuzamos jelenségek felvetésén kívül azonban a választottbírói megállapodások szándékoltan az értekezés tárgykörén kívül maradtak.

A dolgozat középpontjába – gyakorlati jelentőségükre és a jogszabályi rendelkezésekre tekintettel – a prorogációs megállapodásokkal kapcsolatos témakört helyeztem. Ezen belül is elsődlegesen a kifejezett kétoldalú kikötéseket vettem górcső alá. Mivel a hallgatóság alávetés módját, formáját, idejét, stb. teljesen a nemzeti eljárásjogok uralják, ennek részletes bemutatását mellőztem. Figyelmem inkább a hallgatóság alávetés lehetőségére, s a kifejezett megállapodáshoz való viszonyára irányult.

Az alapfogalmak tisztását követő fejezetekben a joghatósági megállapodásra vonatkozó konkrét rendelkezések bemutatásával és elemzésével foglalkoztam. Kiindulópontom az volt, hogy hazai szemszögből mutassam be az egymásra épülő, alkalmazásukban egymást követő, esetleg kiegészítő szabályozási rendszereket. Az elemzés során nem törekedtem kifejezetten arra, hogy összevegyem az egyes modelleket. Célom

sokkal inkább az volt, hogy mindegyik szabályozási koncepciót, annak működését a maga egészében mutassam be, beleértve a jelenleg (esetleg jövőben) hatályos szabályozást megelőző történeti fejlődés felvázolását is. Az egyes különálló, önmagukban lezárt részeket azáltal kívántam összekötni, és így összevethetővé tenni, hogy azonos vagy hasonló rendszert követve elemeztem végig az egyes konkrét szabályokat.

Miután 2004. május 1-jén a Brüsszel I. rendelet hazánkban is hatályba lépett, s ez igen nagy területen átvette a hazai jog alkalmazásának helyét, dolgozatom törzsét, s egyben legterjedelmesebb részét is a közösségi szabályok elemzése tette ki. A téma feldolgozása során a Brüsszeli Egyezmény, illetve a Brüsszel I. rendelet előkészítő dokumentumaira, az Európai Közösségek Bíróságának gazdag esetjogára, a kapcsolódó tagállami joggyakorlatra és a jogirodalmi forrásokra támaszkodtam. Röviden kitértem a régi és az új Luganói Egyezmény kapcsolódó rendelkezéseire is.

Ezt követően röviden utaltam azokra a két- és többoldalú egyezményekre, melyeket Magyarország más államokkal kötött, s melyek ilyen vagy olyan módon rendelkezéseket tartalmaznak a joghatósági megállapodásokra vonatkozóan. Ezt követi a magyar jog ismertetése, melynek alkalmazása csak abban a körben merülhet fel, amelyre a közösségi rendeletek, illetve a nemzetközi egyezmények nem vonatkoznak. A közösségi szabályok megelőző elemzése, az annak során tett megállapítások különösen nagy segítséget nyújtanak a hazai rendelkezések értelmezése során, hisz jogalkotónk az európai (brüsszeli, luganói) modellt követve igyekezett újraszabályozni a joghatósági megállapodásokat.

Az értekezés ezután egyes jogrendsze-

rek nemzeti jogát veszi számba a nyelvi és a fizikai hozzáférhetőség határain belül. A felvázolt kép messze áll a teljes-től, de megpróbál rámutatni bizonyos jellegzetességekre, egyéni megoldásokra, különösképpen pedig arra, mennyire különbözőek a szabályok az egyes jogokban. Ennek folytatásaként, az utolsó nagy fejezet a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia által a joghatósági megállapodásokra vonatkozóan kidolgozott egyezményekről, ezek közül is részletesebben a legfrissebb, 2005. évben elfogadott egyezményről szól. Legutoljára ugyanis ezzel az egyezménnyel tett kísérletet a Konferencia egy olyan többoldalú egyezmény kidolgozására, mely kiküszöbölné a nemzeti jogokból fakadó különbségeket, és ezzel megkönnyítené a nemzetközi gazdasági élet

szereplőinek a helyzetét. Az egyezmény különös integrációja, „közös nevezője” a világ különböző államai által követett megoldásoknak. A kidolgozása során felmerült problémák és megoldási javaslatok jelzik, hogy sok még a tisztázatlan kérdés a joghatósági megállapodások körül, az egyes államok érdekei pedig eltérő válaszokat diktálnak.

Végigtekintve a sokszínű szabályozást, a dolgozat végén igyekeztem összefoglalni a joghatósági megállapodásokkal kapcsolatos legfőbb kérdéseket, s az azokra adható válaszokat. Ennek során vezérfonalam a joghatósági megállapodások kettős: anyagi jogi és eljárásjogi jelleg volt.

Dr. Köblös Adél
egyetemi adjunktus

Kun Attila „A multinacionális vállalatok szociális felelőssége («CSR»). Vállalati önszabályozás kontra (munka)jogi szabályozás” címmel védte meg doktori értekezését.

A CSR („Corporate Social Responsibility”) legegyszerűbben, az Európai Unió megfogalmazásában nem jelent mást, mint hogy a vállalatok – és köztük kiemelt hangsúlyokkal a multinacionális vállalatok – önkéntesen szociális és környezeti szempontokat érvényesítenek üzleti tevékenységükben és a partnereikkel („stakeholder”) fenntartott kapcsolatban.

Manapság tulajdonképpen a globalizációellenes tüntetések barikádjaitól kezdve a tekintélyes nemzetközi szervezetek tárgyalóterméig számos társadalmi fórumon zajlik vita a (multinacionális) vállalatok társadalmi szerepeiről. Sőt, egyes szakirodalmi álláspontok szerint a CSR szemlélete egyenesen a

jövő vállalatszerkezési stratégiájának az alapja lehet. Mindazonáltal – első ránézésre – talán meglepőnek hathat, hogy egy jogi/munkajogi tónusú doktori értekezés milyen indíttatásból választja témájaként a mind „divatosabb” és ezerarcú

Dr. Kun Attila

CSR jelenséget, mely mégis sokkal inkább az üzlet világában, menedzsment „guruk” kézükönveiben, a közgazdaságtanban, illetve kommunikációs tudományokban vert gyökeret.

A dolgozat mégis alapvetően jogi szemüvegen át kívánt mögé nézni azoknak a közhelyszerű hétköznapi frázisoknak, miszerint a „van-e a multinacionális vállalatoknak szociális felelőssége” kérdésre gyakorta az a zsigeri, szimplifikált – „jobb” esetben némi sajnálkozással átszótt – válasz, hogy „áh, olyan nincs is”. A dolgozat önmagában is egy határozott állásfoglalás kívánt lenni a tekintetben, hogy igenis van a (multinacionális) vállalatoknak szociális felelőssége, és a jognak – mint alapvető társadalmi normarendszernek akár nemzetközi, akár nemzeti szinten – nem elhanyagolható szerepe kell(ene), hogy legyen e vonatkozásban, még a 21. században is. Ha pedig esetleg manapság ez még nem is annyira nyilvánvaló, akkor éppen azért kell küzdeni (a tudomány erejével is), hogy az elkövetkező évtizedekben ne csak a multinacionális vállalatok gazdasági és hatalmi pozíciója erősödjön tovább, hanem mindez közpolitikailag, jogilag orientált – és mind kiterjedtebb – szociális felelősséggel is párosuljon. Mi sem mutatja jobban e kíváncsi aktualitását, mint napjaink globális gazdasági válsága és az általa indukált bizalomvesztés, mely az egész – sokak szerint már-már „elementelenedő” – globális kapitalista berendezkedést sújtja. A CSR legátfogóbb értelemben éppen az „emberarcú kapitalizmus” eszméjének egyik alappillére.

Tény, hogy a tételes jog általában mindig lassabban zárkózik fel az új gazdasági-társadalmi fejleményekhez. Ugyanakkor abba az aránytévésztésbe sem szabad beletörődni, hogy amíg

manapság oly sok szó esik általában véve – üzleti körökben, médiában, politikában, társadalomtudományokban, közbeszédben stb. – a multinacionális vállalatok társadalmi felelősségéről (azaz a tulajdonképpeni CSR-ról), addig a jogtudomány még mindig viszonylag „csendes” e tekintetben. A dolgozat – témájából adódóan – nem elsősorban „nyers” tételes jogi iromány, sokkal inkább a háttérben megbúvó szabályozás-elméleti dilemmákra fókuszál.

Munkajogi szempontból egyrészt szembeötlő a munkajogi gondolkodás és a CSR-idea egyfajta funkcionális összekapcsoltsága: legalapvetőbb szinten a két szféra céljai hasonlatosak, mindkettő törekszik a munkavállalók védelme és a „humanizált” vállalati kultúra szempontjainak érvényesítésére, csak éppen merőben más mechanizmusok útján. Másrészt nem lehet nem észrevenni azokat az újszerű kihívásokat, amelyeket a CSR gondolatköre támaszt a hagyományosabb szociálpolitikai, jóléti és munkajogi gondolkodás irányában. Belátható, hogy általában véve a szociálpolitikai, jóléti és munkajogi gondolkodás napjainkban egy pezsgő átmeneti, paradigmaváltó korszakot él át, és az új irányok megtalálásában – kimondva, avagy kimondatlanul, direktén, avagy közvetve – számottevő szerepet játszik a CSR és az önkéntes felelősségvállalás újszerű gondolatköre. Fokozott „pezsgést” ad a témának, hogy a nemzetközi munkajogtudományban is szerfelett ambivalens a CSR „fogadtatása”: míg egyesek fokozott lelkesedéssel tekintenek reá (akár mint a munkajog „megújításának” egy eszközére), addig mások egyenesen óvják a munkajogi gondolkodást a CSR teremtette kihívásoktól, „felpuhulástól” és a jog valamiféle fondorlatos „privatizációjától”.

Szerkezetét tekintve az értekezés öt nagyobb tartalmi egységre bontható.

A bevezető jellegű I. rész exponálja a problémakört és bemutatja annak kontextusát, jelzi a téma határait, feltárja a dolgozat célkitűzéseit stb.

A II. rész alapvetően jogi perspektívából elemzi a kérdéskör hátterét, alapjait (a multinacionális vállalat „jogi” fogalma; e vállalatok globális szerveződésének főbb munkajogi dilemmái stb.). E rész szemléletmódja főként szabályozáscentrikus. Célkitűzése, hogy érzékeltesse azt a jogi „űrt” – deficités szabályozási keretet –, amelyben a multinacionális vállalatok szociális felelőssége (vagy éppen annak hiánya) realizálódik. Ugyanis mintegy ebbe az „űrbe berobbanva” hódít manapság az alapvetően „ön szabályozó” CSR ideája.

A III. rész szemlélete – szemben a II. résszel, sőt mintegy azt ellenpontosva – nem kizárólagosan jogi tónusú. Célja, hogy átfogó, koherens képet adjon a CSR világról. Ennek szellemében tüzetesen be kívánja mutatni az alapvetően „ön szabályozó” CSR (vállalati társadalmi felelősség) sokszínű szféráját. Többek között elemzésre kerül a CSR szakzsargonja és kontextusa, a történeti gyökerek, az eszme különböző elméleti tematizálásai, a felelős vállalati attitűd jogon kívüli komplex motivációs hálója és végül, de nem utolsó sorban a CSR főbb részterületei, szegmensei, eszközei.

A dolgozat legerjedelmesebb IV. része mintegy dinamikus kontrasztba kívánja vonni a II. rész jogibb, illetve a III. rész CSR-szempontról látásmódját. E kontrasztot pedig egyrészt alapvetően történeti perspektívából, másrészt elsősorban a nemzetközi munkajog relációjában kívánja megteremteni: be kívánja mutatni – a 70-es évekből kezdve – a CSR legfontosabb nem-

zetközi szabályozási kísérleteit, döntően „puha jogi” kereteit (pl. az ENSZ, az ILO, az OECD, az EU szintjén), ütköztetve mindezt a CSR-szempontról „munkajogi” vállalati önszabályozás 90-es évektől erőre kapó, kvázi „konkurrens” trendjével (pl.: „codes of conduct”). E részben kapott helyet – az EU CSR-politikája kapcsán – a CSR hazai sajátosságainak felvázolása is.

A szintetizáló és elemző jellegű V. záró rész azt vizsgálja, hogy a CSR világa hogyan hat a közpolitikára és a jogra, illetve fordítva: a közpolitika és a jog miként szólhat bele a CSR világába. Ezen összefüggéseket mind a nemzeti jogi szabályozás és közpolitika szempontjából, mind a nemzetközi jog és a „globális kormányzás” változásainak perspektívájából görcső alá veszi a dolgozat, majd speciális szintként munkajogi nézőpontból elemez. A cél nem más, mint konstruktív következtetések levonása arra vonatkozóan, hogy az általános jogász, és specifikusan a munkajogász szemlélet miként viszonyulhat a CSR világhoz. Cél továbbá, hogy – új utakat keresve – feloldja a szabályozás és az önszabályozás merevnek tűnő dichotómiáját, illetve rámutasson a két metódus határterületén, metszéspontjában leledző újszerű szabályozási mechanizmusokra (számos konkrét példán keresztül).

Az elégtelen jogi szabályozás mindenkor kielezi az etikai problémákat. Az önkéntes CSR arra tesz kísérletet, hogy a jog helyett, illetve mellett, társadalmi és piaci nyomásra, önszabályozás útján újraépítse a „felelősséget”, azaz kitöltse azt a szabályozási rést, amely jelenleg a vállalatok (és különösen a multinacionális vállalatok) társadalmi és emberi jogi felelősségének szférájában jellemzi mind a nemzetközi, mind a nemzeti

jogot. Elméleti szinten kétség kívül fontos lenne, hogy a nemzetközi közösség (értsd: az államok) mintegy visszaszeresse a multinacionális vállalatok feletti társadalmi, közpolitikai kontrollt. Ezen igény mellett ugyanakkor a disszertáció rámutat arra is, hogy ennek gyakorlati kivitelezéséhez jelenleg még mind a politikai akarat, mind az adekvát jogtechnikai és regulációs mechanizmusok hiányoznak. El kell fogadni, hogy a CSR – azaz a szociálisan felelős vállalati működés – messze nem (csak) jogi meghatározottságú kérdés, ugyanakkor ki kell jelenteni azt is, hogy a CSR nem eliminálhatja a jogi aspektusokat, azaz nem lehet kizárólagos (önkéntes) vállalati önmeghatározás tárgya. Véleményünk szerint a CSR eszmerendszerének fő hozadéka egyfajta olyan paradigmaváltás a szociális/jóléti gondolkodásban, amely az állam, a piac és a társadalom „háromszögének”, viszonyának gyökeres átgondolására kényszerít. Ebben a szellemben az is nyilvánvaló, hogy a munkajog és a CSR világa közötti kapcsolatok, kölcsönhatások szorosabbra fűzése és pozitív irányú – de „óvatos” – hasznosítása immár nem csak elvont elméleti kíváncsúság, hanem gyakorlat diktálta szükség-

ségszerűség is. Azaz a szabályozás és az önszabályozás logikája nem egymást kioltó, hanem sokkal inkább egymást potenciálisan erősítő és egymásra épülő rendszerként kezelendő.

Az értekezés megírásának egyik legfontosabb célkitűzése az volt, hogy a CSR elméletének és esetleges szabályozási modelljeinek komplex és átfogó rendszerbe foglalt, némileg „kritikus”, jogászai perspektívájú bemutatásával serkentse, szisztematizálja, konkrétabbá tegye az erről szóló – immár hazánkban is mindinkább életre kapó – parttalan társadalmi párbeszédet. Ilyenképpen munkám egyfajta közpolitikai, jogi dimenzióval igyekszik „dúsítani” a CSR-ről szóló hazai vitákat is, rámutatva arra, hogy a vállalatok társadalmi felelősségének az ügye az egész társadalom „ügye”, nem csupán az üzleti szféra „belügye”.

(N.B. Az értekezés szerkesztett változata 2009 tavaszán könyv formátumban is megjelenik, a Kurt Lewin Alapítvány támogatásával, országos terjesztésben. – *A szerk.*)

Dr. Kun Attila
egyetemi adjunktus (KGRE)

Philipp Leitner „Hellenistische Bankurkunden. Zahlungsanweisungen im ptolemäischen Ägypten und im republikanischen Rom” [Hellenisztikus bankokiratok. Fizetési utalványok a ptolemaioszi Egyiptomban és a köztársaságkori Rómában] címmel védte meg doktori értekezését.

A disszertáció témája, mint ahogy az már a címből is kiolvasható, a Földközi-tengeri térség egykoron két meghatározó, azonban egymástól messzemenően független antik hatalmi rendszere bank-

ügyeinek összehasonlítása. Ezen összehasonlítás céljai a következőkben foglalhatók össze. A disszertáns igazolni kívánja azt, hogy mind a ptolemaioszi Egyiptomban, mind pedig a köztársaságkori Rómában úgy alkalmazták az írásos banki fizetési utalványokat, mint az üzleti pénzforgalomban általánosan elfogadott teljesítési lehetőséget, továbbá annak meghatározására törekszik, hogy miben hasonlítanak, és miben különböznek egymástól a ptolemaioszi, valamint a római fizetési utalványok.

Philipp Leitner

Az értekezés első részében a szerző a ptolemaioszi kor Egyiptomának bankrendszerét, illetőleg fizetési utalványait elemzi. E vizsgálat és a közel 30 darab papiruszokirat analízise, amelyek a Kr. e. III. és II. századból származnak, és az állami-hivatali fizetési forgalomban az írásos banki fizetési megbízási betéteket dokumentálják, arra a megállapításra vezetett, hogy a ptolemaioszi királyok pénzügyi hatóságai a különféle pénzteljesítéseket a fizetési utalványok segítségével nyújtották. További eredményként kiemelhető, hogy minden egyes vizsgált okiratnak megegyezik a formája, a felépítése és a tartalma: ezek mind az utalványozó személy levelei az utalványozott bankár irányában, és ez a levél a következő sorrendben elrende-

zett elemekből állt össze: megszólítás, fizetési parancs, teljesítési ok, a kifizetendő összeg számokkal, valamint betűvel kiírva.

Az értekezés második része már a ptolemaioszi Egyiptomról megállapított ismeretek alapján vizsgálja ugyanazon viszonyokat a köztársasági Róma idejében. A szegényes forrásanyagban – a római köztársaság ezen időszakának (a téma szempontjából releváns) irodalmi emlékei csupán Plautus és Terentius összegyűjtött 27 komédiájából állnak – nem maradt fenn banki okirat, vagy egyéb más jogi szöveg, hanem csak a szépirodalmi művek állnak rendelkezésre, mint források. Legkevesebb két bizonyíték hozható fel arra, hogy a republikánus Róma is ismerte a bankárhoz intézett írásos fizetési utalványt, és hogy ezt a fizetési eszközt az emberek a privát ügyleteikben használták. További eredmény, amelyet a szerző a ptolemaioszi banki okiratokkal való összehasonlításából megállapított, hogy a korai köztársaság időszakának fizetési utalványai éppen úgy, mint a ptolemaioszi, levél formában jelentek meg, és tartalmazták ugyanazon részeket, amelyek a ptolemaioszi állami okiratok jellemzői voltak. A disszertáció egy újabb adalékot szolgáltat ahhoz a nézethez, amely a görög-római hellenizmus világát, mint egységet fogja fel.

Dr. Pozsonyi Norbert
tudományos segédmunkatárs

Lovász László „A fogyatékos emberek jogi helyzete Európában, különös tekintettel a fogyatékos emberekre vonatkozó nemzetközi, amerikai egyesült államokbeli és európai uniós jog fejlődésére” címmel védte meg doktori értekezését.

A 21. században – és itt nem a mostani gazdasági világválságra gondolok elsősorban – nagy hatású és még előre nem látható változások várhatók, mind a tudomány, mind a társadalmak életében. A változások egyik legalapvetőbb eleme feltehetően az lesz, hogy a fejlett

országok társadalmainak szerkezete sosem látott módon átalakul, illetve átrendeződik. Ennek egyik megjelenési formája az lesz, hogy az idősödés, a „matuzsálemesedés” a társadalom mindennapos folyamatává válik, vagyis az idősek lesznek az új „többségi társadalom” meghatározó tagjai. Az idősödés olyan fokú lesz, hogy a modern történelemírás nem ismer ehhez fogható korábbi példákat.

Értekezésemben az Európai Unió szegénységet és társadalmi kirekesztést csökkenteni hivatott (jog)politikáján belül a fogyatékos emberekre vonatkozó tendenciákat, jelenségeket hasonlítottam össze egyes nemzetközi – elsősorban az USA-ban és az EU-ban -, valamint Magyarországon zajló folyamatokkal. Pontosabban: azt igyekeztem feldolgozni, hogy egyes jogi, nemzetközi jogi, társadalmi, integrációs és foglalkoztatási folyamatok hogyan is zajlanak, zajlottak a világban a fogyatékos emberekkel kapcsolatban. Azért tartottam és tartom fontos területnek ezt a kérdést, mert a fogyatékos emberek csoportja nem teher, hanem lehetőség a társadalom számára. Mi több: nem hasznosítani a meglévő képességeiket, kreativitásukat, szorgalmukat több mint hiba; ugyanis az OECD szerint a jelenlegi (foglalkoztatási, társadalmi) tendenciák változatlansága mellett az aktív, idősebb munkavállalók (50-64 évesek) arányát a mostani 38%-ról meg kellene duplázni (pontosabban: 70%-ra emelni) a társadalmi rendszerek pusztá fenntarthatósága érdekében a következő néhány évtizedben. Ennek átgondolása azért is sürgető, mert az OECD országaiban a GDP növekedés/fő/év 2000 és 2030 között csupán 1,7%/év lesz, ami az 1970 és 2000 közötti mért átlagos növekedésnek csak közel a 30%-a.

Dr. Lovász László

A hátrányos megkülönböztetés összetett és komplex jelenség. Az esélyegyenlőség kapcsán a Friedman házaspár közös munkájában kitért arra, hogy két szellemi irányzat van, létezik ebben a kérdésben. Az egyik „csupán” az esélyek megadásában gondolkodik, míg a másik a hátrányos társadalmi háttérrel rendelkező csoportok kezelésekor az eredmények egyenlőségében véli a megoldást. A két iskola alapvetően különbözik egymástól, hiszen az esélyegyenlőség az „Une carrière ouverte aux les talents”, azaz a szabad pályát kívánja biztosítani a tehetségesek számára. A másik, az eredményegyenlőséggel jellemezhető elgondolás pedig a szabadság korlátozásával kívánja a hátrányos helyzetűek javát előmozdítani, és azt mondja, hogy mindenkinek egyszerre kell célba érnie és nyernie. Mindezen ideológiák a kormányzati lépésekre lefordítva lényegében azt jelentik, hogy az esélyegyenlőség a szabadságot és az egyéni felelősségvállalást növeli, míg

az eredményegyenlőség a szabadságot korlátozza, és visszaélésekre adhat alkalmat. Magam úgy gondolom, hogy az esélyegyenlőség kizárólag csak úgy értelmezhető, hogy a tehetséges, de „objektíve” hátrányos helyzetűek számára az átlagosnál is jobb körülményeket, több segítséget kell adni. Akiknek viszont tehetségből vagy szorgalomból kevesebb jutott, azoknak az ún. szociális minimumot kell biztosítani az emberi méltóság és társadalmi szolidaritás alapján, amennyiben rászorulnak. Mindebből következően nem gondolom, hogy csupán a „hátrányos helyzet” miatt önmagában bármikor, bármilyen esetben indokolható lehetne egy olyan ellátás, vagy szociális többletjog biztosítása, amely a minimumot (alapvető integrációs költségeket) meghaladja.

Mondok egy példát. Egy futóversenyen mindenki indulhat. Az azonos bánásmód azt jelentené, hogy egy féllábú futó mindenkiel együtt a rajtvonalról indulhat. Az egyenlő bánásmód: nem az azonos feltételek, hanem olyan speciális feltételek kialakítása, nyújtása, amely tényleges többletsegítséget ad. Ez történhet kétféle módon: az egyik az, hogy – a példánál maradva – a féllábú futó száz méteren kap 20 méter előnyt. Célba fog érni ugyan, de nem valószínű, hogy túlzottan boldog lesz az utolsó hellyel (hacsak nem először indul fogyatékosként egy ilyen versenyen). A jelenlegi felsőoktatási felvételre vonatkozó szabályozás szerint egy fogyatékkal élő automatikusan többletpontot kap a felvételin. A másik mód pedig az, hogy a rajt előtt kap egy speciális, ritka gyártású műlábát és rehabilitációt (szakmai segítséget), amivel fel is tud készülni becsületesen a versenyre. Az előbbi mód adminisztratív úton könnyen megoldható (és ekkor: PR és statisztikajavító), az utóbbi megoldás

pedig nagyobb energiát, ráfordítást és támogatást, valamint igazi elkötelezettséget igényel, azaz „macerásabb” és nagyobb felkészültséget is követel a végrehajtás terén. Azonban nem kétséges, hogy melyik szisztéma alatt fog tudni valaki jobban érvényesülni, elhelyezkedni és adófizető polgárrá válni!

Mint ahogy az értekezésemben kifejtettem, a fogyatékoság relatív dolog. (Én magam súlyos nagyothalló vagyok, lényegében képtelen vagyok jegyzetelni, sokszor a rádiót se értem, a pályaudvarokon pedig egyenesen elveszett ember vagyok a hangosbemondók megszólalása után, idegen nyelvet csak logopédussal tudtam tanulni, hogy néhány példát említsek). Tulajdonképpen a *homo sapiens sapiens* maga is fogyatékos a természetben, mert szőrzete kevés, csupasz teste nem rendelkezik természetes fegyverrel és felnőtté válása kifejezetten hosszadalmas (egy 9 hónapos csimpánz egynémely kognitív képessége valósággal lepipál valamennyi felnőtt embert is!) Az ember ugyanakkor azáltal emelkedett ki a természetből, hogy a környezetét a saját képére és igényeire, szükségleteire formálta és azt a maga számára biztonságossá tette. A fogyatékos ember csupán ebben az emberi környezetben talál még további, ám fejlettebb tervezési módszerrel (pl. egyetemes tervezés vagy a Design-for-All) kiküszöbölhető mesterséges akadályokat (amelyek az előbb említett szemléleteken alapuló, „preventív akadálymentesítéssel” szintén kiküszöbölhető).

A fogyatékoság ugyanakkor nem lehet konkrétan személyhez kötődő jellemző a mindennapi életben, mert legalább négyféleképpen lehet valakit megkülönböztetni fogyatékosága miatt. Az első körbe tartoznak azok, akiket pl. orvosi vizsgálatok alapján ilyennek

minősítenek. A második körbe tartoznak azok, akiknek hajlamuk van bizonyos fogyatékoság kialakulására, és pl. a genetikai tesztek kimutatják ezt (de ők maguk „egészségesek”!). A harmadik körbe tartoznak azok, akik olyan külsődleges jeggyel rendelkeznek, akikre úgy asszociálnak, hogy betegek, vagy fogyatékosok (pl. torz vonásokkal rendelkezők). A negyedik körbe tartoznak azok, akiknek hozzátartozójuk fogyatékos és pl. a fogyatékos gyermekük miatt különböztetik meg az alkalmazásnál. Ezért is előremutató az európai szabályozás, mert a nők védelméről is külön szólni, ugyanis a statisztikák szerint, legalábbis Magyarországon, a fogyatékos gyermekek nevelése leginkább – sajnos – az egyedülálló nők terhe.

A világon a fogyatékos emberek – mint csoport – tekintetében kétféle megközelítés él. Az egyik, az amerikai modell: ami egy kisebbségi és ún. önálló életvitelbeli kérdésként fogja fel a fogyatékoság esszenciáját, az anti-diszkrimináció szem előtt tartásával. (A maga nemében igen érdekes kifejezés: anti-disz-krimináció...) Az európai modell nem gondol társadalmi kisebbségként a fogyatékos emberekre, inkább (szociálisan) hátrányos helyzetű embereket azonosít, és az ún. pozitív cselekvéseket tartalmazó politikákat tartja előbbre, amelyek végeredményben szegregálóak, hiszen egy célcsoportot kívánnak egységesen, pozitív eszközökkel (előnybe részesítéssel) támogatni, de lényegében nem integrálva őket a többségi társadalomba (pl. védett munkahely). Az amerikai modell meg azért (is) szegregál, mert mint – az Americans with disabilities Act (ADA) is hivatkozik erre – kifejezetten (tulajdonképpen „etnikai”) kisebbségként tekint rájuk.

Az önálló életvitel – mint említettem – anti-diszkriminációs eszközök-re támaszkodik és az ún. ésszerű intézkedések, körülmények (reasonable accommodation) biztosításával kívánja megoldani az integrációt (integrált munkahely). Ez utóbbi biztosítja megítélésem szerint a leginkább a személyre szabott munkakörülményeket, nem pedig a többi fogyatékos ember igényeit is figyelembe vevő, „átlagos” körülmények. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy mindig választani kellene az ilyen típusú megoldások közül, mert mindegyikre szükség van, hiszen az eltérő szükségleteket eltérően kell kezelni, azonban nem mindegy, hogy a meglévő humán erőforrás hogyan hasznosul. És még kevésbé jelenti azt, hogy a fogyatékos emberek számára a környezetet, a munkahelyeket minden esetben akadálymentesíteni kell, hiszen a jogszabályok tekintettel van ennek pénzügyi terheire is. Bár az USA kormányzatának egyik honlapja szerint az amerikai fogyatékos személyek esetében a munkaadóknak 1978 és 1992 között az esetek 69%-ában nem kellett pluszkifizetést vállalni az akadálymentesítés kapcsán, és csak az esetek 3%-ában kellett 1.000 USA dollárnál (kb. 200.000 Ft) többet költeniük. Az USA-ban éppen a „kisebbségi” minősítés miatt a 22-es csapdjában vergődnek a fogyatékos emberek: ha bizonyítják, hogy súlyosan fogyatékosak (vagyis a törvény védelme alatt állnak), akkor lényegében nem várható el a munkáltatótól, hogy „mindent” megtegyen értük (hiszen „annyira” fogyatékosok). Amennyiben nem fogyatékos, akkor meg nem „szükséges” figyelembe venni a munkáltatónak a fogyatékosággal kapcsolatos, jelentősen eltérő igényeket, hiszen nem tartoznak az ADA hatálya alá...

Az olyan országokban (pl. USA), ahol nem szociális alapon kezelik a fogyatékos emberekkel kapcsolatos politikákat, hanem kisebbségi jogként, és már kialakultak és erősek a civil szervezetek, valamint kiépültek és beváltak a közvetett jogi eszközök (pl. pereskedés), ott az állam visszavonulása (kisebb mérete) szerényebb mértékű feszültségeket fog eredményezni a jövőben, mint pl. Európában. Európában ráadásul a szociális jogalkotásnak komoly hagyományai vannak és számos törvényi garancia létezik az érdekegyeztetésre, a különböző pénzbeli, szolgáltatásbeli jogosultságokra. Ugyanakkor nem lenne szerencsés „lemásolni” az USA politikáját, hiszen az Európai Bizottság becslése szerint 2025-re az USA-ban több, mint 25%-os népességnövekedés várható. Ezzel párhuzamosan, az idős emberek aktivitási szintjének az emelése tekintetében talán jó példa lehetne az USA, hiszen az ottani 65-74 év közöttiek munkavállalási aránya (18,5%) majdnem háromszorosa az európainak (5,6%), bár kétségtelen, hogy a szegénység mértéke is jóval magasabb, mint az öreg kontinensen.

A szakirodalom szerint – hasonlóan az amerikai fejleményekhez – konfliktus prognosztizálható Európában is, mert már önmagában a fogyatékoság definíciójánál, definiálásával problémák léphetnek fel a szociális ellátások és az anti-diszkriminációs jogi védelem te-

rületén. Várható az, hogy a fogyatékos emberek kénytelenek lesznek választani, vagy kettős szerepet felvenni, mert ha bizonyítani akarják, hogy képesek dolgozni, akkor veszély fenyegetheti őket, hogy elvesztik súlyos fogyatékoságuk után járó ellátásaikat. Az anti-diszkriminációs törvények a stigma ellen küzdenek, míg a szociális törvények a (megélhetési, „jóléti”) igényeket célozzák. Az amerikai és brit gyakorlat legnagyobb hibáját szakemberek abban látják, hogy a hátrányos és jogellenes megkülönböztetést az áldozatnak kell bizonyítania, vagyis azt, hogy „elégé” fogyatékos, majd ezt követően kerülhet sor annak (ellen)bizonyítására, hogy nem történt jogsértés (bizonyítási teher megfordítása). Ezért sem tartom indokoltnak, hogy a fogyatékos emberek csoportját külön definícióval határozzuk meg. A fogyatékosági definíciónak ugyanis csak úgy lenne értelme, ha az a büntetendő cselekményre, nem pedig a fogyatékos emberek – mint csoport – meghatározására szolgál. Ezért a 2000/78/EK „foglalkoztatási” Keretirányelv és az európai megoldás sokkal inkább tekinthető megfelelő szabályozásnak, mint az amerikai vagy a brit jogalkotási gyakorlat.

Elvégre, még a „természetes személy” fogalma sincs egzaktnan meghatározva sem a magyar, sem az európai jogban... De ez már egy másik történet.

Dr. Lovászy László
minisztériumi vezető-tanácsos

Szomora Zsolt „A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről” címmel védte meg doktori disszertációját.

Az értekezésben a hatályos Btk. egyes nemi bűncselekményeinek jogtárgyhar-

monikus elemzésére került sor. Korábbi hazai monográfiákban szórványosan előfordult az alkalmazása ennek a megközelítésének (lásd: Halász 1909, Angyal 1937, Schultheisz 1966), de központi rendezőelvként eddig még nem

vették figyelembe. A disszertációnak ebben az értelemben tehát közvetlen hazai előzménye nincs, a német nyelvű büntetőjogi irodalom adja meg a szükséges szempontokat, amelyek alapján a hazai joganyag is elemezhető.

A disszertáció fő célkitűzése tehát a nemi bűncselekmények jogtárgyharmonikus (teleologikus) elemzése. A jogi tárgy kategóriájának alapvető szerepe van a jogalkotás során, hiszen a jogalkotónak a védeni kívánt érdekek mentén kell(ene) kialakítania az egyes bűncselekmények törvényi tényállásait. Emellett a jogi tárgy a jogalkalmazói jogértelmezésben is fontos szerepet játszik, hiszen a jogalkalmazónak ismernie kell az adott bűncselekmény jogi tárgyát, és a védeni kívánt célra tekintettel kell értelmeznie a törvényi tényállást, hogy az lehetőleg alkalmas eszköz legyen a szabályozással kitűzött törvényi cél elérésére. A jogi tárgynak a törvényi tényállás kialakításában és annak értelmezésében betöltendő kulcsszerepére tekintettel szükségesnek tartom e módszer következetes alkalmazását, s a magyar büntetőjog-tudományban a nemi bűncselekmények ilyen vizsgálatára eddig még nem került sor.

A nemi bűncselekmények jogi tárgyait mára már évtizedek óta mintegy axiómaként emlegeti a magyar jogirodalom. Így hosszú idő óta elfogadott, hogy pl. az erőszakos közösülés jogi tárgya az egyén szexuális önrendelkezése, a megrontás az ifjúság egészséges szexuális fejlődését védi, vagy hogy a vérfertőzés jogi tárgya a leszármazás genetikai védelme, illetőleg a családi kapcsolatok tisztaságához fűződő érdek. A jogalkotó 1961 óta kifejezetten deklarálja is ezeket a jogi tárgyakat, és egyedülként említhető változást csak a szexuális önrendelkezés megfelelő

Dr. Szomora Zsolt

jogalkotói átértelmezése eredményezett a '90-es évek második felében (lásd a Btk.-t módosító novellákat: 1993. évi XVII. törvény, illetve 1997. évi LXXIII. törvény). Egyebekben a megrontás és a vérfertőzés jogi tárgyai 1961 óta nem játszottak különösebb szerepet sem a jogalkotásban, sem a jogértelmezésben. Ennek megfelelően a jogirodalom sem szentel különösebb figyelmet nekik, és évtizedek óta néhány mondatban ismételteti azokat. Éppen ezért tekintetem feladatommak, hogy az értekezésben alaposabban megvizsgáljam e jogi tárgyakat, korszerű tartalmat adjak nekik, és tisztázzam a törvényi tényállásokhoz, valamint azok uralkodó értelmezéséhez való viszonyukat.

A nemi bűncselekmények jogi tárgyainak vizsgálatát azért is tartom kiemelkedően fontosnak, mert a konszenzuális nemi cselekmények kriminalizálása az emberi szabadságjogok, a szexuális önrendelkezés erős korlátozását jelentheti (így a megrontás és a vérfertőzés esetén, történeti példaként pedig egészen a 20. század közepéig említhető a homosze-

xualitás büntetendősége). Ezért az ilyen jellegű büntetőjogi beavatkozás fokozott legitimitációt kíván, amiben a büntetendőség indokaként megadott jogi tárgy nélkülözhetetlen szerepet tölt be.

Az értekezésben a Btk. XIV. Fejezet II. Címének három (négy) bűncselekményét vizsgáltam: az erőszakos közösülést és a szemérem elleni erőszakot, a megrontást, valamint a vérfertőzést. A vizsgálni kívánt bűncselekmények között explicit szabályozási kapcsolatot teremt a közös elkövetési magatartás: a nemi cselekmény (közösülés/fajtalanság). A célkitűzésen túlmenően, az értekezés tárgyát erre tekintettel határoztam meg: a dolgozat tehát a nemi cselekménnyel mint központi kategóriával, valamint a fent felsorolt bűncselekmények teleologikus elemzésével foglalkozik. A törvényi tényállások tételes, kommentárszerű elemzésére, valamint az említett bűncselekmények minősített eseteinek elemzésére nem került sor. Alapfeladatnak a büntetendőség körének és mikéntjének meghatározását, valamint – a nemi cselekmény mentén – e bűncselekmények egymással való kapcsolatának feltárását, a felsorolt bűncselekményeket érintő egyfajta alapkoncepció kidolgozását tekintettem.

A magyar büntetőjog nem ismeri a nemi cselekményt mint egységes kategóriát, a magyar büntetőjog-tudomány eddig még nem próbálta az ember szexuális magatartását egységes jelleggel meghatározni a büntetőjog számára. A dolgozat erre tesz kísérletet és egyúttal javaslatot a magyar terminológiában használt közösülés-fajtalanság fogalom-páros nemi cselekménnyel történő felváltására.

Mind a négy vizsgált bűncselekmény háttérében a mai napig található – a jogalkotásra és a jogértelmezésre is ható

– döntően morális szempontok. Így említhetők az erőszakos közösülés/szemérem elleni erőszak második fordulatánál az akaratnyilvánításra képtelen passzív alanyok szexuális önrendelkezési képességéhez a jogirodalomban fűzött morális jellegű követelmények. A megrontás esetében a hazai álláspontok egyhangúlag az ifjúság egészséges nemi fejlődését tekintik jogi tárgynak, amely erkölcsi szempontok figyelembe vétele nélkül nem értelmezhető. A vérfertőzésről sikerült kimutatni, hogy egyértelműen és – a deklarált jogi tárgyával való inkohereciája miatt – kizárólag erkölcsi megfontolásokon alapul a büntetendősége. Az értekezésben e morális szempontok kiküszöbölésére tettem javaslatot, tekintettel arra, hogy a nemi erkölcs nem képes a jogi tárgy funkcióinak megfelelő betöltésére.

Elvi kérdésként említhető továbbá, hogy mind a megrontás, mind pedig a vérfertőzés jogi tárgyai körül nagy az empirikus bizonytalanság. A megrontás esetében e bizonytalanság ellenére a büntetendőség fenntartására tettem javaslatot, a jelenleg is alkalmazott, absztrakt veszélyeztetési konstrukció felhasználásával. A büntetendőség fenntartását a passzív alanyi kör, azaz a gyermekek védelmének kiemelkedően fontos jelentősége indokolhatja. Ilyen speciális védelmi érdek a vérfertőzés esetén már nem található, így a jogi tárgyai körüli bizonytalanságok miatt itt már a dekriminalizálására tettem javaslatot. Felnőtt személyek szexuális életének korlátozása esetén a jogalkotó által deklarált jogi tárgyak nem nyújtanak elegendő és ésszerű indokot a büntetőjogi beavatkozásra. Az is kiderült, hogy a vérfertőzés tényállása ifjúságvédelmi szerepét – a bűnhalmazati szabályokra tekintettel – *de facto* nem töltheti be.

A praktikusabb kérdések közül említendő, hogy a közösülés és a fajtalanság fogalom párosának jelentése és viszonya *de lege lata* elhatárolási és értelmezési ellentmondásokhoz vezet az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak bűncselekményei kapcsán. Más jellegű probléma – a sértetteket és az elkövetőket érintő közvetett diszkrimináció – alakult ki a közösülés és a fajtalanság fogalmai és viszonya miatt a megrontás és a vérfertőzés tényállásában is. A pusztán tény, hogy mindhárom bűncselekmény esetében dogmatikai problémákhoz vezetett a közösülés és a fajtalanság kategóriája, már önmagában igazolja, hogy jövőbeni fenntartásuk nem indokolható, és helyettesítésükre az ember szexuális magatartását értékítélettől mentesen

és egységesen megragadó nemi cselekmény kategóriája javasolható.

De lege ferenda javasolataim értelmében a nemi cselekménnyel mint elkövetési magatartással megvalósuló jelenlegi négy tényállást kettő váltaná fel: a nemi erőszak és a nemi cselekmény gyermekkel. A két törvényi tényállás között átfedések már nem lennének, és jogtárgyi szempontból is elkülönülnének a szexuális önrendelkezést a kényszerrel, illetve az ellentétes akarat meg nem engedhető figyelmen kívül hagyásával szemben védő rendelkezések, valamint az életkori okokból a konszenzuális nemi cselekményeket normatíve korlátozó és büntető rendelkezések.

**Dr. Szomora Zsolt
egyetemi adjunktus**

Ujlaki Tamás „A tulajdon korlátozása elméleti, történeti, jogösszehasonlító, kodifikációs és alkotmányos nézőpontból” címmel védte meg disszertációját.

A tulajdon, mint teljes dologi jog jelentősége generációktól és korszakoktól független, így a dolog, mint a tulajdon közvetett tárgya feletti uralom teljességét csökkentő korlátok problémáinak elemzése mindig aktuális lehet. Kutatóm komplex jelleggel kívánja a témához kapcsolódó kérdéseket bemutatni. A Ptk. kodifikációjára való fokozott figyelemmel talán a *de lege ferenda* szegmens képezi az értekezés legjelentősebb részét, abból a gondolatmenetből kiindulva, hogy a történetiség legfőbb ontológiai sajátossága az idő három dimenziója, így a jogtudományi kutatás nem elégedhet meg a jelen joganyagának, vagy joggyakorlatának elszigetelt vizsgálatával. A három dimenzióból adódóan a jelen vizsgálata a jogfejlődés

múltjának kiegészítésével sem lehet elégséges, mert a kutatásnak föl kell tárnia a jogfejlődés múltjára tekintettel az adott időszak jogának jellegzetességeit és várható hatását, valamint a jogfejlődés távlatait. A jog vonatkozásában általános jelleggel leszögezhető, hogy a jog a *múlt*hoz kapcsolódva hat a *jelen* viszonyaira, miután a követendőt szabályozza, ezzel pedig a *jövőt* készíti elő. Ezt Moór Gyula így fogalmazta meg: „A jog által a múlt irányítja a jelent és a jövőt”. Mindezekre figyelemmel a vizsgált tételes jogi kérdések lehetséges jövőbeni szabályai is a kutatási feladat integráns részét képezik.

Szerkezetileg az értekezés négy nagy részből áll:

Az első részben a tulajdon korlátozásának általános kérdései kerülnek elemzésre, a kutatás fókuszába azt a dilemmát állítva, ami a tulajdon, mint teljes dologi látszólagos korlátlanúsága

Dr. Ujlaki Tamás

és a különböző, részletesen kifejtett szükségszerű korlátozások között van. A második részben a tulajdon egyes konkrét magánjogi korlátozásait vizsgálom. A harmadik rész a tulajdon korlátozásának és védelmének alkotmányos kérdéseit boncolgatja, hiszen a komplex kutatás számára ezek nélkülözhetetlenek: ahogy a jogi szabályozást általánosságban nem lehet kiszakítani a társadalmi kérdések rendszeréből, úgy a magánjogi szabályozást sem lehet teljes mértékben megérteni a rá vonatkozó alkotmányossági kérdések tárgyalása nélkül. A negyedik rész az Európai Unióhoz történő csatlakozásnak köszönhetően fokozottan aktuálissá vált terület, a tulajdon európai korlátozásának és védelmének kérdésében lefolytatott kutatások összefoglalását tartalmazza.

Az értekezés legfontosabb eredményeinek összegzésénél mindenképpen ki kell emelni, hogy az egyes fejezetekhez rendelt kutatási célok szükségképpen eltérő eredményekben manifesztá-

lódnak. A bevezető résznél a kutatás céljánál fogva kevésbé az újdonságok megállapítása, mint inkább a tulajdon korlátozásának lehetőségeire vonatkozó elméletek összegzése és ebből egy adekvát, logikus rendszer és magyarázat összerakása volt a cél. A dolgozat ezen részének eredményei tekintetében fokozottan irányadó Marcel Proust azon megállapítása, mely szerint „a valódi felfedezés nemcsak abban áll, hogy új területeket találunk, hanem abban, hogy új szemmel nézzük az eddig ismert világot.” A tulajdon korlátozása egyes kérdéseinek tételes jogi szabályait vizsgáló részben a kutatás *de lege ferenda* jellegének kibontakozása folytán az eredmények új szabályozási javaslatokban, illetve a meglévő rendelkezések esetleges hiányosságai kiigazítási javaslataiban jelennek meg. A dolgozat további részeinél, különösen a tulajdon korlátozásának alkotmányos kérdéseit tárgyaló résznél az eredmények a leíró-elemző-összehasonlító jelleg, és a vizsgált kérdések elméleti megközelítése miatt inkább az absztrakció magasabb fokán jelentkeznek, így ezeknél a részeknél az eredmények tételes jogilag, illetve taxatív is megragadható felsorolása kevésbé tehető meg. Az eredmények tételes felsorolhatósága, illetve az absztrakció magasabb szintjén való megfogalmazása tekintetében a két imént említett fejezet között helyekednek el a tulajdon európai korlátozásának és védelmének kérdésében lefolytatott kutatások eredményei: a korunkban különösen felértékelődő, témához kapcsolódó emberi jogi kérdések tárgyalása mellett fokozza ezen rész jelentőségét és a kutatási eredmények felhasználásának lehetőségét a magyar gyakorlatban előforduló kérdéseknek a külföldi jogrendszerekben, illetve az

európai jogvédelem során kialakított megoldási lehetőségeinek elemzése, amelynek segítségével a kutatási terület legfontosabb diszciplínáinak még inkább átfogó megértéséhez juthatunk közelebb.

Jelen terjedelmileg jelentősen korlátozott összegzésbe még az egyes eredmények és javaslatok vázlatos ismertetése sem fér bele, így ehelyett egy magánjogra általános jelleggel is jellemző problémának, az érdekkiegyenlítő jellemvonásnak a kutatási terület egyik aspektusa tekintetében manifesztálódó szegmensét mutatom be.

A jogi norma megalkotás kori szituációjához képest történő életviszonyváltozás generálta, a jogra általános jelleggel jellemző probléma az általunk vizsgált kérdések tekintetében is jelentkezett: a jogi norma ugyanis természeténél fogva statikus, így a jellegüknél fogva dinamikus életviszonyok változásából eredő következtetéseket a norma tartalma és a jogalkotó feltehető akarata szerint a jogtudománynak és az ítélkezési gyakorlatnak kell levonnia. A tulajdonjog egyes konkrét korlátozásainak jelentős szegmensét képezik a telki szolgálomak, így a Ptk. által létesített útszolgalmak is, amelynek jogosultja átmehet a tulajdonos földjén. A Ptk. szabálya azonban még a motorizáció széleskörű elterjedését megelőző, így a változatlan (statikus) jogszabály és a jogszabály megalkotását követően jelentős mértékben megváltozott (dinamikus) társadalmi viszonyok között szükségképpen keletkező diszharmónia feloldása és az adekvát értelmezési lehetőség megtalálása szép kutatási feladatot jelentett a szolgálom és a gépjármű relációjában. A jogtudományban találkozhattunk olyan megközelítéssel, mely szerint a motorizáció mai jelentőségére tekintet-

tel a gépkocsinak az ingatlan területén történő elhelyezése hozzátartozik az ingatlan rendeltetészerű használatához, és csak a szomszéd méltánylást érdemlő érdeke lehet akadálya ilyen szolgálom alapításának. A bírósági gyakorlatban ezzel ellentétes tendenciaként olyan értelmezés is teret nyert, hogy a motorizáció egyre növekvő jelentősége és térhódítása önmagában még nem eredményezheti azt, hogy a törvényen alapuló szolgálom gépkocsival való átjárásra is feljogosítja a jogosultat. Az elmélet és a bírói gyakorlat áttanulmányozása, valamint a szolgálom céljának figyelembevétele alapján a kutatás eredményeként jelentkező megközelítés mindkettőnél komplexebb, a lényege, hogy a kocsival való átjárás szolgálmi jog alapításának okául szolgálhat, ehhez azonban fel kell tárnai a szükségességét, mértékét, és a szolgálmi jogot ennek megfelelő korlátozással, szabatosan kell a vitás kérdésben döntő bírósági ítélet rendelkező részében meghatározni. A megközelítés előnye, hogy félreteszi a két végleten található nézőpont sematikus leegyszerűsítéseit, és a magánjog egyik esszenciájaként tekinthető érdekkiegyenlítő jellemvonás előtérbe kerülése folytán mind a tulajdonos, mind a tulajdon korlátozását eredményezhető jog jogosultja érdekeinek figyelembe vételére és mérlegelésére lehetőség nyílik.

A kutatás tekintetében jelentkező nagyszámú eredmény és hasznosítási lehetőség ellenére a téma komplex és sokrétű voltára tekintettel még jónéhány terület további felderítése áll a kutató előtt, így további munkával célozom, hogy ezt is elvégezve újabb eredményekkel szolgálhassak a magyar polgári jog számára.

Dr. Ujlaki Tamás
egyetemi tanársegéd (PPKE)

Pokol Béla

Középkori és újkori jogtudomány

Rovatunkban folytatjuk a karunkhoz kötődő tudományos műhelyekben készült könyvek bemutatását. A szerencsére nagy számú munka között válogatva ezúttal Pokol Béla (Jogszociológiai és Jogelméleti Tanszék) elmélettörténeti és Heka László (Összehasonlító Jogi Intézet) két szlavisztikai témakörben fogant kötetének elolvasásához szeretnénk kedvet csinálni.

A Dialóg Campus kiadásában, 2008-ban jelent meg Pokol Béla „Középkori és újkori jogtudomány. Az európai jogi gondolkodás fejlődése” című, jogelméleti-jogtörténeti szemszögű munkája. A szerző célja az volt, hogy a középkori és újkori jogfejlődés néhány alapvető irányát vázolja, az európai jogtudomány elmúlt ezeréves fejlődésének főbb eseményeit elemezze, illetőleg a magánjogi dogmatika, és a büntetőjogi dogmatika főbb kategóriáit, ezek történeti fejlődését felvázolja.

Természetesen nem kerülhetett sor a magánjog és a büntetőjog ezeréves történetének teljes bemutatására, hanem csak a szerző által fő szempontul kiválasztott dogmatörténeti fejlődés egyes vonulatai kaphattak helyet a kötetben. Mégis nagy jelentőségű ez a munka, mivel az elmúlt időszakban igencsak

elhanyagolt területekre hívja fel a figyelmet.

Az első fejezet a jog rétegeinek történeti kibomlása címet viseli. Ebben a fejezetben a szerző felvázolja az archaikus jogoktól a tudatos jogalkotásig tartó folyamatot. E mellett a jogdogmatika rétegének kialakulását a konziliumadás, az ítélkező jogi fakultások történetén keresztül mutatja be. A jogi humanizmus és az újkori észjogi irányzat törekvései is részletes megvilágítást kapnak ebben a fejezetben. A jogdogmatika rétegén kívül a szerző itt mutatja be a konkretizáló bírói jogrét formálódását is.

Második fejezet az európai jogtudomány születését mutatja be. A népván-

dorlás századai után a római jog felfedezése a glossátoroknak köszönhető. A Bologna előtti korszak bemutatása nélkül azonban sajnos nem igazán kapunk választ arra a szakirodalomban sokat vitatott kérdésre, hogy milyen tényezők járultak hozzá a *Corpus iuris civilis* tudományos magyarázatának megindulásához. Pokol Béla munkájának nagy értéke azonban, hogy ismerteti a glossátorkorszak kiemelkedő alakjait, a legista irodalom műfajait és elnevezéseit, illetve a bolognai jogi iskola intézményesülését. A bizánci hatás kérdése, illetőleg Pávia és Bologna kapcsolata is helyet kap a munkában. glossátoriskola ismertetését Digesta idézetek zárják.

A harmadik fejezetnek a kommentátorok iskolája a tárgya. A kommentátorok korában az egymástól elkülönülő egyházjog és a legisztika tudományos művelése egyre inkább összekapcsolódott, és felléptek azok a jogtudósok is, akik mind a római jog, mind az egyházjog területén jelentőset alkottak. A szerző rámutat arra, hogy a kommentátorok korának jellegzetessége a korábban elkülönülő helyi jogalkotás (*statuta civitatum*) és a *ius commune* szoros kölcsönhatása. A glossátorok még úgy tekintették Jusztiniánusz császár jogát, mintha az még mindig hatályban volna, és mereven elzárkóztak a státutumokban megfogalmazott jog elméleti elismerésétől. A kommentátorok azonban már a státutumokat is magyarázták, és az ő érdemük a *ius commune* és statutárius jog viszonyának mélyebb feltárása, az ún. státutumelméletek megfogalmazása. Itt leginkább Albertus Gandinus, Bartolus, és Baldus de Ubaldis szerepe emelhető ki. Bartolus státutumelmélete az egész európai közös jog (*ius commune*) elméletének alapja, ahogyan erre *Manlio*

Bellomo immár német és angol nyelvre lefordított nagyhatású munkájában (*The Common Legal Past of Europe*) is rámutat. A *ius commune* szerzőinek és műveiknek ismerete nélkül egyetlen európai állam jogtörténetének kutatása sem képzelhető el.

A kommentátorok korának másik jelentős jellegzetessége a konziliumok adása. A szerző a negyedik fejezetben elemzi részletesebben a jogtudósok gyakorlati jogformálását, amely a későbbi évszázadokban az ítélkező jogi fakultások szerepének kialakulásához vezetett. A mai jogrendszerben legfeljebb az alkotmánybírósnak van ilyen szerepe, a régebbi századokban azonban a jogászprofesszoroknak a tárgyi jog formálására sokkal erősebb behatásuk volt. Bár a glossátorok közül egy-egy szerző már a 13. században készített jogi véleményt, a konziliumadás leginkább a kommentátorok tevékenységében emelkedik ki, akiket éppen ezért konziliátoroknak is neveznek.

Egész Európában jellemző volt az elméleti jogászságnak az ítélkezési gyakorlatra a konziliumok és egyéb jogi vélemények által kifejtett jelentős befolyása. Leginkább azonban a német egyetemi jogászság tudta érvényesíteni befolyását ezen a területen. Németországban alakult ki az *Aktenversendung* gyakorlata, ami azt jelenti, hogy a bíróságok átküldték a német egyetemi ítélkező kollégiumnak az összes lepecsételt bírósági aktát egy kísérőlevéllel együtt, amelyben döntést kértek az akták alapján. A *Spruchkollegium*-nak feladata volt, hogy elkészítse a felküldött akta alapján a konziliumot. A konziliumadás igen jövedelmező foglalatosságnak bizonyult. Pokol Béla rámutat arra, hogy a konziliumadás honoráriuma mentesítette az államot a nagyobb bérek

fizetésétől, és így a konziliumadás az egyetemi professzorok legjelentősebb jövedelemforrásává nőtte ki magát. Ez természetesen visszaélésekhez vezetett, illetőleg a túlzott pártosság problémáját is felvetette. A konziliumkérésnél a megbízók szelektív tényállásközlése is jellemző volt. Mindezek a hiányosságok azt eredményezték, hogy a 19. századra a jogi fakultások ítélkező funkciója megszűnt.

Az ötödik fejezet az európai jogi gondolkodás újkori fejleményeivel foglalkozik. A jogi humanizmus a jusztiniánuszi joganyagot történeti forrássá minősítette vissza, és a humanista kritika (Petrarca) a jogtól néha még azt is elvitatta, hogy egyáltalán tudománynak nevezhető-e. A jogászok működési terepét a bíróságok jelentik, és a gyakorlati fórumokon kell győzni, és itt látszatérvek és szofista indokok kellenek csak, nem az igazság kiderítése folyik. A jogtudomány fejlődésének újabb fellendülése az újkori természetjogi irányzat kifejlődéséhez köthető. A természetjogi és észjogi irányzatok jeles képviselői (Grotius, Puffendorf, Thomasius, Wolff) visszaállították a jog tudományos tekintélyét és jelentős lépéseket tettek a jog rendszerszerűségének kialakítása felé. A természetjogi iskola nyomdokain növekedett fel a pandektisták korai nemzedéke is. Pokol Béla ebben a fejezetben bemutatja még a gyakorlati jurisprudentia megjelenését az egyetemi oktatásban.

A könyv utolsó két fejezete dogmatörténeti elemzéseket tartalmaz. A hatodik fejezet a magánjogi dogmatika jelentősebb fogalmainak fejlődéstörténetét tekintti át. A szerző ebben a fejezetben először a természetes és jogi személy tanainak fejlődését elemzi, majd átér a dolog és a jogügylet kérdéseire.

Rámutat arra, hogy a jogügylet fogalmának gyökerei a 18. század végére, Nettelbladthoz nyúlnak vissza, bár a jogügyleti tan kibontakozása egyértelműen a pandektista korszakba esik.

A monopolkapitalista korszak magánjogát a szerző jól megválasztott kifejezéssel a szerződési szabadság leépítése korának nevezi. Az ipari társadalom tömeges gépezetei között a tényleges akaratnyilatkozat egyre inkább elsatnyul. Az akaratnyilatkozatot vélelmezik, faktikus szerződésnek tekintik, sőt a nagy kereskedelmi vállalkozások maguk diktálják a szerződési feltételeket, amelyek teljesen feleslegessé teszik a szerződési szabadságot. A szerződési szabadságra csak akkor kell hivatkozni, ha az ipari vállalkozások érdekeiről van szó.

A hetedik fejezet büntetőjogdogmatika-történeti elemzése a Szásztükör kezdetleges büntetőjogától a Csemegikódex dogmatikájáig ívelnek. A szerző ebben a fejezetben áttekinti a német, a francia, az angol-amerikai, stb. és a magyar büntetőjog-dogmatika egyes fogalmainak fejlődését. Elsősorban az elkövetői alakzatok, a bűnösség kategóriái, illetőleg a kísérlet tana kap hangsúlyos tárgyalást a könyvnek ebben a fejezetében.

Pokol Béla könyve sok hasznos és jelentős tudományos eredménnyel gazdagította a jogelmélet és jogtörténet tudományát. A mű egyúttal bizonyosságot tesz a szerző széleskörű érdeklődéséről, és magas fokú tudományos felkészültségéről. Munkája nagy segítség azoknak, akik a kötetben tárgyalt dogmatörténeti kérdések iránt érdeklődnek. Szívből ajánlom ezért minden jogász és történész szakember figyelmébe.

Dr. Bónis Péter
egyetemi tanársegéd (Budapest)

Heka László

A szláv jogrendszerek múltja és jelene

Heka László, a szegedi jogi kar Összehasonlító Jogi Intézetének tudományos munkatársa az elmúlt években nagy hangsúlyt fektetett a szláv népek és államok jogrendszereinek vizsgálatára s elemzésére, minek következtében két, egymással szoros összefüggésben lévő, átfogó jellegű monográfiát adott publikált a közelmúltban: az első „A szláv népek joga” (Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2006), a második pedig – az előző folytatásának tekinthetően – „A szláv államok jogrendszerei” (JATEPress Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged, 2008) címet viseli. A szerző által választott téma nem csupán újszerű a magyarországi jogtörténeti és a jogi komparatistikai szakirodalomban, de kifejezetten hiánypótló is, mivel a szláv népterületek jogtörténetének vizsgálata a magyar tudományosság körében máig elhanyagolt. Lényegében Horváth Pál és Pecze Ferenc munkáin kívül más, hiteles forrásokon alapuló elemző monográfia nem jelent meg a szláv térségekről, s az említett könyvek is évtizedekkel ezelőtti alkotások. Igazán érdekes, de az 1989/90. évi fordulat előtti évtizedekben az orosz nyelv tanítása ellenére sem alakult ki hajlam a szláv népek jogának kutatása iránt hazánkban. Pedig e térségek fejlődésének vizsgálata sem elhanyagolható, hiszen Európa területének és lakosságának mintegy felét a szláv eredetű népek foglalják el, illetve alkotják ma is. Az ő jogi hagyományaik megismerése annál fontosabb, mivel a szovjet jog eredetének egy részét e gyökerekben találhatjuk meg. Az egyetemes jogtörténeti kutatásokhoz nem csak a nyugati, hanem a kelet-európai és a bal-

káni népek jogrendszerének vizsgálata is hozzá kell, hogy tartozzon – már a közvetlen földrajzi környezetünk megértését tekintve is.

A szerző módszertana szintén figyelemreméltó: nyelvi ismeretei ugyanis lehetővé teszik számára, hogy elsődlegesen az adott népek nyelvén íródott, s így leghitelesebbnek tekinthető forrásokhoz és irodalomhoz nyúljon; lényegében valamennyi keleti és déli szláv nép nyelvét bírja, sőt magas szinten beszéli, így lehetősége volt olyan szakirodalmat és forráskiadványokat használni művei elkészítésekor, amelyek egyéb magyarországi szerzők számára hozzáférhetetlenek, vagy legalábbis nehezen érthetőnek bizonyulnak. Szinte virtuóz, amint az idegen kifejezéseket kezeli: nem csupán megjelöli a szláv nyelvek vonatkozó szóanyagát különösen az első kötetben,

hanem gyakran etimológiai fejtegetéseket is nyújt azokhoz, amely igen érdekes bűvárkodást tesz lehetővé a legalább oroszul beszélők/értők számára.

A forráskezelése és -feldolgozása kettős természetű: jogtörténeti és összehasonlító jogi jellegű. E szakmai dualitás tovább emeli a két könyv fényét, hiszen mind az egyetemes jogtörténet, mind a jogi komparatistika művelőinek hasznos irodalmul szolgálnak. Olyannyira igaz ez, hogy hosszú ideje nem mívelt tevékenység végzett a szerző: a hajdani összehasonlító egyetemes jogtörténet hagyományait elevenítette fel hozzáértő formában. Példások az intézményi összevetései is, amelyekkel kapcsolatot törekszik teremteni az egyes népek hasonló jogintézményei között. Eközben sikeresen találta meg a szláv kifejezések magyar megfelelőit, így azok érthetők a hazai olvasók számára is.

A monográfiák könnyebb kezelhetőségét szolgálja a tematikai következetesség: az elsőben valamennyi szláv nép jogának és államának elemzése rövid köztörténeti bevezetéssel kezdődik, majd ezután a jellemző jogforrások keletkezési körülményeinek analízise következik, végül rátér

a szerző a középkori törvényi és szokásjog jogágak szerinti bemutatásra. Ugyan mai jogági megnevezéseket használ, de ez megengedhető, mivel jól érzékelteti bennük az intézmények történetiségét. A második kötetben is érvényesül egy logikus szerkezeti állandóság: az előtörténeti háttérrel követően a mű megismerteti az olvasót a szocialista szövetségi, majd az unitárius államok államszervezetével (törvényhozás, végrehajtás és igazságszolgáltatás), valamint a mai szláv államok hatályos jogrendszerének egyenkénti sajátosságaival.

A lábjegyzetek számos hasznos kiegészítő információt tartalmaznak a forrásmegjelölések mellett, amelyek olykor szinte lexikonszerűvé teszik e munkákat. Mindkét műre igaz, hogy talán érdemesebb lett volna a jegyzetekben megírt, lényeges adatok egy részét a főszövegekbe helyezni a könnyebb követhetőség érdekében.

Az első kötetben a szerző – helyesen – a szláv jogok közös szabályszerűségeivel, azután a keleti (főként az orosz), majd a nyugati szláv népekkel (a lengyelekkel és a csehekkel) foglalkozik, s a sort az általa már több írásban elemzett déli szláv népek (a bolgárok, a horvátok, a szerbek és a montenegróiak) tanulmányozásával zárja. Érdekes és a mai kor embere számára is hasznos a Balkán-félsziget történeti folyamatainak megértéséhez az az átfogó elemzés, amely a sokszor hánytvetett sorsú délszláv népek vándorlásáról, egymásra hatásáról és küzdelméről szól. A „Balkánnak” nevezett térséget – nyugodtan állíthatjuk – még ma sem ismerik Európában, mintha nem is volna annak része. Az elmúlt száz év rendezési tervei mára teljesen kudarcot vallottak, s körülbelül olyan tanácstalanság övezi ezt a régiót a Nyugat részéről, mint az előző századfordulón. A „miérték” megértéséhez nagyban hozzájárulnak a műben olvasható fejtegetések.

E könyvben a Balkánt több mint fél évezreden át meghatározó iszlám jog hatásairól is olvashatunk (a shari'a jog fejlődése). Ez ugyan távol áll a szláv népek jogától, de a vizsgált térség jogfejlődéséhez mégis organikusan hozzátartozik, így a szerző helyesen tette, hogy beemelte elemzésébe csakúgy, mint az albánok jogának ismertetését, hiszen e nép nemcsak hogy őslakos volt Illíriában, de aktívan keveredett az oda érkező szláv népekkel – akarva akaratlanul is.

Ugyanakkor a záró fejezetet – amely mintegy összehasonlító sommázata a korábbiaknak – nézetünk szerint lehetett volna „terjengősebben” írni. Ugyanis nem kellett volna a szerzőnek tartania attól, hogy felesleges ismétlésekbe bocsátkozik, mivel könyve oly nagy információmennyiséget rejt, hogy a bő összegzés kifejezetten indokolt lehetne. Egy újabb kiadásban mindez bizonyára pótolható.

A második kötet – egy koraujkori és 19. századi bevezetés után – javarészt a 20. századba kalauzolja az olvasót, amelyben a keleti, a déli és a nyugati szlávok államainak története, jogrendszereinek fejlődése külön-külön tekinthető át. Másik oldalról pedig – az alapvető államszervezeti sajátosságokat szem előtt tartva – a komparatív elemzésben előbb a Szovjetunió, majd Csehszlovákia és Jugoszlávia mint föderatív államok, azután Bulgária és Lengyelország mint unitárius államok 1993 előtti alkotmányos berendezkedése tárul fel az érdeklődő számára. Természetesen a terjedelmi keretek nem tették lehetővé a közjogi fejlődés államonkénti tételes bemutatását – mivel az érintett országokban 1945 után több alkotmányt is elfogadtak, időről-időre továbbgondolva az egyes államok intézményrendszerét –, azonban a szocialista képviselő és „demokratikus centralizmus” elvének megvalósulási íve

így is szépen kirajzolódik e fejezetek oldalain.

A mai szláv államok jogrendszereibe való betekintés az előbbinél is részletesebb: önállóan jellemzi a szerző Oroszország, Ukrajna, Fehéroroszország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Bulgária, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Montenegró és Macedónia nemzeti jogát, majd érdekes összehasonlító fejtegetéseket oszt meg az olvasóval az egyes alkotmányok preambulumaiknak, az állam- és kormányformáknak, a jogforrási rendszereknek, az állampolgárságnak, valamint a főbb államhatalmi és államigazgatás szerveknek: a törvényhozó testületek, az államfők, a kormányzatok, a bíróságok, az ügyészségek, az ügyvédségek és a közjegyzőségek, az alkotmánybíróságok, az országgyűlési biztosok, valamint a helyi önkormányzatok szerveinek értő elemzésével. A kötetben a szerző kitér a délszláv állam megszűnésével és a csaknem évtizedes polgárháborúval összefüggő, nemzetközi jellegű bíraskodást végző ICTY (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia) tevékenységének felvázolására is, amely – éppen napjaink eseményei okán – máig szomorú aktualitással bír.

A szerző e két *opus*-a eddig kifejtett irodalmi munkásságának tetőpontja: kétségtelen, eddigi legátfogóbb alkotásairól van szó, amelyek jótékony hatásúak lehetnek a hazai jogtörténészek és az összehasonlító joggal foglalkozók számára egyaránt. Haszonnal forgathatják a szlavisztika kutatói is, mivel tartalmuk lényeges adalékot nyújt a szláv népek életének és kultúrájának megismeréséhez. Feltétlenül érdemes volna majdan egységes szerkezetbe foglalva is kiadni e haladó műveket.

**Dr. Antal Tamás
egyetemi adjunktus**

Beszélgetés Paczolay Péterrel, az Alkotmánybíróság elnökével

Nagy tisztesség karunknak, hogy az Alkotmánybíróság új elnökévé a bírák Paczolay Pétert, a Szegedi Tudományegyetem Politológiai Tanszékének professzorát választották meg. Exkluzív interjút olvashatunk a jó humoráról is ismert elnökkel.

– Ritkán adatik meg, hogy közjogi méltósággal készítsünk interjút. Gondolom, a hallgatóknak sem mindennapos élmény, hogy személyesen az Alkotmánybíróság elnöke tart nekik előadást. Milyen állomásai voltak az ide vezető szakmai pályafutásodnak? És a kezdet kezdetén, hallgató korodban, orientálódtál-e már a közjog és az államélet felé?

– Mindenekelőtt: a szegedi joghallgatók ma már, szerencsére, három alkotmánybíró előadásait hallgathatják, egy korábbi kollegánkkal, Czucz Ottóval együtt mindösszesen négy alkotmánybíró professzor dolgozott eddig a szegedi egyetem jogi karán. Ez – úgy érzem – messzemenően jogos. A korábbi időben fájdalmas volt számomra, hogy a Szegedi Tudományegyetem, a maga kiváló kvalitásaival, az Alkotmánybíróságon – enyhén szólva is – alulreprezentált. Hogy a hallgatók számára ez milyen élményt jelent, ezt ők tudják megmondani, de beszélgetésekből, internetes blogokból észlelhető, büszkékre, hogy három alkotmánybíró is hallgathatnak, három alkotmánybíró is tanítja őket. Természetesen attól, hogy

Az Alkotmánybíróság tanácskozó termének elnöki székében

valaki alkotmánybíró, nem lesz jobb előadó, ugyanakkor rajta keresztül a joghallgató beeláthat az országos jogi közéletbe, mondhatni azt is, hogy az országos politikába. Ez nyilván olyan többletélmény, amely a szakmai előadások mellett pluszt ad számukra.

Szakmai pályafutásom, mely 1980-ban, a diploma megszerzésekor indult, nyilván nem az Alkotmánybíróság felé orientálódott, hiszen akkor ez még gondolatként sem fordult elő a magyar jogéletben. Külkereskedelmi jogászként kezdtem a pályámat, majd visszakerültem az egyetemre, az ELTE Állam- és Jogelméleti Tanszékére; itt előbb tudományos ösztöndíjasként, majd adjunktusként oktattam, végül docensként élttem meg a rendszerváltást. Ekkor, 1989 végén, amikor a kerekasztal-tárgyalások eredményeként végül is intézményesedett az Alkotmánybíróság, fölkellette érdeklődésemet ez az intézmény. Ezért megkerestem akkori egyetemi kollégámat, Sólyom Lászlót, és csatlakoztam az ő stábjához az Alkotmánybíróság működésének első napjától, sőt már az azt előkészítő hetekben, hónapokban is tevékenyen részt vettünk az intézmény beindításában. Főtanácsadóként léptem előbbre a főtitkári pozícióba 1986-ban.

2000 és 2006 eleje között a Köztársasági Elnöki Hivatalban voltam Mádl Ferenc egész ciklusa alatt, illetve Sólyom László elnöki periódusának első felében, ez utóbbiban mint az Elnöki Hivatal vezetője. Majd 2006 februárjában választott meg egyedüli jelöltként és valamennyi párt támogatásával az Országgyűlés alkotmánybírónak.

A pályaképből is láthatóan indíttatásom nem csak közjogi és nem is tisztán államelméleti volt. Nem voltam egyedül e téren, mert többen, akik később jogászként váltak ismertté – csak köz-

vetlen elődömet, Bihari Mihályt említtem ezek között – a Polgári Eljárásjogi Diákkörben, illetve a Polgári Eljárásjog Tanszék demonstrátoraként működünk az egyetemen. A jogász pályafutásomban is közel tíz évig külkereskedelmi jogászként dolgoztam, és egyetemi oktatóként is megtartottam ezt a munkámat. Tehát egyfajta magánjogi érdeklődés is erős volt bennem. Ugyanakkor kezdettől fogva ténykedtem az Államelméleti Tanszéken. 1983-ban is az Államelméleti Tanszékre kerültem vissza. Onnan 1990 őszén mentem át az ELTE Politológiai Tanszékére.

– *A Szabó Mátéval írt és 1984-ben kiadott, „A politikaelmélet rövid története” című könyvetek erőteljes politikaelméleti elkötelezettségről árulkodik abból az időszakból, amikor az ELTE Állam- és Jogelméleti Tanszékéhez kötődöttél. Jelenleg a Politológiai tanszéken államelméletet oktatsz. Ez a triumvirátus, az alkotmánytan-államelmélet-politológia hármassága mennyiben magyarázható személyes érdeklődéssel és szakmai megfontolással?*

– Az államelméleten belül erőteljesen elmélettörténeti kérdések izgattak. Disszertációm kutatási tárgya – Machiavelli – egyszerre volt az államfogalom megalkotója, az államelmélet tulajdonképpeni mérföldköve, nyitánya, és a politikai gondolkodás, a politikai autonómia filozófusa. Így logikus volt, hogy Machiavelli kutatása egyszerre indított államelméleti és politikaelméleti irányba. Azonban nyilván, hogy a történeti érdeklődés irányba mellett, amely munkásságomban ebben az időben központi volt, a tárgy teljes spektruma érdekelt. Azért is szükség volt erre, mert államelméletet és nem melleleg jogfilozófiát oktattam. A Politikatudományi Tanszéken, amely ekkor önállósodott az ELTE-n, az elmélettörténet tárgyat

gondoztam Szabó Mátéval együtt, tehát tulajdonképpen társadalmi munkában ott is közreműködtem a jogelméleti munkám mellett.

1992 nyarán meghívást kaptam – és ez azt hiszem, itt szó szerint értendő – a Szegedi Tudományegyetem jogi karára, mégpedig azzal a feltétellel, hogy jogász legyen a tanszékvezető a Politológiai Tanszéken, mely ekkor került a jogi kar kötelékébe. Nagy Ferenc dékán keresett meg – Pokol Béla sugallatára, aki a Jobbölcelet Tanszékét vezette már akkor. Technikai, tudományszervezési okokból is nagyon rövid idő alatt dűlőre jutottunk abban, hogy eltérően a jogi karok hagyományos tanszéki és tantárgyi struktúrájától, nem Állam- és Jogelméleti Tanszék lesz és mellette egy külön Politológia, hanem az államelmélet tárgya a Politológiai Tanszék keretében kerül, míg a Jobbölceleti Tanszék a jogelmélet, jogfilozófia, illetve a jogszociológia oktatását látja el.

Ezt nem szervezeti kényszernek vagy technikai megoldásnak tartottam, hanem számomra ez rendkívül logikus és tudományelméletileg is megalapozott megoldás volt. Nyilván immár 17 év távlatából erre nem sokan emlékeznek, de annak idején ezt én több előadásban, a Politikatudományi Társaság rendezvényein, illetve írásban is kifejtettem: az állam és a politikai rendszer összefüggései sokkal szorosabbak a mai tudománysszemléletben, mint az állam és a jog sajátos kettőssége, amelyre a magyar jogi oktatás érdekes módon rendszerektől függetlenül, tehát mind a II. világháború előtti polgári rendszerben, mind pedig a szocializmusban felépült.

Az alkotmányelmélet szorosan csatlakozik ehhez a kettőhöz. Én nagyon szerencsétlennek tartom ezen diszciplinák merev elválasztását, és

a szegedi jogi karon – azt hiszem, ez közismert – az Alkotmányjogi Tanszék és a Politológiai Tanszék folyamatosan szervez olyan rendezvényeket, amelyek a tantárgyi struktúrára túl jelzik azt, hogy ezeket a tantárgyakat, ezeket a diszciplinákat csak együttesen, együtt nézve érdemes művelni. Úgyhogy mind a személyes érdeklődésem, mind a szakmai megfontolásom e megoldás mögött állt. Ilyen szempontból rendkívül szerencsésnek tartom az életpályám adta lehetőségeket: az államelmélet, a politológia oktatása, az Alkotmánybíróságon betöltött különböző pozíciók, Köztársasági Elnöki Hivatal, hozzásegítettek az elmélet és a gyakorlat összekapcsolásához.

– *A veled készült interjúk és a rólad mint alkotmánybíróról készült cikkek szívesen taglalt része a konzervatív-liberális beállítódásod. Az Alkotmánybíróság vagy egyes alkotmánybírák elleni támadások is kimondva-kimondatlanul operálnak ilyen megfontolásokkal. Magam nem érzem, hogy az AB tagjai az amerikai Legfelsőbb Bírósághoz hasonlóan lennének a döntéseik során „ideológiailag” elkötelezettek.*

– A konzervatív-liberális vagy egyéb beállítódás kutatása jogos kíváncsiságot elégit ki, ugyanakkor a használhatóságát illetően erős kétségeim vannak. Nagyon nehéz ma már meghatározni, definiálni, mi a pontos tartalma ezeknek az értékorientációknak, milyen értelemben konzervatívak, milyen értelemben liberálisak, vagy épp szocialisták. Évszázadok alatt annyi jelentésváltozaton mentek át ezek a szavak, ezek kombinációi különösen. Tehát a három nagy klasszikus ideológia, és az ebből következő alkotmányjogi szemléletnek ez a fajta skatulyázása szerintem szerencsétlen. Természetesen nem utasítom el, ha valakit ez a kérdés érdekel, akkor

válaszok rá, megpróbálom definiálni, hogy mi az, amiben konzervatívnak tartom magam, és milyen szabadság iránti elkötelezettség alapján lennék liberális. Ezzel nem akarom elhelyezni magam semmilyen csoport mellett természetesen, különösen nem politikai mezőben, hiszen mint alkotmánybíró, ezt rendkívüli gonddal kerülnöm kell.

Egyetértek a kérdésedben rejlő állítással, hogy a magyar alkotmánybíráknak ez a fajta elkötelezettsége nehezen megragadható, ritkán is teszik fel ezt a kérdést. Ezért igazán nem is értem, hogy velem kapcsolatban, ahol viszonylag rendszeresen rákérdeznek, ezt dicséretnek fogjam fel, vagy épp ellenkezőleg. Azt problémának tartom kétségtelenül, hogy a bírák kiválasztásának folyamata vélt, valós vagy kívánt politikai preferenciákat firtat. Tehát mindegyik politikai oldal arra törekszik, hogy bár külsőre független, de valamiféleképpen mégis elkötelezett, „megbízható” bírót válasszon. Utána meglepődnek, hogy milyen döntések születnek, és ezeknek a döntéseknek az értéktartalmához viszonyítva az egyes oldalak által kiválasztott bírák milyen sajátosan keverednek és pozicionálják magukat. Itt az a probléma, hogy nem a bírák – remélhetőleg nem létező – politikai elkötelezettségeit és megbízhatóságát kellene firtatni a bíróválasztás folyamatában, hanem az értékválasztásaikat, még akkor is, ha ennek relatív az értéke. Az Egyesült Államokban a bírójelölteknek az alapvető kérdésekhez, például az élethez való joghoz, vagy az egyenlőség elvéhez való viszonyát próbálják kideríteni, hol sikerrel, hol sikertelenül. Mindenképpen szerencsésebb volna nálunk is, ha pl. a bírójelöltek, a jogászok, a jogtudósok megmérettetésének ez lenne inkább az eszköze.

– *Az AB működése és társadalmi vagy politikai megítélése nagyban függ az alkotmány- és jogismerettől, valamint a jogi kultúrától. Milyen kihívások érik ezen a téren az Alkotmánybíróságot?*

– Az alkotmány- és jogismeret, általában a jogi kultúra terén szerzett tapasztalataim meglehetősen ellentmondások. Tehát vannak nagyon jó oldalai, és vannak negatív tapasztalatok is. Előre kell bocsátani, hogy a korábban nem létező alkotmányossági kultúra, vagyis az alkotmányossági kérdésekre figyelés, beépült a magyar jog egészébe, a jogtudatba, a jogi kultúrába, a jogszabályok előkészítésébe, a bírói jogalkalmazásba. A minisztériumok által elkészített jogszabály-előkészítő anyagok, a törvények indokolása, számtalanszor hivatkoznak alkotmánybírósági határozatokra, az Alkotmánybíróság által kijelölt tilalomfákat tiszteletben tartják, és ha volt ilyen, az alkotmánybírósági útmutatásokat figyelembe veszik. Külön részlegek, jogászcsoportok vizsgálják az egyes minisztériumokban a készülő törvénytervezeteket az alkotmánybírósági határozatok és azok szempontjai alapján. A bírói jogalkalmazásban ugyanezt a jelenséget figyelhetjük meg. Az állampolgári megnyilatkozásokban, a civil társadalom felhívásaiban is megjelenik az alkotmányosság mint kritérium. Gyakran szegeznek szembe a hatalommal a figyelmeztetést, hogy ne fessegessék az alkotmányosság határait, és inkább vegyék figyelembe az alkotmányossági mércéket. Tehát összességében én ezt kifejezetten pozitívnak látom, mert megelőző hagyományok, élő tradíciók nélkül sikerült ezt a jogi kultúrát az Alkotmánybíróságnak elfogadtatnia.

Természetesen sok negatív jelenség is van. Ezeknél én azt érzem, hogy az al-

kotmánytól elrugaszkodó, értetlenkedő álláspontok sokszor nem a tudatlanság okán, hanem szándékosan kiválasztott prekonceptió alapján születnek meg. Így például az Alkotmánybíróság adott döntése elleni támadás, az azzal való egyet nem értés a kiindulópont, és ehhez próbál a kritikus, legyen az politikai erő, publicista, vagy levelet író magánember, érvrendszerrel találni.

– *A gyűlöletbeszéd szankcionálásáról folyó viták miatt is komoly nyomás nehezedik az AB-ra, miközben minden politikai oldalról sokan mondják régóta, hogy elég lenne az idevágó és hatályos jogszabályokat alkalmazni...*

– Nagyon nehéz kérdés, és eddig végigkíséri alkotmánybírói, de különösen elnöki működésemet a gyűlöletbeszéd problematikájával való napi szembeállítás. A gyűlöletbeszédnek Magyarországon mindig is volt talaja történetileg. Én megkockáztatom, hogy amit ma gyűlöletbeszédnek hívnak, az a reformáció korabeli hitvitákig nyúlik vissza legalább. A 16. századi hitvitákban jelent meg egy rendkívül veretes, ugyanakkor brutális irodalmi nyelvezet, amelyet ugyan irodalmi értékűnek tekintünk, de még mai szemmel olvasva is mellbevágóan kegyetlen és erőszakos. Valószínűleg ez a hagyomány túlélte az eltelt évszázadokat, és nagyon erősen fogalmaznak a politikai közéletben a résztvevők. Megmondom őszintén, sokszor borzasztó hallgatni. Tehát én meszesemenően megértem azt a társadalmi türelmetlenséget, ami a gyűlöletbeszédet kíséri. Én magam látnám a legszívesebben azt, ha a gyűlöletbeszédnek ezek a formái eltűnnének. A gyűlöletbeszéd elleni harc eszközeivel nem értek egyet. Sajnos a politika leggyakrabban a jogi tiltó, korlátozó, büntető eszközök igénybevételére gondol. Ezzel szemben

van egy pragmatikus érvem, hogy ez nem vezet sehova, tehát nem lehet egész egyszerűen ily módon felszámolni ezt, mert akkor a gyűlöletbeszéd legfeljebb úgymond kódolt beszéddé válik, ahol pontosan mindenki tudni fogja, hogy melyik kód mit jelent.

A másik ellenérvem az, hogy elméleti szempontból beláthatatlan következményekkel jár a gyűlöletbeszéd jogi üldözése. Ugyanis a szólásszabadság az, amire az elmúlt évszázadok alatt a szabadságjogok alapvetően felépültek. Abból, hogy mindenki elmondhatja azt, amit gondol, egyfelől a politikai hatalom kritikája következik, másfelől értelmes megoldások születnek a párbeszédben. Erre mondható, hogy ahol értelmes párbeszédről szó nincs, csak a másik méltóságának a sértegetéséről, gyalázásáról, ott már nem kell a szólás szabadságát védeni. Igen ám, de ha ott kezdi el az állam megmondani azt, hogy mi a jó, mi a rossz, mi a szép és mi a csúnya, mit szabad és mit nem, akkor ezt a határt egyre beljebb lehet tolni. Előbb-utóbb a hatalom elleni kritikákat is be lehet tiltani, a szólásszabadság és az erre épülő többi szabadságjog: lelkiismereti és vallásszabadság, gyülekezési és egyesülési szabadság határait is egyre szűkebbre lehet szabni, és egyszer csak ott tartunk, amit biztosan nem akarunk, hogy végül is az állam szabályozza politikai mozgásterünket teljes egészében.

Tehát én belátom, hogy fájdalmas és nagy áldozattal járó dolog a gyűlöletbeszédet és a minősíthetetlen hangnemet eltűnni, elviselni, főleg az érintetteknek. Ha azonban arra gondolunk, hogy milyen áldozatot hoz magával ezeknek a felszámolása, akkor ezt a kettőt – azt hiszem – nem lehet párhuzamba állítani, mert ha bízunk abban, hogy az emberi beszédnek van egy racionális értelme, bízunk abban, hogy a kritikából jó meg-

oldás születik, akkor a szólásszabadság negatív jelenségeit is el kell viselnünk. Szomorú, de a közélet bizonyos változásainak és negatív jelenségeinek hatására egyre többen félnek a demokráciában, félnek főleg a gyűlöletbeszédtől, és így egyre kevesebben vannak, akik még kitartanak a szólásszabadság védelme mellett. Végül is le kell szögezmem, hogy sem én, sem mások, akik hasonló véleményen vannak, sohasem mondtuk, hogy a szólásszabadság abszolút. Nem abszolút a magyar jogban sem, ahol az uszítás és más büntető törvényi tényállások lehetővé teszik a büntetést. A

bíróság kezében ott a lehetőség, hogy büntessenek. Én azt mondom, ha nem teszik, az nem baj önmagában. Tehát ha valakit a szólásszabadság miatt nem büntetnek, az önmagában nem tragédia. Ilyen bűncselekményekért elmarasztalni csak akkor lehet valakit, ha a bíró nagyon meg van győződve arról, hogy az illető bűnt követett el. Én bízom a gyűlöletbeszéd korlátok közé szorításában. Az eltelt viszonylag hosszú idő negatív tapasztalatai ellenére sem veszítettem el optimizmusomat.

Dr. Löffler Tibor
egyetemi adjunktus

*Spiritus loci: az Alkotmánybíróság tanácskozó termében kiállított
– az elnökkel szembeni falon függő – Aranybulla (alul a bírói lánc „billogjának” két oldala)*

Vár rád egy város...

avagy egy Erasmus-hallgató mindennapjai Grazban

Utolsó előtti félévemet, talán pihe-nésképp még az államvizsgák előtt, vagy éppen kemény munkával a szakdolgozat megírását tekintve, Erasmus-ösztöndíjjal Grazban, ebben a történelmi hagyományokkal teli, kulturálisan pezsgő és a külföldiekre is rendkívül nyitott városban tölthettem. Sokat gondolkodtam, hogy milyen szemszögből mutassam be a várost és a benne zajló életet. Mint joghallgatóban és már-már igen közel, leendő jogászban persze felmerült a jogi szempontból történő megközelítés is, de ezt elvettem. Inkább átfogó és személyesebb képet szeretnék adni róla, és a sok látnivaló és jelenség közül csak néhányat emelnék ki, amely ezt az osztrák várost leginkább jellemzi és számomra is a legemlékezetesebb maradt.

A város nagyon szép: az épületek, a természet és a hegyek. Az óváros (belsőváros) régi barokk, reneszánsz és gótikus épületei a világörökségi „piros” listán

állnak, és számos tartományi törvény védi a történelmi arculatot. A kis, keskeny utcák mindig szívesen hívnak egy kellemes sétára; este és reggel azonban hideg a hegyi levegő, így egy vékonyabb sál praktikus dolog már ősszel is.

A város közepén lévő domb a Schlossberg és a híres, felcserélt óramutatókkal működő Óratorony látnivalóival és szép kilátással vár mindenkit a maga természetességében. Olyannyira, hogy én magam is hatszor jártam ott a félév alatt. Amikor megérkeztem, természetesen ez volt az első látnivaló, amelyet megmutattak nekünk, de a híres „Várhegy-lépcsőn” felsétálva akkor még nagyon hosszúnak tűnt az út felfelé. Aztán persze én is minden otthonról érkező vendégemet elsőként vittem fel oda, bár apukámnak a meredek kisvasút-felvonó talán nagyobb szenzációt jelentett, mint maga a kilátás. Máskor pedig véletlen kerültem oda: a hegy háta mögül egy kellemes erdei séta során, ahol az

Schloss Eggenberg

úton többször is megijedtem a mókusoktól. Milyen kicsi állatok, és mégis mekkora zajjal vannak, és természetesen olyan fürgék, hogy lefényképezhetetlenek... Pedig szerettem volna róluk fényképet csinálni, mert a kistestvérem nagyon szereti őket. Ekkor még nem tudtam, hogy bármerre is indulok felfelé az erdei útelágazásokban, minden út a

Schlossberg-hez vezet. Fentről lelátni a város piros tetős házaira, a Kunsthaus-ra, amely modern, számomra amorfnak és alaktalannak nevezhető épülete miatt egyáltalán nem illik a városképbe (persze a helyiek nem így gondolják), az ég felé törő rengeteg templomtoronyra és a Mur-ra (a folyóra), amely mindennap ugyanazzal a lelkesedéssel száguld tova.

Maga a város még síkságon fekszik, de a külső városrészek már fel-felfutnak a hegyre. A környező hegyek sok túrázási lehetőséget rejtnek; a mezők igazán zöldek és más zöldek, mint otthon, az erdők fenyőillatúak, és ősszel millió színben pompáztak. Egy ilyen erdei túra alkalmával gyalogoltunk apró vízesésekkel szabdalt kispatakok mellett, és átsétáltunk egy birsalmákkal teli birtokon is, ahol a levegőt friss almaillat töltötte meg. A túra végén a gyönyörű, barokk Mariatrost-i templomot néztük meg.

A város ezzel ellentétés végén fekszik az Eggenberg-kastély, szintén barokk és rokokó csodáival, múzeummal és hatalmas parkjával. Számomra azonban minden történelmi szépséget legyőzve a legnagyobb döbbenetet mégis a parkban sétálgató pávák jelentették; szürkék, színesek és ráadásul hófehérek is. Nem tudom elhinni, hogy csak úgy járkálnak

ott és nyújtogatják a nyakukat felém... mint a galambok a Dóm téren.

A városban nagyon élénk a „biciklis élet”. Rengeteg kijelölt bicikliút van, és a pályaudvaron reggel hatkor is legalább 200 bicikli sorakozik. A villamosok szinte hangtalanul közlekednek, nem úgy, mint a mi jó öreg 3-as villamosaink a Fonógyári út és Tarján között. A főtéren található megállóban szinte alig akad perc, amikor üres a megálló: gyakran négy villamos áll a két megállóban. Számomra már-már veszélyes közlekedni mellettük, mert sohasem hallom, hogy mikor érkeznek. Sőt, néha már-már azt gondolom, hogy maguktól működnek. Az utcák tiszták, az épületek ápoltak, az emberek nem szemetelnek, hanem fegyelmezettek és vigyáznak a környezetükre. A szelektív hulladékgyűjtés általános a piros, sárga, kék, zöld és barna tetejű kukáival, amelyek gyakran egy fél utca hosszan sorakoznak az épületek alatt. A boltban mindig fogad egy szívélyes köszönés az eladótól vagy a pénztárostól, és mindig kapok kellemes útravalót egy „Schönen Abend!” vagy „Schönes Wochenende!” mondatban. Ezen a mai napig meglepődöm, hiszen otthon ritkán találkozok az ember ilyen kedves eladókkal.

És hogy milyen egy Erasmus-hallgató élete? Szórakoztató... Amit félre lehet érteni, azt biztos, hogy félreértem, telefonálni pedig egyenesen katasztrófa idegen nyelven. Vásárolni általában úgy megyek, hogy nem igazán tudom, mit veszek: próba szerencse és zsákbamacska, de élvezem, és mindig kíváncsisággal várom az inkább kevesebb, mint több sikerrel járó

Rathaus mit historischer Dachlandschaft

eredményt. Ha valami jól néz ki, kipróbálom, de nekem, mint magyar ízekhez és fűszerhez szokott embernek, gyakrabban jelent csalódást a szép külső mellett a sokszor sótlanabb és fűszertelenebb íz. Emellett, még ha találok valami olyasmit, amit otthon ismerünk, akkor sem ugyanaz: más, és mindig más... Ha pedig főzök, akkor sem lesz ugyanolyan soha az az íz, mintha otthon főzném...

Érdekes a sok náció itt egymás mellett a kollégiumban. Örömteli érzés volt megtapasztalni, hogy megértik, amit mondok és én is megértem őket, kit németül, kit angolul... és érdekes volt azt érezni, hogy más nemzetek anyanyelvét mennyire nem értem, és milyen jellegzetes hanglejtéssel beszélnek saját nyelvükön. Az ember kezdetben csak hozzászokik az idegen nyelvű beszédhez, hogy mindenkihez idegen nyelven szól, és az utcai idegen nyelvű feliratokhoz. Majd elkezd hirdetőújságot és napilapot is olvasni, bekapcsolja a rádiót, majd a tévét is, és megnézi a híradót németül...

Az Erasmus-hallgatókat kiépített és jól működő mentorprogram segíti, amely azon kívül, hogy segít eligazodni az ösztöndíjjal járó töménytelen mennyiségű adminisztráció útvesztőiben, barátokat is jelent az embernek. Ren-

Schlossberg

geteg kirándulást és programot szerveznek a külföldi hallgatóknak, és számos kedvezményes lehetőséget biztosítanak. Kedvezményes belépő váltható a színházba is: a diákok egy órával az előadás kezdete előtt alacsony egységaron vásárolhatják meg a maradékjegyeket. Elterjedt az improvizációs színház is: ez olyan színház, ahol nincsenek díszletek (éppen ezért olcsóbbak), csak a színészek, és a közönség találja ki azokat a szituációkat, amelyeket a színészek bemutatnak. Az előadás érdekessége még, hogy a két színész-csapat vetélkedik, a közönség pedig zászlócskákkal szavaz, hogy melyik gárda játszotta jobban a rákirótt szerepet.

Azt hiszem, az ember nem tudja elképzelni, hogy mennyire lehet örülni annak, hogy be tudja indítani

Tájkép

Várberglépcső

a mosógépet. A mosógép használata kezdetben igen bonyolult a kollégiumban, mert az ember csak kártyával tud mosni, amelyet előbb be kellett szerezni a város másik végén található kollégium-központban, majd fel kell tölteni a bankban. A szobában nem szabad teregetni, hanem a szárítógépbe kell pakolni a vizes ruhákat. Sajnos, azonban a szárítógép kicsit túl meleg volt, és az összes zoknimból baby-zoknit varázsoltam... A mosogatógép viszont – a szárítógéppel ellentétben – rendkívül hálás jószág.

Graz diákváros is; az egyetem kisváros a városban... Nagyon szép és nagyon nagy: a régi és a modern épületek együttese, igen sok lehetőséget kínálva annak, hogy az ember eltévedjen bennük és köztük. A jogi kar épületét a gazdaságtudományi karral együtt 1995-ben építették az egyetemi komplexumhoz, rengeteg ki- és bejáratral; az épület egyik-végéből a másikba átérni kellemes 10 perces sétát jelent és legalább 15 ajtó leküzdését. A könyvtár nagyon hasznos dolog, hiszen

a tankönyvek nagyon drágák. Az egyetemi könyvtárak „Präsenz”könyvtárak, amely azt jelenti, hogy minden könyvből, kivéve a tankönyveket, csak egy darab van; kölcsönözni nem lehet, csak helyben használni és fénymásolni. A könyvtárban mindig rengetegen vannak, ha elfogytak a megőrző szekrények kulcsai, akkor a bejárat mellett szó szerinti értelemben véve egy halom kabát és táska fogadja a látogatót. Hatalmas a német nyelvű szakirodalom (persze), úgyhogy rengeteget lehet fordítani, sőt meglepetésemre még magyar nyelvű alkotmányjogi tankönyvet is találtam.

Sajnos a szórakozóhelyek elég drágák a magyar pénztárcának, a csocsó pedig 1 euróval működik (nálunk otthon csak 50 Ft). A bolhapiac viszont nagyon hasznos, olcsó és élvezetes dolog, csak keresni kell, és az ember mindig talál valami érdekes dolgot. Rengeteg plüssmacit vásároltam – macit importálok, a Túró Rudit pedig exportálok... Karácsonyi ajándékokat és angyalkákat pedig már október közepétől lehetett vásárolni, amikor az ember még pulóverben sétált az utcán.

És mi az, ami hiányzott? Mindenekelőtt a Túró Rudi: a lehető legtermészetesebb módon próbáltam elmagyarázni, hogy mit keresek, csak éppen senki nem tudta, hogy miről beszélek. Azóta már rengeteg Túró Rudi szállítmány érkezett otthonról... Hiányzik a tokaji bor édes zamata, hiszen itt a legtöbb bor száraz, ősszel pedig mustot isznak. Hiányzik a „piros” kolbász, a Piros Arany és a Gulyás krém, a fokhagymakrém és a vöröshagymakrém, delikát pedig csak elvéve kapható. Alig lehet kapni fagyasztott elősütött panírozott húst, helyette viszont legalább 20 féle fagyasztott halból lehet választani. Van emellett még finom sajt és szintén 10 fajta mustár

Historische Dachlandschaft

és ecet. A piacon teljesen másfajta saláták és „albinó” krumpli kapható. Soha nem gondoltam volna, hogy a krumpli máshogy is tud kinézni, mint amit megszoktam. A házi hurka tulajdonképpen sütnivaló kolbász paprika nélkül; ami viszont tényleg finom, az a stájer nénékék által készített préselt, friss almalé.

Hiányzik még a jó tánc és a zene, és Fenyő Miklós rock and rollja. Hiányzik a család és az ismerősök, és a barátok...

Most pedig már tél van, és hideg az idő... Eltűntek a virágok, az őszi színek, de a város ebben a szürkeségében is gyönyörű. Ha esik a hó, fehér ruhát öltenek a piros háztetők, a keskeny ut-

cák és a parkok. Sokszor felhős az idő, és ilyenkor eltűnnek a hegyek az ablakomból... hiányoznak... Mindig azok közé tartoztam, aki nem akart külföldön tanulni. Aztán egy baráti rábeszélésre mégis beadtam a pályázatot az ösztöndíjra, és utólag visszatekintve nem bántam meg, sőt... maradnék még, ha lehet-

ne, hiszen már ismerősen fogadnak az osztrák falucskák, ha átlépek a határt, és megnézném a város tavaszi pompáit is, de vár otthon a család, különösen a kistestvérem és az államvizsgák...

Erich Fried: Die Treppen von Graz
*„Und die anderen Treppen,
Am Berghang, vom Schloßbergplatz zu sehen
Da kann ich im Zickzack
Hinauf bis zum Uhrturm geben
Und dann hinuntersehen
Auf Türme und Dächer und Gassen:
Wann ich in Graz bin
Kann ich die Treppesteigen nicht lassen...”*

Bakos Kitti
joghallgató

Meleg fogadtatás a Sarkkörön túl

Az SZTE és a Tromsø-i Egyetem jogi kara közötti megállapodás keretében tíz hallgatónk töltötte a 2008/2009 akadémiai év őszi szemeszterét Tromsø-ben a Tempus Közalapítvány által koordinált pályázati alapból, amelyhez a támogatást a közalapítvány az EGT/Norvég Finanszírozási Mechanizmus által meghirdetett programból nyerte.

A kapcsolat folytatódik, a Szegedi Tudományegyetemmel kötött ERASMUS megállapodás eredményeként évente tíz politológia, nemzetközi tanulmányok, illetve jogász hallgató utazhat Tromsø városába.

A Tromsø-i Egyetem a világ legészakibb egyeteme. 1968-ban alakult, Norvégia hat egyeteme közül ez a leg-

fiatalabb, 9000 hallgatóval és 2400 fős oktatói-kutatói bázissal rendelkezik. A hallgatók és az oktatók 10%-a külföldi egyeteméről érkezett. Az egyetem hat kara több mint 200 egyetemmel áll kapcsolatban világszerte.

A Tromsø-i Egyetem 100 féle programot ajánl a legkülönbözőbb témákban: a jogtudomány, a természettudományok, a közgazdaságtudomány, a társadalomtudományok, a halászat területén. Húsz nemzetközi mesterprogrammal rendelkezik, amelyekből a világ számos országából érkező hallgatók angol nyelvű kurzusokból válogathatnak.

A szegedi hallgatók a Tromsø-i Egyetem jogi kara és a Politikatudományi Intézet által ajánlott kurzusok közül választhattak: A Sarkkörön túli Norvégia: a kormányzás, a politika és a nemzetközi kapcsolatok, Nemzetközi politikai

gazdaságtan, Nemzetközi biztonság, Nemzetközi politika, Összehasonlító politika, Nemzetközi tengerjog, Európa-jog, Tengerjog és Környezetvédelmi jog, Bevezetés az orosz közjogba tárgyak közül.

Az egyetem épülete és tantermei rendkívül modern kialakításúak, a mai technika vívmányaival gazdagon felszerelve, ahol öröm a munka hallgatóknak és oktatóknak egyaránt. Az oktatás színvonala is kiemelkedő, széles látókörű, közvetlen és segítőkész oktatók adják át tudásukat, és készítik fel a hallgatókat az önálló gondolkodásra és munkára. A Tromsø-i Egyetemen mindenki véleménye és gondolata értékes, meghallgatásra és továbbgondolásra talál, a tanár-diák viszony nélkülöz minden hierarchiát. A hivatalos tanórákon túl a diákok önállóan is folytatják kutatásait, hatalmas szakirodalommal rendelkező könyvtár és elektronikus adatbázis segíti a tájékozódást.

Az egyetemi élet nem fejeződik be *intra muros*, a jó hangulatú kis szigeten igen gazdag kulturális és diákélet zajlik. A hallgatókat számos kulturális, zenei és színházi rendezvény várja, valamint havonta megrendezett nemzetközi fesztiválok, ta-

A Tromsø-i Egyetem

Sétáló utca – „Észak Párizsa”

lálkozók és rendezvények színesítik az amúgy sem szürke hétköznapiakat.

A hivatalos kereteken túl a Sarkkörön túli misztikus világ rejtelseibe is betekintést nyerhet az odalátogató. Megismerheti a vikingek és sami (lapp) emberek történetét és kultúráját, egy-egy hajókirándulás keretében megcsodálhatja a természet lélegzetelállítóan gyönyörű képződményeit, a fjordok világát, a tenger mesés hangulatát, annak tiszta, friss levegőjével együtt. A természet számos, további lenyűgöző jelenségben is bővelkedik, ilyen a nyári teljes világosság élménye, és a téli égbolton felfeltűnő, mindenkit ámulatba ejtő északi fény. A fjordok elrejtett zugaiban még ma is felfedezhetők az érintetlen, ősi jellegüket őrző apró halászfalvak, a maguk meghitt hangulatával, melynek varázsa mindenkire pillanatok alatt átragad, és ahol teljes nyugalomra és békére talál a mai rohanó világunkból odaérkező látogató. A szegedi hallgatók benyomásai és tapasztalatai e különleges vidék felfedezésére ösztönzik az ERASMUS ösztöndíj keretében utazni és tanulni vágyó hallgatókat.

Kis tízfős csapatunk 2008. augusztus elsején érkezett meg az Északi-sarkkörtől közel 400 km-re fekvő Tromsø városába a Norwegian Air-nél szinte szokásosnak mondható másfél órás késéssel. A késő esti landolás ellenére szabályos fogadóbizottság várt ránk a reptéren, mintegy előre vetítve a következő hetek gondoskodását. Vaskos információs csomagot, na meg persze a szállás címét, kulcsait és szerződését tartalmazó borítékot nyomtak a kezünkbe, majd, hogy ne kelljen még ezt is a bőröndökkel cipelni, egy taxiba ültették az azonos helyen lakókat, ezzel egyúttal az utazás költségeit is szétdarabolva. A szálláson már vártak bennünket az önkéntes diákok, akik útbaigazítottak és körbevezettek bennünket a kollégiumon néhány hasznos tipp és tanács kíséretében. A késői érkezésnek, a részletes körbevezetésnek, na meg persze az éjszakai világosságnak köszönhetően így észrevétlenül telt el a fél éjszaka. A hihetetlen 24 órás nappal elmúltával a szeptember eleje óta felfeltűnő északi fény megunhatatlan csodálása nehezítette az alvásra koncentrációt.

A bevezető hét gyakorlatilag csak a

Barangolás Tromsø hegycsúcsain

nemzetközi diákok teljes erőbedobással történő üdvözlésére és segítségére volt szánva. Még hozzá sikerrel. Bár a program igen sűrű volt, de valóban minden számunkra lényeges információt megkaptunk, és a legapróbb részletekig elintézhettük apró-cseprő ügyeinket. A diákigazolványtól kezdve, a buszbérlet kiállításán át a diákigazolvány elkészítéséig mindent flottul előkészítve, helyben oldhattunk meg egy héten belül. A rengeteg adminisztráció és információ mégsem hatott túl töményen, köszönhetően a változatos ismerkedési, kirándulási és városnéző programok beillesztésének. Itt is feltűnő volt a mindenre kiterjedő szervezethez: még arra is ügyeltek, hogy egy ország fiai ne kerülhessenek egy csoportba. A hét egyik legfontosabb (és talán legváratlanabb) felfedezése viszont a tanárok és az egész egyetemi stáb közvetlensége volt, melyet azóta is csak tovább erősítettek bennünk. Még a professzorok sem éreztetik a hierarchiát a diákokkal, egyenlő beszélgető félként kezelik őket, sőt sokszor egyenként érdeklődnek a hógylétünk felől is. Eddigi tapasztalataim alapján mindenhol törekednek remek vendéglátóként viselkedni és minél jobb benyomást tenni a vendégekre. Elég, ha az „arctic norway” kurzus keretében a megyeházán tett látogatásunkat említem: a helyi politikai élet egyik nagy alakja, volt halászlátos mi-

niszter fogadott bennünket olyan szívvel-lyesen és közvetlenül, mintha barátként érkeznenk hozzá.

A norvégok általános angol nyelvtudása nagyban segített abban, hogy gyorsan megtaláljuk a helyünket; sokszor még az idősebb korosztály tagjai is folyékonyan és előzékenyen igazítanak útba bennünket. Bár találkoztam sok olyan helyi emberrel, akik az „északiak zárkózottak és nehezen nyílnak meg” sztereotípiát erősítették, de összességében többen voltak, akik szívesen kezdeményeztek beszélgetést, amikor megtudták, hogy külföldi vagyok. Ezt kitűnően érzékelteti, amit a helyi szórakozóhely önkéntes csoportjában tapasztaltam: egyedülként nem beszéltem norvégul a csapatban, mégis az egész megbeszélést angolul tartották a kedvemért, majd a végén egy kötetlenebb csevegésre invitáltak.

Így tehát a feledhetetlen élmények mellett, ennek a teljesen szokatlan északi szemléletnek és életvitelnek a fényében is csak ajánlani tudom mindenkinek, hogy ha egyszer lehetősége adódik az életben, egy percig se gondolkodjon, hogy megéri-e belevágni. Most pedig két kurzusról kicsit bővebben:

Sarkkörön túli Norvégia: a kormányzás, a politika és a nemzetközi kapcsolatok. A kurzus Norvégia politikai rendszerét taglalja, ám kitér Skandináviára és az ország nemzetközi kapcsolataira – Norvégia Oroszországgal folytatott határ menti vitájába, illetve Norvégia és az EU kapcsolatára is. Bemutatja, hogyan látják a norvégok az Európai Unió csatlakozást, változott-e a véleményük az 1994-es referendumon elutasítottához képest.

Tetszik, hogy bár jóval több az olvasni való, de több időt is hagynak az olvasásra, a kutatómunkára. Óráról órára

megvan az ajánlott irodalom, amit célszerű átfutni, hogy tudjuk, miről is lesz szó az előadáson.

Tengerjog. Amikor május elején meg kellett jelölni a kurzusokat, amiket hallgatni szeretnénk itt, Tromsøben, számomra egyértelmű volt, hogy – amennyiben csak lehet – olyanokat fogok választani, amelyek nem „ország-specifikusak”, vagyis szélesebb körben is lehet alkalmazni a megszerzett tudást. A tengerjog pedig ilyen tudományterület.

A norvég egyetemeken a tengerjog oktatása kiemelt szerepet kap, ami az ország természeti adottságaiból ered. Ez nincs másképpen a Tromsø-i Egyetemen sem, hiszen – mivel a világ legészakibb fekvésű egyeteméről van szó – az Északi - Jeges - Óceán (és annak ásványkincsei) még inkább felértékelik a tengerjogot. Az sem elhanyagolható tény, hogy nemzetközi tekintélynek örvendő tanárok tartanak előadásokat (nekünk például a hollandiai Utrechti Egyetem Tengerjogi Intézetének tanára). Az előadások interaktívak, ahol a hallgató elmondhatja

véleményét az adott témakörrel kapcsolatban.

Ugyanakkor a nemzetközi jog talán a legdinamikusabban fejlődő tudományága a jognak, ami a fokozódó nemzetközi kapcsolatoknak, munkamegosztásnak és ásványianyag keresletnek a hozománya. Ezeknek a jelenségeknek pedig elengedhetetlen része a tenger. A hozzá kapcsolódó tudásanyag pontos és részletes elsajátítása ezért (is) fontos számomra, mint nemzetközi kapcsolatok szakos hallgatónak.

A Tromsø-i Egyetemen szerzett tudás Európa-szerte versenyképes. Itt, Norvégiában, a tengerjog olyan – egyre fontosabb – részleteivel ismerkedtünk meg, amelyek a legújabb kor jelenségei, mint a globális felmelegedés, mely leginkább az Északi-sarkvidékét érinti. Ugyanakkor az is köztudott, hogy a Föld fel nem tárt olaj és gáz tartalékainak 25%-a is ezen a vidéken található, kiaknázásának jogi kereteit pedig szintén a tengerjog teremti meg.

**Dr. Soós Edit egyetemi docens,
dr. Fejes Zsuzsanna
és Csicsai Máté nemzetközi tanulmányok szakos hallgatók**

Tromsø a fjordok világában

„Mikor szervezünk újra társasági jogi konferenciát?”

A Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék első ízben szervezett (2008. október 16–17) kifejezetten társasági, gazdasági jogi témájú konferenciát „Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője” címmel. Az első gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény kihirdetésének huszadik évfordulója alkalmából tartott szakmai találkozón részt vettek a Legfelsőbb Bíróság és az ítéletábrák jeles képviselői, egyetemünk és a társaságok oktatói, továbbá a társasági joggal foglalkozó, az iránt érdeklődő közjegyzők, bírúk és ügyvédek.

A rendezvény ötletgazdája és egyúttal fő szervezője *Papp Tekla* egyetemi docens a program összeállításával arra törekedett, hogy a társasági jogon belüli témák széles spektrumát felölelő előadások sorrendje tükrözze a magánjog görcső alá vett szegmensének fejlődési folyamatát. A konferencia címe is utal a rendszerváltás hajnalán elfogadott jogszabály folyamatos megújulása iránti igényére, kényszerére, valamint a gazdaság szereplői közötti jogviszony rendezésének szükségességére.

Szabó Imre dékáni megnyitóját és köszöntőjét követően az előadások sorát *Sárközy Tamás* professzor nyitotta meg „A társasági jog, mint komplex progresszív terület” című felszólalásával, amelyben felhívta a jelenlévők figyelmét a téma összetettségére, aktualitására. *Besenyei Lajos* professzor két kérdést mutatott be részletesen a társasági jog és a polgári jog kapcsolódási pontjai köréből, így a társasági szerződés érvénytelenségét és a kft. üzletrészével össze-

függő szabályokat. A kft.-vel összefüggő szabályozási és gyakorlati problémákra hívta fel figyelmünket *Gál Judit* és *Farkas Csaba* is. Némi jogtörténeti kitekintést követően sor került a társasági jog jogrendszerbeli környezetének meghatározására *Nochta Tibor* előadásában.

A kereskedelmi jog gyökereinek feltárásából kiindulva eljutottunk egészen az Európai Unió jogharmonizációs előírásainak következtében keletkezett új, a hazai jogi környezet számára idegen megoldásokhoz, javaslatokhoz, továbbá a kor követelményeinek megfelelően, az információs társadalom hatására kialakult elektronikus cégeljárásai metódushoz. *Papp Tekla* ismertette összehasonlító táblázatokkal és ábrákkal szemléltetve az egyes társaságirányítási rendszereket, az ezzel kapcsolatos szabályozási mintákat, valamint *Fazekas Judit* professzor megküldte anyagát írásban a magyar érintettségű ügyet – Cartesio-ügy – is vizsgáló munkáját „A székhelyáthelyezés és a letelepedési szabadság a magyar és a közösségi jogban” címmel. A gazdasági és társadalmi viszonyok, ügyletkötések felgyorsulása hozta magával az új típusú cégbejegyzési mechanizmus megjelenését, elterjedését, amellyel behatóan foglalkozott *Pázmándi Kinga* és *Dzsula Marianna*. A digitális eljárással összefüggésben *Szegedi András* az alapítók szerződési szabadsága és annak közérdekből történő korlátozásáról beszélt „Szerződési szabadság vagy elektronikus kényszerzubbony” címmel.

A kereskedelmi jog múltjára és jövőjére vonatkozó előadások között

elhangzott néhány örök, a mindenkori jelen szerves részét képező téma is. Így a gazdasági társaságok szervezeti kérdései közül a vezető tisztségviselői hatáskör bővüléséről és ennek hatásáról a vezető tisztségviselők jogállására *Miskolci Bodnár Péter* professzor részéről, a választottbírói vitarendezéséről pedig *Kisfaludi András* professzor előadásában hallhattunk. *Balászházy Mária* a társaság céljának veszélyeztetése esetén kezdeményezhető tagkizárás intézményére irányadó rendelkezéseket mutatta be. Hitelezővédelmi szakaszok kerültek ismertetésre *Wellmann György* előadásában a polgári jogi eredettel bíró felelősségvitel tárgyalásával, valamint *Csehi Zoltán* „A társaságok tőkésítéséért való felelősség” című munkájában. Az atipikus kontraktusok egyikének, a szindikátusi szerződésnek a kikényszeríthetőségéről beszélt *Menyhárd Attila*, *Barta Judit* pedig a házassági vagyoni jog egyes társasági jogi kérdéseit mutatta be példákkal illusztrálva. *Török Gábor* professzor választása a végelszámolás

problematisztikus rendelkezéseire esett. Kitekintést nyerhettünk *Szikora Veronika* előadásában az osztrák kereskedelmi jog reformjának folyamatára is.

E rövid leírásban felsorolt témák is jelzik a társasági jog komplexitását, sokszínűségét; jelentőségét pedig nem igen kell hangsúlyoznunk napjainkban, hiszen a piacgazdaságban mindenképpen szükség van e terület szabályozására. Még a szabad piac óshazájának tekintett USA-ban is igazolódott a jelenlegi válság során, hogy szükség van minimum-szabályokra, a gazdaság minden területén (kereskedelem, tőkepiac, ipar) korlátok felállítására, alkalmazására. A gazdaság szereplőinek eddig vesszőparipája volt az állami szerep mérséklése, lebontása, mára a szakemberek elismerik az állam szabályozó szerepének fontosságát.

A beszámoló címében feltett kérdés már a rendezvény során és azóta többször is elhangzott, amely önmagában kifejezi konferenciánk sikerét.

Dr. Strihó Krisztina
PhD hallgató

Dr. Papp Tekla egyetemi docens előadás közben

Jogtörténeti konferencia Passauban

A tág értelemben vett német jogtörténészek, vagyis a germanisták, romanisták és kanonisták két évente szokásosan megrendezett konferenciáját (*Rechtshistorikertag*) ezúttal Passauban tartották. A jogi historizmus iránt érdeklődők e rendkívül nagy jelentőségű seregszemléjére mindig hívnak-várnak más, nem német jogi hagyományokkal rendelkező országokból is résztvevőket, így az előadók, de főleg a hallgatóság soraiban japánokkal ugyanúgy találkozhatunk, mint amerikaiakkal vagy spanyolokkal. Büszkén mondhatjuk, hogy a magyar delegáció rendszeresen jelen van, olykor előadást is tartva (ami igen nagy szó!), s az is szembeötlő, hogy a Tisza-parti egyetemi delegáció általában a legnépesebb magyar csoport.

Az immár 37. alkalommal összegyűlt jogtörténészek plenáris üléseken és szűkebb szakmai szekciókban hallgathatták a kitűnő előadásokat. Jubileumi témát is érintettek: 125 éve indult útjára a legjelentősebb német nyelvű jogtörténeti periodika, a *Zeitschrift für Rechtsgeschichte der Savigny-Stiftung*.

Minden alkalommal remek kísérő programokról is gondoskodnak a szervezők (nem csak házastársaknak), így részt vehettünk egy dunai hajóúton, több városi kultúrtörténeti nevezetesség megtekintésén, sőt, akik időt szántak rá, egy egész kiránduló napot Burghausenben és Tittlingben is eltölthettek.

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár

*Dr. Blazovich László, Dr. Jakab Éva, Dr. Homoki-Nagy Mária,
Dr. Ruszoly József, Dr. Balogh Elemér, dr. Pozsonyi Norbert*

Negyven éve végeztünk!

2008. szeptember 13-án, a Kar oktatási épületében került sor az 1968. évben avatott hallgatók negyven éves találkozójára. Először 1973-ban, azt követően ötvenként mindig megszerveztük a találkozót, ez volt a nyolcadik a sorban. Az előadóterem padsoraiban néhány órára visszafiatalodtunk abban a szeretett és tisztelt intézményben, ahol kiváló oktatóink kellő ismeretekkel indítottak el bennünket a különféle jogász hivatásrendek felé.

Mielőtt az évfolyam-találkozónk élményeit taglalom, nagyon röviden utalok a kezdetekre, hiszen jelentőséggel bír, hogy az egyetemi hallgatókból milyen momentumok alapján lett igazi, máig is összetartó évfolyam. 1964-ben évfolyamunkra nyolcvan fő nyert felvételt, és kezdte meg tanulmányait az emletréépítés után gyönyörűen felújított épületben. Bennünket, hallgatókat négy csoportba soroltak. A mai létszámokhoz viszonyítva kevesen voltunk. Az előadások kötelező látogatása számunkra nem

okozott gondot, kitüntetett figyelemmel kísértük az előadásokat, lestük kiváló, elismert tanáraink szavait, gondolatait. Professzoraink nemzetközi hírnévre szert tett, elismert oktatók és kutatók voltak. Atyai szeretettel támogatták azokat a jogászpálántákat, akiknél látták az igyekezetet. Ez különösen tapasztalható volt diákköri munkánk során.

Legnagyobb sajnálatunkra egykori drága emléké professzorainkra már csak emlékezhetünk – Antalffy Györgyre, Fonyó Antalra, Horváth Róbertre, Kovács Istvánra, Martonyi Jánosra, Pólay Elemérrre, akik nem lehetnek közöttünk. Találkozóink során ugyanolyan szeretettel gondoltunk és emlékeztünk időközben elhunyt oktatóinkra, Kemenes Bélára, Nagy Károlyra, Szentpéteri Istvánra, Szűcs Istvánra, akik szintén csak a Professzori Arcképcsarnokból tekinthetnek ránk, egykori tanítványaikra.

Örvendetes, hogy volt oktatóink közül még ma is többen öregbítik *Alma*

Jogászbáli nyitótáncosok a régi Hungáriában

Katedrán a találkozón megjelent oktatók: Dr. Szabó Imre dékán, Dr. Besenyei Lajos, Dr. Tóthné Dr. Fábíán Eszter és Dr. Merényi Kálmán

Mater-ünk jó hírért, oktatnak, kutatnak. Őket találkozóinkra szeretettel hívjuk és várjuk. Meghívásunkat Tóthné Fábíán Eszter, Besenyei Lajos, Merényi Kálmán egykori szeretett és tisztelt oktatóink elfogadták, és részt is vettek a találkozón. Sajnos, nem tudott eljönni Bérczi Imre, Ruzsoly József, Veres József és Tóth Lajos – ők előzetesen kimentették távolmaradásukat. Bodnár László professzor úr már a meghívás pillanatában is külföldön tartózkodott, így sajnos nem vehetett részt, de a korábbiakon szinte kivétel nélkül megjelent.

Évfolyam-találkozóinkat megtisztelte jelenlétével Szabó Imre dékán úr is, aki meghívásunknak – még beteg is –

Újra a padokban ülve...

eleget tett. Bemutatta a Kar megújult épületét, a kialakított géptermet, és a harmadik szinten működő társalgót. Tájékoztatót adott karunk oktatói-nevelői munkájáról.

Ezt követően megjelent tanáraink szóltak a velünk kapcsolatos, emlékekben még előkelő helyen raktározott eseményekről, az elmúlt időszakban történetekről, oktatói munkájukról, egyéb közérdeklődésre számot tartó eseményekről. Örömmel állapítottuk meg, hogy Eszti „néni” milyen fiatalos, többen évfolyamtársunknak gondolták. Évfolyamtársaim Besenyei Lajos és Merényi Kálmán kitűnő memóriáját dicsérték, egy-egy általában kellemes emlék felidézésével. Érdekes színfoltja volt a programnak, hogy Veres professzor úr rendelkezésünkre bocsátotta az általa több mint negyven éven át őrzött évfolyamnévsort. Ebből kiderült, hogy ki nem vett részt – mindössze négy fő! – az első órán.

Tanáraink „beszámolóit” követően mi, egykori hallgatók szóltunk szakmai pályafutásunk állomásairól, a bekövetkezett változásokról és a családi eseményekről. Közülünk többen – Dabis Erzsébet megyei bírósági bírósági írárt, Dienes-Oehm Egon ny. államtitkár, Nagy Endre akadémiai doktor, Sztás Benedek ügyvéd és jómagam mi-

nősített egyetemi oktatóként is tevékenykednek. Található közöttünk legfelsőbb bírósági bíró, megyei kollégiumvezető bíró, legfőbb ügyészégi ügyész, kamarai elnök ügyvéd és főtisztviselő is. Örömteli, hogy hallgatótársunk többsége kiemelkedő szakmai karriert futott be, és családi élete is rendezett. Sokan büszkélkedtek az-
zal, hogy a korábbi találkozó óta boldog nagyszülőkké is váltak.

A találkozón visszaemlékeztünk a régi emlékeket felidézve az első jogászbálya a régi Hungária szállóban, a nyitótánra (palotás), az egyetemek jogi karai közötti vetélkedőkre, a sok és szép diákköri konferenciára, kirándulásra, az évfolyam- és csoportbulikra, amelyek összekovácsoltak bennünket, és máig tartó barátságok szövődtek.

A hallgatói tájékoztatók után a Forrás Szállóban hajnalig mulattunk, egyesek szállodai szobáikban magukkal hozott tájjellegű borokból még kóstolót is tartottak... Elhatároztuk, hogy a korábbi évekhez hasonlóan – Szeged, Csákvár többször, Budapest – a jövőben is esetenként szervezünk ún. „kiscsoportos” találkozókat különféle helyszíneken.

Jól sikerült rendezvény volt. Köszönem fejezem ki ezúton is dékán úrnak és szeretett tanárainknak, akik együtt örültek velünk, és a „szervezőbizottságban” közreműködő társaimnak, Dabis Erzsébetnek, az adminisztrációt is teljesen felvállaló Kevevári Józsefnek, és Szamosvölgyi Zoltánnak. A szervezők nevében:

Dr. Zámbo Géza
egyetemi docens

Pólay Elemér professzor közöttünk (1988)

Évfolyamom (1958/59–1962/63) öt-
évenként rendszeresen találkozik. Valamivel több mint 70-en kezdtünk, s Szegeden időben 53-an végeztünk; többen is, ha a Pesten doktoráltakat is beszámítjuk. Egyetlen kivétellel Dunán-inneniek voltunk; kezdetben néhány pestivel. Mi, fiúk voltunk túlnyomó többségben, amit az is mutat, hogy 11 lány vagy asszony végzett velünk. Abban az időben a kar jobb sarkán fönt még torony volt, melyet a végzésünk idején történt emeletréépítés során bontottak le. Oktatóink száma majd félszáz (47) volt, ám csak a felük volt jogász professzor vagy asszisztens (25). A tanszékek elfértek a földszinten; egyedül az egyesített eljárásjogi tanszék székelt a torony alatt.

Találkozóinkra, melyeket mint egykori évfolyamom „adminisztrátora” némely szegedi társaimmal együtt szok-

tam volt összehívni, az évfolyamtársak felében-harmadában járnak el. Nem mindig ugyanazok. Vannak, akik sohasem jöttek el, s vannak, akik mindig vagy csaknem mindig megjelentek. Legutóbb 16-an voltunk.

Egyetlen alkalom sem volt, hogy valakit vagy valakiket ne kellett volna búcsúztatnunk. Sokan nincsenek már közöttünk; 16-ukról tudunk, de lehet hogy egy-kettővel többen is távoztak már.

Évfolyamomról, amelynek már csak a magva tart össze, talán a közelgő aranydiploma-osztás nyomán adhatok majd teljesebb, emlékidéző fényképes összeállítást. Ami a találkozókat illeti, azok forгатókönyve alig változott. A seregszámát rövidke beszámolókkal és a távollévókról meg az eltávozottakról való megemlékezéssel szoktuk kezdeni a kari tanácsteremben, újabban pedig a

Csoportkép a Kar előtt, középen Pólay Elemér

Bónisban. (Értsd: Bónis György Szeminárium, vagyis az óépület fszt. 10. – a szerk.) A közös ebédek valamely belvárosi étteremben költetnek el.

Íme, egy kis időutazás: 1968. nov. 29., Hági, (az átalakulás legnagyobb dicsőségére ma kifosztottan és üresen áll, valakik potom áron juthattak hozzá), este jogászbál a Tiszában (ez sem a régi már); 1973. okt. 6., Tisza; 1978. nov. 25., „új” Hungária (ma már Novotel); 1983. okt. 1., Debrecen (ma Botond); 1988. okt. 15., „valamilyik étterem” (Gödör, Kék-golyó?); 1998. nov. 14., ugyanott; 2003. nov. 15., HBH Bajor söröző (korábban Kék-golyó); 2008. jún. 28., A Régi Hídhöz helyett: Halászcserda.

Örömünkre szolgált, hogy professzoraink és előadóink el-eljöttek közénk. Professzoraink közül ma már csak Szilbereky Jenő (*1917) él; jogi kari előadóink közül hál’ Istennek még itt vannak *professor emeritus*-i minőségükben egykori tanársegédeink sorából: Veres József, Bérczi Imre és – aki végzős

korában diáktársunk is volt – Besenyei Lajos.

A közölt fotót évfolyamtársnőnk, Szabó Éva készítette, aki nemrég halt meg (†). Az 1988. október 15-i képen Pólay Elemér professzor is látható. Alighanem ez volt az utolsó fölvétel róla, miután ez év november 30-án elhunyt.

A fölvételen láthatók (balról jobbra): Nagy Géza, Csicsely Ilona(†), Tóth Tamás(†), Csatári Lajos, Vass Márton, Ruszoly József, Bérczi Imre, Szirányi István, Bakó József, Könczöl László, Garami Emil, Zombori Mihály(†), Pólay Elemér(†), Koós Ilona, Szakmáry Sándor, Poczik Béla(†), Tompa Gábor, Kovács Ágnes, Szőnyi Sarolta [Badó Attila professzor édesanyja], Oláh Éva, Papp Tibor(†) és Martonosi István.

A találkozókra rendszeresen eljárók közül többen is hiányoztak. Akik élünk és máig megmaradtunk a volt évfolyamban, remélem, hogy még többször találkozunk.

Dr. Ruszoly József
egyetemi tanár

Az antikvitás mai költője: Szabó Pál, jogász-történész-filológus

*„Építsd fel palotád, önmagadon belül! –
Sírkőnél ragyogóbb, semmi közepszerű,
márvány-tiszta legyen, melyben az értelem
mind felvonzza: tekintetünk!”*

(Carmen pauperum)

A képzőművészeti múltjáról ismert Hódmezővásárhelyen született. A természet közelségének élménye meghatározta gyermekkorát. A végtelenbe nyíló táj, a madarak, a földterületek, az éjszakai csillagos égbolt mélysége és szabadsága mindig is otthonos érzésekkel töltik el valahányszor visszatér. A vásárhelyi külterület, a puszta, a tanyásodás évszázados múltja tekint vissza rá, akár egy széles Tornyai képen.

Elmondja, hogy már általános iskolás kora óta eldöntött tény volt, hogy történelemmel szeretne foglalkozni. A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumban három tanáregyéniséget említ, akik befolyásolták a későbbi útját. A történelemtanára, Árva László megtanította a strukturált gondolkodásra. A középkor mellett legfőképp az ókor, a klasszikus antikvitás történelme érdekelte, és ez a kettősség máig érvényesnek bizonyult. Baricz Zsolt-nak pedig az irodalmat köszönheti, ő szólaltatta meg benne a verset. Az első mesterének tekinti. Később, neki ajánlotta első megjelent verseskötetét. Fülöp Erzsébet festőművész, főleg a fes-

Dr. Szabó Pál

tészet értő szeretetét, a kreatív alkotás élményét, a művészetek és az irodalom kapcsolatát tanította.

A történelem kapcsán kezdett foglalkozni a joggal. Továbbtanulásként a jogot választotta, szakmailag ezeknek az éveknek a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának sokat köszön. A jogtörténeti stúdiumok érdekelték, természetesen a klasszikus antikvitás és a középkor. Tetszett, hogy első alkalommal, egyetemes jogtörténet keretében Homoki-Nagy Mária óráján,

már az ókori görög joggal foglalkoztak egy más szempontból. Élményszerűek voltak a magyar jogtörténeti órák is, ahol Balogh Elemértől hallott először a *sedria*-ról. A latin szemináriumi szöveg- és jogesetelemzések Jakab Éva római jogi stúdiumain. Mindezek erősítették a történeti tárgyak iránti érdeklődését, mivel ezek sokkal közelebb álltak hozzá, mint a mindennapok folyamatosan változó és átalakuló joggyakorlata. Szerette látni a jogintézmények évszázados múltját, alakulását, változását, a történetiségét. A tudományos kutatás érdekelte, és mindenképpen szerette volna a két tudományterületet összekapcsolni. Hátra volt a történetész végzettség. Így a jogi diploma után nem töltött hosszú időt a gyakorlatban, hanem inkább továbbtanult, előbb Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karon, majd a bölcsészkaron történelem szakos tanárként diplomázott. A főiskolai évek alatt Tóthné Horváth Ágnes, az egyetemen Hoffmann Zsuzsanna órái őrizték benne ókortudományi érdeklődését. Az SZTE Klasszika Filológiai Tanszékén tovább folytatta – önszorgalomból – a latin, és elkezdte máig tartó görög tanulmányait. Ebben sokat köszönhet Dér Teréziának és Olajos Teréziának, akik a rendszerezett nyelvi tudás igényére és az antik auctor-ok iránti tiszteletre nevelték. A bölcsészkar után ismét a középkorhoz és a jogtörténethez került közelebb. Másfél éve, az SZTE-BTK Történettudományi Doktori Iskola mediavisztika szakos PhD hallgatójaként, a kutatás izgalma vonzza. Makk Ferenc professzor javaslatára továbbra is a középkori magyar jogtörténettel foglalkozzon. A képzés keretében nagyszerű lehetőség a gyakorlati tanítás is, amely közvetlen visszajelzés és ösztönző erő egy doktorandusz számára.

Alapvetően jogforrás centrikus órákat tart. A középkori magyar jog (Történeti Segéd tudományok Tanszék), illetve Árpád-házi törvényeink és A vegyesházi királyok törvényei (Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék), valamint egy Werbőczy szeminárium. Jelzés értékűnek tartja, amit 2007 októberében Homoki-Nagy Máriától hallott a szegedi jogtörténeti-jogelméleti konferencián megtartott Werbőczy-előadásában. A középkori magyar jogtörténet jogintézményeinek kutatásában a középkorász és a jogtörténész közös alapkutatására van szükség. Jelenleg jó-maga is, amíg teheti, ebben az irányban képzelet el a jövőjét. Fontos számára az ismeretterjesztés is, az előadásokon, konferenciákon való részvétel. Hódmezővásárhelyen 2007 novemberében megalakították a Vásárhelyi Történelmi Kört, amely éves előadássorozattal és a nyáron tartott konferenciával kezdhet-e meg működését.

Hogy a jogi karral sosem szakadt meg teljesen a kapcsolata, azt a Közéleti Kávéház programsorozatának köszöni. Ez viszont már valami mással, a költészettel függ össze. Élete másik fele az irodalom, a vers. Ha vásárhelyiként, szülővárosára gondol, Németh László itteni tartózkodása során már saját irodalmi életet találhatott. A szellemi nevelésről a Bethlen Gábor Református Gimnázium magyar-latin-görög szakos tanáregyénisége, Szathmáry Lajos gondoskodott. Galyasi Miklós vásárhelyi lakásában összegyűlhetett az alkotó, illetve az irodalomszerető baráti közösség is. Galyasi mellett olyan költők alkottak, mint Pákozdy Ferenc és a mostanában újra felfedezett Vöröss István, továbbá Moldvay Győző, Csordás Nagy Dezső, Simonka György. A város nemcsak nagy képzőművészeti, hanem

irodalmi, költészeti hagyományokkal is rendelkezett. Ahogy Galyasi megjegyezte 1936-ban „Ebben a városban érdemes verset írni, érdemes képet festeni”. Mára mintha ez a jótékony kettősség eltűnőben lenne, és az itt alkotó írók, költők elhagyják a várost. Jómaga is a Bethlen Gimnáziumban kezdte a versírást, de a Szegedi Írók Társasága alelnökeként, immár több éve elsőrangú feladatának tekinti a két város irodalmi kapcsolatait is erősíteni.

A versírásban a meghatározó élmény az volt számára, amikor több évi előzetes utánajárást követően, 1990. július 26-án délelőtt 10 órakor Hibbében személyesen is állhatott Balassi emléktáblájánál, az egykori családi kriptá közelében. Baricz Zsolt óráin nemcsak a művek értelmezését, hanem a versírást is tanította. Jogi tanulmányai alatt született meg első verseskötetének anyaga. A reneszánsz Shakespeare szonettjeinek hatása lenyűgözte, érezte, megtalálta verseihez azt a formát, amit már régóta keresett, és amiben a legjobban kifejezhette magát. Meghatározó élmény volt számára Dante, valamint a középkori trubadúrköltők fin'amor költészete. Balassi Bálint költészete. Szerkezeti- és stílusban a hosszabb lírai-epikai művek, akár mint Byron Don Juan, Puskin Anyegin; Szabó Lőrinc Tücsökzene, Huszonhatodik év vagy Térey János Paulus című alkotásai. Végül a „maszkos” versek, az álarcos szereplíra, mint Géher István: Mi van, Catullus? vagy Rákos Sándor költészete. De ez már elvezet egy új, készülőben lévő kötethez. A döntő elhatározást 1997-ben a Magyar Televízió egyik irodalmi műsora jelentette, amelynek Nádasdy Ádám nyelvész, költő, műfordító, az ELTE Angol-Amerikai Intézetének tanára volt egyik házigazdája, aki bátorította a

folytatásra és további tanácsokkal segítette. Innen már egyenes út vezetett egy nagyobb ciklus megírása felé. 2002-ben a Szegedi Tudományegyetem Költészet Napjára meghirdetett verspályázatán első díjat nyert szonettjeivel. A kötet 2007-ben, a Fialat Szegedi Írók gondozásában jelent meg „KaMASZKomedía Shakespeare köpenyében” címmel. Mindamellett szeret műfordítással is foglalkozni. 2007-ben a Klasszika–Filológiai Tanszék műfordítás pályázatán görög vers kategóriában II. helyezett lett.

Versei rendszeresen megjelennek a Szegedi Tudományegyetem lapjaiban (SZTEreo, Hökkentő), a Szegedi Szépirásban, a Szegedtől Szegedig Antológiában (2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009), az Irodalmi Jelenben (2007. dec., 2008 febr.), a Partiumban (2007, 2008), a közeljövőben pedig a Spanyolnátha internetes folyóiratában. Valamint irodalmi felolvasásokat („Szegedi Szilánkok”), könyvbemutatókat tart. Ebben a fordulópontot az jelentette, amikor 2003-ban a Szegedi Írók Társasága tagjává választotta, amelynek 2006 óta az alelnöke is.

Jelenleg új verseskötet előkészítésén dolgozik, „IdőmÉrték” címmel, amely ciklusokra osztott válogatást tartalmaz az antik görög és latin stílusú, de mai mondanivalóval, időmértékes formákban megírt versei közül. Ebből az egyikkel – „A Csend hangjai” – a Nyugat megindításának centenáriuma alkalmából, a Fiumei úti sírkert országos epigrammapályázatán (2008), elődöntős lett. *Ars poetica*-ja: a vers legyen olyan, mint egy bizánci mozaik: apró részekből építkezik és részeiben is az egészet sugallja.

Dr. Szondi Ildikó
egyetemi docens

Monográfiák, tanulmánykötetek, jegyzetek, ösztöndíjak

A Pólay Elemér Alapítvány karunkat sokoldalúan támogató aktivitása 2008-ban is változatlan maradt. A letehetősebb joghallgatók és fiatal kollégák kutatói ösztöndíjban részesültek, mindemellett folytattuk a doktori disszertációk, konferencia- és tanulmánykötetek gondozását. E kötetek – a szegedi jogi karon kívül – kaphatók Budapesten is, a Ráday és a Gondolat Könyvesházban, emellett olvashatók az ország nagykönyvtáraiban is. Következzék az alapítvány által 2008-ban megjelentetett közlemények hagyományos „seregszámlája”.

A Pólay Elemér Alapítvány Tanségei:

Hegedűs Andrea–Nagy Márta: Családi jogi példatár és jogesetgyűjtemény (2. kiadás)

Jubászné Zvolenszki Anikó: Polgári eljárásjogi ismeretek (3. kiadás)

Gyémánt Richárd–Petres Tibor: A Korszóvi Köztársaság, Európa legfiatalabb állama

Berki Erzsébet: Munkaügyi kapcsolatok közszolgálatban

Gyémánt Richárd–Katona Tamás: Demográfia (5. kiadás)

A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára:

20. *Gellén Klára:* A színlelt szerződés

21. *Karsai Krisztina* (szerk.): Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland

Pólay Elemér, alapítványunk névadója

22. *Görög Márta:* A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés

23. *Szabó Imre* (szerk.) *Ius et legitimitatio.* Tanulmányok Szilbereky Jenő 90. születésnapja tiszteletére

24. *Csink Lóránt:* Az államfő jogállása Európában és Magyarországon

25. *Lőrincsikné Lajkó Dóra* (szerk.): *Opuscula Szegediensia 2*

Ezúttal is megragadom az alkalmat, hogy a Kuratórium nevében megköszönjem kedves egykori hallgatóinknak és más támogatóinknak nagylelkű segítségét. Az esedékes szja-bevallások idején tehető 1% felajánlása tekintetében újfent szíves figyelmükbe ajánlom alapítványunkat, amelynek adószáma:

18459203-2-06

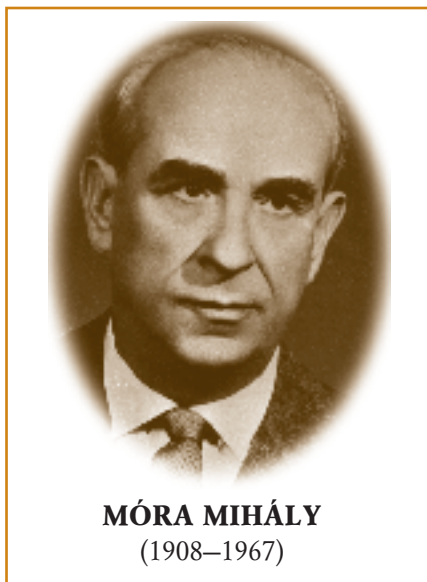
Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár

In memoriam

Száz évvel ezelőtt, 1908. február 8-án született Dunavecscén *Móra Mihály*. Diósi György írja róla a Jogtudományi Közlönyben megjelentetett nekrolójgában (1968. március): „A tudósoknak ahhoz a típusához tartozott, akik nem temetkeznek el dolgozószobájuk magányába, hanem a tudomány diplomatáiként fáradhatatlanul részt vesznek a tudományos közéletben.” Valóban, Móra Mihályt az egykori Jogászegylet főtitkárát, a Jogászszövetség aktív tagját minden szakmai kortársa jól ismerte. Azok közé számított, akik több szakterületen is otthonosan mozognak: a kánonjog mellett a két perjogot és a római jogot is művelte, sőt kisebb mértékben a jogtörténettel is foglalkozott.

Tudományos pályafutását egyházjogásként kezdte. Egyetemi tanulmányait követően egy-egy évet töltött Bécsben és Olaszországban, egyébként tizenhat éven keresztül bíróságon dolgozott. Már korai egyházjog(történet)i munkáiban – „Die Frage des Zivilprozesses und der Beweislast bei Gratian” valamint a „Magister Gratianus mint perjogász” – is szembeötlő kiforrott tudományos egyénisége, érett tudósi alkata. Így határozottan elutasította a germanistáknak azt a törekvését, hogy a kánonjogban (is) unos-untalan a germán jog jegyeit fedezzék fel. Vallotta, hogy a jogtudományokban a kutatási részeredményeknek el kell jutniuk a szintézishez: „A monografust nem egyszer fenyegeti az a veszély, hogy kutatásának tárgya megnő, felduzzad, azt

MÓRA MIHÁLY
(1908–1967)

ennek következtében túlértékeli, elfelejti az összefüggések ismeretén alapuló értékelést. Sok specialista hajlamos annak a részterületnek a fontosságát a többi rovására eltúlozni, amelybe beledolgozta magát. Ha meg is lehet érteni, hogy a kutató, aki hosszabb ideig egy forrásban vagy jogkérdésben merül el, hogy azt túlbecsülni, fontosabbnak tartani hajlamos – maga ez a felismerés még fokozottabb kötelességgé teszi, hogy óvakodjunk az ilyen tárgyszeretet sugallta szubjektív beállítástól.”

Fordulópontot jelentett életében az 1948. évi felsőoktatási reform, amely megszüntette a jogi karokon az egyházjog oktatását. Ettől kezdve a polgári perjogot adta elő Szegeden, 1952-től pedig Budapesten a büntető eljárásjogot. Számos tanulmányában, amelyek úgy a polgári, mint a szocialista iroda-

lom széles körű ismeretét tükrözték, a perjog(ok) több fontos elméleti kérdését tárgyalta. Egyik utolsó mohikánja volt annak a jogásznemzedéknek, amelynek tagjai fejében a jogi tudás magasszintű egységben élt; ebből következett, hogy a két eljárásjogot egyszerre művelte, mi több, e tárgyú tankönyvek szerzője, szerkesztője lett. Éppen az anyagi és az eljárásjog kölcsönhatásáról szóló disszertációján dolgozott, amikor 1960-ban (Budapestben) a római jogi tanszék vezetőjévé nevezték ki. Relatív új szakterületén írásai a római jog kutatási irányzatai és módszere köré csoportosultak. A minisztérium őt bízta meg a római jogi tananyag korszerűsítéséről szóló referátum elkészítésével, majd az

új jegyzet szerkesztőségével és társszerzőségével.

A halál az íróasztal mellől ragadta el. Nem tudta befejezni római jogi jegyzetének kéziratát, sem doktori értekezését, s dédelgetett terve: a jogi nyelvművelésről írandó könyve sem valósult meg. Életműve mégsem torzó, mert „Móra Mihályt azokhoz a középkori mesterekhez hasonlíthatnánk, akik a gótikus katedrálisokat építették, és aprólékos szeretettel dolgoztak ki minden apró részletet, minden díszítő elemet, nem törődve azzal, hogy a néző szemébe ötlík-e amit alkottak, hogy elkészül-e életükben a dóm.” (Diósi György)

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár

Perbíró József száz éve született Barcsan 1908. május 21-én. A polgári iskola elvégzése után 1922-től egy nagykereskedelmi vállalatnál dolgozott gyakornokként, majd osztályvezetőként. Munkája mellett gimnáziumban tanult és 1931-ben érettségit tett, ezt követően folytatta tanulmányait, és jogi diplomát szerzett a Pécsi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán 1936-ban. 1937-től tanársegédként tevékenykedett *alma mater*-ében, ahol könyvtárosi, később dékáni hivatalvezetői teendőket is ellátott. 1946-ban egyetemi magántanári képesítést nyert, és ily minőségben az egri Szent István Katolikus Magyar Egyetem Kereskedelmi és Váltójogi Tanszékének vezetőjévé nevezték ki. Annak 1949-ben történt megszüntetése után a Szegedi Tudományegyetemen előbb a Kereskedelmi és Váltójogi (1949–1950), majd a Gazdasági Jogi (1950–1951), végül a Mezőgazdasági és Munkajogi Tanszéket vezette (1951–1957) egyetemi docens-

PERBÍRÓ JÓZSEF
(1908–1991)

ként. 1956–57-ben a szegedi jogi kar dékánhelyettesi tisztségét is betöltötte, valamint az összegyetemi ifjúsági jóléti intézményeknek volt az elnöke.

1956. október 20-án felkérték a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (MEFESZ) szegedi prog-

ramalkotó nagygyűlésének vezetésére. Október 27-én a rektori tanács megbízásából többek mellett ő képviselte az egyetemet az új városi vezetőség megválasztására összehívott ülésen, ahol az ideiglenes forradalmi szerv, a Szegedi Néptanács vezetésével bízták meg. E testület október 29-én mások bevonásával forradalmi nemzeti bizottsággá alakult át, melynek elnökeként a városi végrehajtó szervek munkáját irányította november 4-ig. November 6-án a szovjetek rövid időre letartóztatták. Nem sokkal később a megalakult forradalmi városi tanács végrehajtó bizottságnak előbb elnöke, majd elnökhelyettese lett (1956. november 12. – 1957. március 29.), mivel a kontinuitás látszatának érdekében a Tombác Imre vezette testületben átmenetileg igényt tartottak a részvételére. 1957 februárjában azonban *de facto* eltávolították e tisztségéből és az egyetemről is, majd ismét letartóztatták. Első fokon tizenöt évi börtönbüntetésre ítélték, amit a Legfelsőbb Bíróság életfogytiglani szabadságvesztésre súlyosbított. Az 1963. évi amnesztia nyomán szabadult; ezt követően a

Siófoki Vízműnél volt ellenőr, majd – miután műszaki és mérnöközgazdász diplomát is szerzett – műszaki-gazdasági tanácsadóként dolgozott nyugdíjazásáig. 1970-től haláláig Kecskeméten élt, ahol jogi szakfordításokat végzett és emlékiratain dolgozott. 1990-ben a JATE egyetemi tanácsa rehabilitálta, és *professor emeritus* címet adományozott neki. 1991-ben a hazáért és a szabadságért vívott küzdelemben szerzett érdemeinek elismeréseként állami kitüntetésben részesült, majd a Hazáért érdemkereszttel *posthumus* is jutalmazták 1994-ben. Kecskeméten hunyt el 1991. október 18-án.

Főbb tudományos kutatási területét a részvényeknek és az üzletrésznek, később a mezőgazdasági termelőszövetkezeti jogviszony gazdasági és jogi természetének, valamint a termelőszövetkezeti földhasználat jogi kérdéseinek vizsgálata képezte. A JATE Állam- és Jogtudományi Kara emléktábla avatásával tisztelgett helytállásának nagysága előtt 1991-ben.

Dr. Antal Tamás
egyetemi adjunktus

Kitüntetések

Pro Universitate-díj

Dr. Katona Tamás egyetemi tanár, a Statisztikai és Demográfiai Tanszék vezetője kapta 2007. november 8–9-én, a Szegedi Tudományegyetem Napja rendezvénysorozat alkalmával (átvételére 2008. január 12-én került sor).

A kitüntetett a Leningrádi Tudományegyetem matematikus szakán végzett 1972-ben jeles eredménnyel. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1978-ban tett doktori szigor-

latot „*summa cum laude*” eredménnyel statisztikából. 1984-ben lett a demográfia tudomány kandidátusa, 1998-ban közgazdaságtudományból habilitált a Miskolci Egyetemen.

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézetében kezdte pályáját, ahol a népeségtudomány módszertani kérdéseivel foglalkozott. Ezen belül részt vett a népeségi prognózisok készítésében.

Az 1980-as évektől a népességnyilvántartási rendszer kialakításának kérdéseivel foglalkozott az Állami

Népességnylvántartó Hivatal főosztályvezetőjeként, majd több éven keresztül hivatalvezető-helyettesként.

1995-től 1998-ig vezette a Központi Statisztikai Hivalt.

1996 és 1998 között részt vett a társadalombiztosítási reform kidolgozásában.

2003-tól a Miniszterelnöki Hivatal helyettes államtitkára, majd címzetes államtitkára, a miniszterelnök kabinetfőnöke volt. Két évig a Pénzügyminisztérium államtitkári funkcióját töltötte be. 2006 novembere óta a Magyar Államkincstár elnöki feladatát látja el.

Kutatásaira három alkalommal nyert OTKA pályázatot (1986, 1988, 1991.). A kutatási cél megvalósulását jelentette az 1990-re tervezett népszámlálás előkészítése.

1974 óta tanít statisztikát és demográfiát a jogász- és közgazdászképzésben. 1978 óta megszakitás nélkül egyetemi oktatói állást tölt be.

1976–1996 között oktatott a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen, majd a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán demográfiából tartott előadásokat a közgazdász hallgatók számára. Meghívás alapján 1980-tól rendszeresen tart statisztika, demográfia és jogi informatika kurzusokat az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, és egyben megbízott vezetője ugyanott a Statisztikai és Jogi Informatikai Tanszéknek.

1996-ban kapcsolódott be a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Statisztikai és Demográfiai Tanszékének munkájába, kezdetben a tanszék megbízott vezetőjeként; 1997. március 1-jétől a tanszék vezetője.

1999 óta részt vesz a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karán a doktori képzésben, egyben a Kar

Doktori Tanácsának elnöki tisztét is betölti, valamint tagja a Szegedi Tudományegyetem Doktori Tanácsának.

1999-ben kapott egyetemi tanári kinevezést. Tagja a Szegedi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi, illetve az Állam- és Jogtudományi Habilitációs Szakbizottságának.

Az elmúlt négy évben vezetésével gyökeresen átalakult a Szegedi Tudományegyetemen a statisztikai tanszék tantárgyi kínálata, és új tankönyvek jelentek meg. A közgazdász és a jogászképzésben a statisztika, a demográfia, a jogi informatika és a társadalomstatisztika tárgyakat oktatja a nappali tagozaton, a doktori képzésben pedig tudományos módszertant, valamint a nemzetközi statisztikai módszereket tanítja.

A tudományos kutatás és az oktatás mellett részt vesz a hazai és nemzetközi tudományos közéletben. Tagja a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek, a Magyar Statisztikai Társaságnak, az MTA Demográfiai Bizottságának és az MTA Statisztikai Bizottságának. Egy akadémiai ciklusban az utóbbi bizottság elnöki tisztét töltötte be. Egy-egy ciklusban tagja volt az OTKA statisztikai és demográfiai zsűrijének. 1995 és 1998 között elnöke a Statisztikai Szemle, 1997 óta tagja az Acta Juridica et Politica Szeged, 2005 óta pedig a Pénzügyi Szemle szerkesztő bizottságának.

Magyar Köztársasági Érdemkereszt arany fokozata

Dr. Badó Attila egyetemi tanár, az Összehasonlító Jogi Intézet igazgatója kapta 2008. augusztus 20-án.

A kitüntetett a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi

Karán 1990-ben szerzett diplomát, és a SZOTE Főiskolai Karán kezdett el főiskolai tanársegédként dolgozni. 1991-től a jogi karon kapott állást, ahol a Jogbölcséleti és Jogszociológiai Tanszéken tanított 2001-ig. Hoszszabb időtartamú német és francia, illetve rövidebb angol tanulmányutakon vett részt. 1999-ben megbízott dékánhelyettes, majd 2001 és 2003 között kinevezett gazdasági és tudományos dékánhelyettesi tisztséget töltött be. 2000-tól a reims-i egyetem jogtudományi karán docensi megbízást kapott, ahol évente blokkosított formában tart előadásokat. 2002-től az Összehasonlító Jogi Intézet igazgatói feladatait látja el, és a már működő francia és német jogi képzések irányítása mellett megszervezte az amerikai jogi szakértői képzést. 2003-tól a Szegedi Tudományegyetem hallgatói és közkapcsolati ügyek rektorhelyettese.

Közéleti feladatai mellett folyamatosan jelenteti meg tudományos munkáit. 1992 óta rendszeresen jelentkezett magyar és idegen nyelvű publikációkkal, mindenekelőtt az összehasonlító jog területén. Számos kutatási program vezetőjeként vett részt olyan hazai és nemzetközi vizsgálatokban, melyeknek eredményei közlésre kerültek. Érdeklődése elsősorban a laikus bíráskodás összehasonlító vizsgálatára vonatkozott, „*doctor univ.*” és Phd értekezéseit is ezen témakörből írta. A brémai egyetem jogi karával együttműködésben nemzetközi összehasonlító joghallgatói attitűdvizsgálatot végzett, melynek eredményei folyamatosan kerülnek publikálásra hazai és nemzetközi folyóiratokban. Az elmúlt években több könyve jelent meg különböző magyar kiadóknál. 2002-ben a „*La justice hongroise dans le cadre de l'intégration européenne*” című

monográfiáját a francia L'Harmattan kiadó jelentette meg.

Oktatói tevékenységéért több elismerésben részesült. 1998-ban a MUOSZ által szervezett „Az év oktatója” országos vetélkedőn döntőbe jutott, 2001-ben *Pro Scientia* tudományos témavezetői kitüntetést kapott. 2005 óta egyetemi tanár.

Miniszteri Elismerő Oklevél

Dr. Szabó Imre egyetemi docens, a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék vezetője kapta 2008. március 15-én.

A kitüntetett 1951. október 12-én született Mezőnagymihályon (Borsod-Abaúj-Zemplén megye). Az általános iskolát szülőfalujában végezte, majd sikeres felvételi után a miskolci Földes Ferenc Gimnázium speciális matematika tagozatú osztályába járt. Érdeklődése azonban lassan a társadalomtudományok felé fordult, így az érettségit és az egy évi kalocsai katonai szolgálatot követően a Szegedi Tudományegyetem [SZTE; akkor még József Attila Tudományegyetem (JATE)] Állam- és Jogtudományi Karának (ÁJK) hallgatója lett. Iskolai tanulmányai során mindvégig jeles-kitűnő eredményeket ért el, Népköztársasági Ösztöndíjas volt. „*Summa cum laude*” minősítéssel szerzett diplomát, majd ezt követően jogi szakvizsgát tett.

Egyetemi tanulmányait követően 1976. február 1-jén a JATE ÁJK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékére került – *Kemenes Béla* és *Szilbereky Jenő* professzorok hívására – egyetemi gyakornoknak. 1977-től tanársegédi, 1981-től adjunktusi, majd 1997-től docensi kinevezést nyert. A tanszéken a „Polgári eljárásjog” c. főkéllégium előadója és felelős gondozója. 1997-től

a „Személyállapotú perek” c. fakultatív tárgyat is jegyzi. 2001. július 1-jétől a tanszék vezetője. A Kari Tanács 2002. július 1-i hatállyal megválasztotta az SZTE ÁJK dékánjává. Mintegy tíz éven át volt választott tagja a Kari Tanácsnak, majd 1993-ig szintén választott tagként két cikluson keresztül (4 év) az Egyetemi Tanácsnak. Egyetemi kancellárrá választásakor tanácsnoki helyéről lemondott, és azt követően – állandó meghívottként, tanácskozási joggal – mint kancellár (1993.04.01.–1999.12.31.), illetve egyetemi főtitkár (2000.01.01.–2002.06.30.) vett részt az SZTE legmagasabb irányító fórumának munkájában. 2002. július 1-től a jogi kar dékánjaként a tanács rendes tagja. 2001-től mint tanszékvezető, 2002-től mint dékán hivatalbéli tagja az SZTE ÁJK Kari Tanácsának.

Az SZTE Mérnöki Karán gondozza a „Jogi ismeretek” c. tárgyat, melynek keretében – jövőző vállalkozó menedzserek számára – elsősorban társasági jogi ismereteket oktat.

2000. szeptember 1-jétől a Károli Gáspár Református Egyetem (KGRE) Civilisztikai Intézetének további jogviszonyban foglalkoztatott docenseként előadja és gondozza a polgári peres eljárás és a nemperes eljárások c. kollégiumokat. 2002. szeptember 1-től megbízást kapott a KGRE ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszékének vezetésére.

Több cikket, tanulmányt írt a személyállapotú perek témaköréből. PhD értekezését „A vitás apaság bírósági úton történő rendezése” címmel védtem meg. Jegyzetet készített a jogi szakvizsgára készülő ügyvédjelöltek számára. Társzerzőként közreműködött a joghallgatók számára készült példatár és jogszabálygyűjtemény elkészítésében. Részt vett az Igazságügyi

Minisztérium kodifikációs előkészítő tevékenységében a polgári perrendtartás átfogó újraszabályozási munkái során. Szakértői véleményt készített a polgári perrendtartás, a csőd- és felszámolási eljárás, a bírósági végrehajtási eljárás törvénytervezeteire. Társzerzője a „Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára” c. könyvnek, amely kapcsolatos könyv, eddig több kiadásban jelent meg. „A polgári perrendtartás magyarázata” c. könyvnek is társzerzője. 2004-ben jelent meg angol nyelven a Kluwer Law International Kiadó gondozásában – társzerzőségben – a „Civil Procedure – Hungary” c. könyve Hágában. Újabban betegjogi kérdésekkel is foglalkozik, két további könyv társzerzője.

Tagja az Igazságügyi Minisztérium Jogi Szakvizsga Bizottságának. Ösztöndíjjal, illetve egyetemi támogatással 1 hét – 1 hó időtartamban szakmai, kutatói úton járt az odesszai, újvidéki, lipcsei, temesvári, pármái, izmíri és a Párizs X. Nanterre-i egyetemeken. A Felsőoktatási Gazdasági Vezetők Egyesületének elnökségi tagja volt 1996-tól, valamint állandó meghívottja 2000. január 1-től az Egyetemi Gazdasági Főigazgatók Kollégiumának. Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Jogi, Ügyrendi és Közbiztonsági Bizottságának külső (nem képviselő) tagja volt 1990–1998. között, és 2002 novemberétől ismét. Egyéb megbízásai:

Országos Igazságszolgáltatási Tanács Oktatási és Tudományos Bizottságtagja (2004. 03. 01-től),

Magyar Jogász Egylet Csongrád Megyei Szervezete: elnökségi tagja (2002. 10. 02-től),

SZTE rektori megbízott (a Közbeszerzési Bizottság elnöke (2002. 07. 01-től),

Miskolci Egyetem ÁJK Deák Ferenc
Doktori Iskola Tanácsának tagja
(2002. 02. 01-től),

Csongrád Megye Országgyűlési Választókerület Választási Bizottság elnökhelyettese

2003-ban Szeged Megyei Jogú Város Közgyűlése Pro Urbe-díjjal, a Szegedi Tudományegyetem Tanácsa Pro Universitate-díjjal tüntetette ki. 2006-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetését kapta.

Klebelsberg Kuno-díj

Dr. Ruszoly József egyetemi tanár kapta 2008. november 21-én a Szegedi Tudományegyetem Napja alkalmából (átvételére a Szegedi Nemzeti Színházban, 2009. január 10-én tartott jogászavatáson került sor).

Bagamérban született gazdálkodó családban 1940. március 22-én. Az általános iskola befejeztével (1954) tanulmányait Debrecenben folytatva a Tóth Árpád Fiúgimnáziumban kitüntetéssel érettségizett (1958). A Szegedi Tudományegyetem (1962–1999: József Attila Tudományegyetem) Állam- és Jogtudományi Karán végzett tanulmányai nyomán aranygyűrűs jogászdoktor lett (*promotio sub auspiciis Rei Publicae Popularis*, 1964).

Szakmai-tudományos pályafutása döntően a szegedi egyetemhez, annak is jogtörténeti tanszékéhez kötődik. Itt lett demonstrátor (1959), tanulmányai végeztével pedig itt haladt mind följebb az oktatói pálya grádicsain: egyetemi gyakornok (1963), egyetemi tanársegéd (1964), egyetemi adjunktus (1969), egyetemi docens (1978). Egyetemi tanár: professzor Miskolcon lett (1986).

Alapítóként részt vett a Nehézipari Műszaki Egyetem (ma: Miskolci Egye-

tem) Állam- és Jogtudományi Intézetének (1983-tól Karának) létrehozatalában; az általa alapított Jogtörténeti és Jogelméleti Tanszék vezetője volt (1981–1988). Innen hazahívták, s a törvényileg engedett ideig sikerrel vezette a József Attila Tudományegyetem (2000-től: Szegedi Tudományegyetem) Jogtörténeti Tanszékét (1988–2005). Azóta a Bónis György Szemináriumban tevékenykedik.

Tudományos fokozatai: az állam- és jogtudományok kandidátusa (1977) és akadémiai doktora (1986). Elsősorban német nyelvterületen hosszabb-rövidebb tanulmányutakon, valamint kongresszusokon és konferenciákon sokszor járt és adott is elő.

Közleményei száma hatszáz fölött van. Tizenhét könyve közül a legjelentősebbek: *A választási bíráskodás Magyarországon* (1980); *Európa jogtörténete* (1996, legutóbb: 2006); *Európa alkotmánytörténete* (2006); *Újabb magyar alkotmánytörténet* (2002); „és így is a mi korunk” [...] 1944–1949 (2006). A Bagaméri Kör égisze alatt szerkeszti a *Bagaméri Krónika* folyóiratot (1995–) és *A Bagaméri Krónika* c. könyvsorozatot (2004–).

A kitüntetett számos, gazdagon megszolgált elismerés birtokosa: Felsőoktatási Tanulmányi Érdemérem (1964), Miniszteri Dicséret (1970), Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1972), SZAB Ezüst Plakett (1988), Szent-Györgyi Albert-díj (2003), Bagamér Nagyközség Díszpolgára cím (2005), valamint munkássága elismeréseként, különösen a debreceni jogászképzés újraindításában kifejtett vezető professzori tevékenységéért (1995–2000) szülőföldi *Alma Materétől*, a Debreceni Egyemtől elnyert díszdoktorátus (*Doctor Honoris Causa*, 2006).

Kari hírek

Kari nyílt nap, melyen a Kar és a Kar képzései bemutakoztak az érdeklődő középiskolás diákoknak.

2008. január 10.

Dr. Gombos Katalin részt vett Brüsszelben a polgári igazságügyi együttműködés távlatairól rendezett, az ún. nemzeti kontaktpontok részvételével zajló konferencián.

2008. január 12–15.

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanárt, tanácskezelőt (Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék) 60. születésnapja alkalmából köszöntötte a Kar a Tanácssteremben.

2008. január 18.

Dr. Paczoly Péter egyetemi tanár, alkotmánybíró előadást tartott Strasbourghban, az Európai Emberi Jogi Bíróságon a törvénykezési év ünnepélyes megnyitója alkalmából „A konszenzus szerepe az Európai Emberi Jogi Egyezmény rendszerében” címmel.

2008. január 25.

Dr. Juhász Endre, az Európai Bíróság bírása a Nemzetközi jogi és Európa-jogi Tanszék vendégeként „Az Európai Bíróság joggyakorlata” címmel előadást tartott a Kar hallgatói és oktatói számára a Kari Társalgóban.

2008. február 7.

Ireny Comaroschi, Románia budapesti nagykövete „The first year of Romania as EU member state – experience,

successes, challenges; Common issues, special interests – the relationship of Romania and Hungary within the European Union” címmel tartott előadást a Kari Társalgóban.

2008. február 21.

Dr. Dienes-Oehm Egon címzetes egyetemi docens (Pázmány Péter Katolikus Egyetem), korábbi COREPER képviselő az Integrációs Klub programjaként „Hatáskörmegosztás az Európai Unióban, a nemzeti szuverenitás kérdése” címmel előadást tartott karunkon.

2008. február 28.

Az Európai Jogtörténeti Tanszék „Schwabenspiegel-Forschung im Do-naugebiet” címmel nemzetközi konferenciát szervezett. Előadást tartott *Dr. Ruszoly József* egyetemi tanár: „Ein Leben für die Rechtsgeschichte. Zur Laufbahn von Bónis György”; *Dr. Benyik György* egyetemi tanár: „Einflüsse der Bibel auf den Schwabenspiegel”; *Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Peter Landau* (München): Die Königswahl im Sachsenspiegel und im Schwabenspiegel”; *Prof. Dr. Heinz Holzhauer* (Münster): „Strafrecht im Schwabenspiegel”; *Prof. Dr. Bernd Kannowski* (Freiburg im Breisgau): Zum Beweisrecht des Schwabenspiegels”; *Prof. Dr. Heiner Lück* (Halle an der Saale): „Kohärenzen, Parallelen, Divergenzen. Sachsenspiegel und Schwabenspiegel im Vergleich”; *Prof. Dr. h. c. Gernot Kocher* (Graz): „Der Schwabenspiegel und sein Bild vom Recht”; *Dr. Blazovich László* egyetemi

tanár: Anmerkungen zum Kaschauer Schwabenspiegel” címmel.

2008. február 29.

René Roudaut, Franciaország nagykövete látogatást tett karunkon.

2008. február 28–29.

Prof. Dr. Arndt Sinn (Osnabrück) és *Dr. Joseph Bischof* (Leipzig) „Einführung in das deutsche Strafrecht” címmel tartott karunkon kurzust, a Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék szervezésében.

2008. március 10–14.

Alexander von Mühlendahl a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék szervezésében „Az európai védjegy” címmel tartott fakultációt.

2008. március 10–14.

Dr. Józsa Zoltán egyetemi docens a Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ Programigazgatósága által a helyi és területi önkormányzatok helyzetéről és problémáiról megrendezett konferenciáján „Trendek, fejlődési irányok: önkormányzatok Nyugat-Európában” címmel előadást tartott.

2008. március 13.

Dr. Kasza Péter Ferenc egyetemi adjunktus „A közigazgatási hatósági eljárás elméleti és gyakorlati kérdései” címmel tartott nyolc órán keresztül, megszakítás nélkül előadást a Kari Társalgóban, megdöntve ezzel Badár Sándor színművész országos „dumarekordját”!

2008. március 20.

A Corvinus Egyetemen megrendezett Felsőoktatási Szakemberek Konferenciáján karunkról előadást tartott Dr. Szabó Imre egyetemi docens: „A társadalomirányítás eszközei - a jog lehetőségei. A jogérvényesítés eszközei” és dr. Farkas Csaba egyetemi adjunktus: „A társasági jog aktuális kérdései” címmel.

2008. március 27–28.

Dr. Géczy József egyetemi adjunktus a Magyar Országgyűlés Mentelmi, Összeférhetetlenségi és Mandátumvizsgáló Bizottsága és a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének szervezésében, Budapesten megtartott „A parlamentek, a képviselők társadalmi és média megítélése – frusztrációk a parlamentek körül Európában” c. nemzetközi konferencián előadást tartott.

2008. április 25.

Prof. Dr. Dr. h. c. Klaus Sojka (Deggendorf), a Kar német vendégoktatója „Internationales Umweltrecht” címmel tartott kurzust.

2008. április 1–4.

A CEDR – Magyar Agrárjogi Egyesület szervezésében a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán megtartott „A mezőgazdaság, a mezőgazdasági üzem, a mezőgazdasági termelés és a vidék a fenntartható Európában” c. konferencián karunkról *Dr. Bobvos Pál* egyetemi docens, *dr. Farkas Csamangó Erika* („A geotermális energia hasznosítása jogi aspektusból”), *dr. Miklós László* („Az épített környezet jogi védelme”) és *Prof. Dr. Dr. h. c. Klaus Sojka* („Die Ergebnisse der

Bali-Umweltkonferenz”) tartott előadást.

2008. április 4.

Dr. Trócsányi László egyetemi tanár az „Alkotmánybíráskodás és közigazgatási bíráskodás” címmel tartott előadást a Magyar Jogász Egylet Győr-Sopron Megyei Szervezete által megrendezett konferencián, Győrött.

2008. április 4.

Dr. Papp Tekla egyetemi docens Pécsen, a Kereskedelmi Jogi Tanszék felkérésére „A timesharing – szerződés” címmel előadást tartott.

2008. április 8.

Az Európa Tanulmányok Központ „Fejlesztés és segélyezés az Európai Unióban és Magyarországon” címmel konferenciát szervezett a József Attila Tanulmányi és Információs Központban. Az igazgató, *Dr. Trócsányi László* egyetemi tanár bevezetőjét követően előadást tartott *Dr. Tomaj Dénes* főosztályvezető (KÜM Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési, Gazdaság- és Tudománydiplomáciai Főosztály): „Az állam szerepe a fejlesztési és segélyezési politikában, figyelemmel az Európai Unió és a civil szervezetek elvárásaira is”; *Dr. Kiss Judit* igazgatóhelyettes (MTA Világgazdasági Kutatóintézete): „A nemzetközi segélyezés és fejlesztés finanszírozása”; *Sátor Balázs* elnök (HAND Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség): „A HAND Szövetség, mint a civil társadalom koordinátora”; *Lebel László* igazgató (Magyar Ökumenikus Segélyszervezet): „A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet tapasztalatai, különös tekintettel a balkáni szerepvállalásra”; *Szűcs Edit*

igazgató (Magyar Vöröskereszt Baranya Megyei Szervezete): „A Vöröskereszt szerepvállalása a segélyezésben, a Magyar Vöröskereszt tapasztalatai” és *dr. Lévai Anikó* jószolgálati nagykövet (Magyar Ökumenikus Segélyszervezet): „Az önkéntesek szerepe a segélyezési tevékenységben, jószolgálati nagykövek hazánkban és Európában” címmel.

2008. április 17.

Az Integrációs Klub programjaként *Dr. Tóth Judit* egyetemi docens és Szilágyi Róbert határrendészeti szolgálatvezető „Határtalan Európa vs. Behajtani tilos! – tapasztalataink schengeni tagságunk első negyedéről” címmel tartott előadást a Kari Társalgóban.

2008. április 17.

Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár „A mezővárosok mindennapi joga a 18. században” címmel tartott előadást a Szekszárdon megrendezett jogi, néprajzi, kultúrtörténeti nemzetközi konferencián.

2008. április 24–26.

Dr. Lőrincsikné dr. Lajkó Dóra egyetemi tanársegéd „Az időskorú személyek tartós ápolásának problémái” címmel tartott előadást a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán.

2008. április 25.

Az Összehasonlító Jogi Intézet szervezésében került megrendezésre az I. Szegedi Összehasonlító Jogi Napok címet viselő konferencia. Előadást tartott *Boronkay Miklós*: „Mozgó rendszer” és jogösszehasonlítás: Walter

Wilburg elméletének hasznosítása a komparatistikában”; *Fekete Balázs*: „Egy megvalósult álmom – Lévy-Ullmann és a »világjog«;”, *Dr. Nagy Zsolt egyetemi docens*: „Az akadémia és a praxis közötti kapcsolat a kontinentális Európában és Angliában”; *Tamás Cs. Gergely*: „A közösségek szerepe a japán jogban”; *Boytha Dóra*: „Szabad, szabadabb: legszabadabb árumozgás az EU-ban?”; *Korom Veronika*: „Az EKB döntéseinek hatása a tagállamok társasági jogára, nemzetközi magánjogára”; *Radics Olívia*: „Az EKB döntéseinek hatása a tagállamok társasági jogára, nemzetközi magánjogára”; *dr. Schiffner Imola* egyetemi tanársegéd: „Jog vagy kötelezettség - avagy a diplomáciai védelem az államok gyakorlatában”; *Szabó Sarolta*: „A globális fejlődés mikrokozmosza: gondolatok a szerződési jog európai egységesítéséről”; *dr. Csúri András*: „A fiatal felnőtt életszakasz büntetőjogi megítélése”; *dr. Mezei Péter* egyetemi tanársegéd: „A fájlcserelés jogi megítélése az óceán két oldalán – mély vízben a szerzők?”; *Dr. Rázs-Molnár Krisztina egyetemi docens*: „A Munkaügyi Közvetítői és Döntőbírói Szolgálat megítélése brit és amerikai társzervezeteinek működése tükrében” és *dr. Szomora Zsolt egyetemi adjunktus*: „Nem minden az, aminek látszik – egy összehasonlító büntetőjogi elemzés tanulságai az erőszakos nemi bűncselekmények kapcsán” címmel.

2008. április 25.

A Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék és az SZTE ÁJK Karrier Iroda szervezésében került sor a Polgári Jogi Activity Verseny és (másnap) a Polgári Jogi Jogesetmegoldó Verseny megrendezésére.

2008. április 29–30.

Az EURES szegedi irodája, a DARMK Szegedi Kirendeltség és Szolgáltató Központja, valamint az SZTE ETK által működtetett EUROPE DIRECT Szeged iroda tájékoztató fóruma. Előadást tartott: *Vass Henrietta* (ZAV Nemzetközi Munkaerőközvetítő Hivatal, Nürnberg): „A hivatal bemutatása”; *Anita Pubr*: „Munkavállalási lehetőségek Ausztriában” és *Ria Bosch*: „Élet és munka Hollandiában” címmel.

2008. május 5.

Dr. Paczolaty Péter egyetemi tanár „A közigazgatási és az alkotmánybíráskodás érintkezési pontjai” címmel előadást tartott Lillafüreden, a Közigazgatási Bírák Egyesületének konferenciáján.

2008. május 8.

Tudományos előadóülést szervezett a Kar *Dr. Tóth Lajos* egyetemi docens 65. születésnapja alkalmából.

2008. május 8.

Dr. Töröcsikné Dr. Görög Márta egyetemi docens a Debrecenben megszervezett „Magánjogot oktató fiatalok II. találkozója és konferenciája” elnevezésű rendezvényen „A hozzátartozói nem vagyoni kártérítés iránti igény” címmel tartott előadást.

2008. május 9–10.

Dr. Katona Tamás egyetemi tanár „A Magyar Államkincstár ellenőrzési tevékenysége” címmel tartott előadást a Magyar Pénzügyi és Gazdasági Ellenőrök Közhasznú Egyesülete budapesti szervezetének értekezletén.

2008. május 15.

Dr. Trócsányi László egyetemi tanár „La réglementation de métier d’avocat et le contrôle judiciaire concernant les avocats en Hongrie” címmel tartott előadást az Európai Ügyvédi Kamarák Tanácsának Közgyűlésén (CCBE), Budapesten.

2008. május 23.

A Law and Society Association által Montrealban megrendezett konferencián előadást tartott *Dr. Badó Attila* egyetemi tanár: „...???” és *dr. Mezei Péter* egyetemi tanársegéd: „Filesharing Spreading Over Oceans – Deep Water for Authors?” címmel.

2008. május 28–31.

A Bécsben megrendezett konferencián – „Römisches Recht und Praxis” – előadást tartott *Dr. Jakab Éva* egyetemi tanár: „Römisches und griechisches Kaufrecht”; *dr. Orosz Nóra*: „Der Bau des Castor-Tempels in Cic. Verr. 2.1” és *dr. Pozsonyi Norbert*: „Pfandabreden in Catos »De agricultura«” címmel.

2008. május 29–31.

Együttműködési megállapodás aláírására került sor a Szerb Köztársaság Belgrádi Union Egyetem Jogtudományi Karával.

2008. június 6.

A Teőreők Aladár országos tanulói gépíróversenyen a jogi asszisztens képzés hallgatói közül a gépíróverseny döntőjén I. helyezést ért el, valamint hibátlanul jelt nyert *Varga Anikó*, a jogi asszisztensképző csapata (*Márki Edit, Dénes Renáta és Varga Anikó*) pedig II. helyen végzett.

2008. június 6.

Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár az ELTE jogi karán megrendezett tudományos emlékülésen – „100 éves az első büntető novella” – „A büntetőjogi dogmatika kezdetei és első félszázada” címmel tartott előadást.

2008. június 19.

Dr. Besenyei Lajos professor emeritus „Fésületlen gondolatok az új Ptk. Tervezetéről” címmel tartott Hódmezővásárhely M.J. Város Önkormányzatának Dísztermében előadást.

2008. június 23.

Dr. Hajdú József egyetemi tanár az uttrechti egyetem jogi karán (Hollandia) előadást tartott (TRESS European Report 2007).

2008. június 25–27.

Dr. Révész Béla tudományos főmunkatárs „Egy hiányzó szakpolitika – a titkosszolgálatok szerepe a közpolitikai döntéshozatalban” címmel tartott előadást a Magyar Politikatudományi Társaság XIV. Vándorgyűlésén (Noszvaj).

2008. június 28.

Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár az ELTE jogi kara által szervezett könyvbemutatón ismertette a Jogtörténeti Szemle különszámát: „Justitiától a bírói pálcáig”.

2008. július 2.

Dr. Molnár Judit Jeruzsálemben (Yad Vashem) az „International Summer Workshop for Holocaust Scholars, Jewish Life During the Holocaust: New Approaches to and Aspects of Jewish Social Life”

elnevezésű rendezvényen “The last Chapter of the Holocaust: The Rescue Activities of Hungarian Zionists in 1944 in the Mirror of the Diary of Ottó Komoly, president of the Hungarian Zionist Association” címmel tartott előadást.

2008. július 6–10.

Dr. Paczolay Péter egyetemi tanár Bakuban, az azerbajdzsáni Alkotmánybíróságon „A mulasztást megállapító határozatok végrehajtása” címmel tartott előadást.

2008. július 14.

Dr. Trócsányi László egyetemi tanár a Lyon III Egyetemen „L’ordre juridique communautaire – un quasi-fédéralisme en constante évolution” címmel tartott előadást.

2008. augusztus 20.

Dr. Paczolay Péter egyetemi tanár egy Szöulban megrendezett nemzetközi konferencián „A magyar Alkotmánybíróság és a többségellenesség” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 2.

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár Budapesten, az IRM és MTA által szervezett konferencián – „Az új Büntető Kódex tervezete Általános Részének egyes kérdései, a szankciórendszer reformja” – „A végrehajtandó szabadságvesztés és alternatívái” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 5.

Dr. Paczolay Péter egyetemi tanár Brnóban, a cseh Alkotmánybíróságon

„A jogvédelem szintjének védelme” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 11.

Dr. Mezei Péter egyetemi tanárságán „Free Use of Copyrighted Works” címmel tartott előadást Turku (Finnország) egyetemén.

2008. szeptember 20–28.

Kovács Péter egyetemi tanárságán és *Dr. Petres Tibor* egyetemi docens „The elliptical model of multicollinearity and Petres’ Red” címmel tartott előadást Ribnóban (Bled/Szlovénia) az „Applied Statistics 2008 International Conference” keretében.

2008. szeptember 21–24.

Az Integrációs Klub rendezvényén *Dr. Ferdinand Mayrhofer-Grünbüchel*, az Osztrák Köztársaság nagykövete „Migration in Europe from the 19th century until the present days – motives, target countries, challenges faced” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 23.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár a Fribourgban (Svájc) megrendezett ókortörténeti konferencián – Session de la Société internationale ‚Fernand de Visscher’ pour les Droits de l’Antiquité (SIHDA) – „Catos lex vini in doliis” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 24.

Az Integrációs Klub rendezvényén *Dr. Gazdag Ferenc* egyetemi tanár (Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) „Biztonságpolitikai kihívások az Eu-

rópai Unióban” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 25.

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár Kecskeméten, az IRM és a Bács-Kiskun Megyei Bíróság által megrendezett „Az új Büntető Kódex tervezete Általános Részének egyes kérdései – a büntetőjogi felelősségre vonatkozó szabályok reformja” elnevezésű konferencián „Stádiumok és elkövetők” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 26.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár Rómában az „Accademia Americana, Law Documents in the Ancient World” (5 éves nemzetközi kutatási projekt) keretében „Chirographum und epistula in privatrechtlichen Urkunden” címmel tartott előadást.

2008. szeptember 29.

Az Alkotmányjogi Tanszék Polner Ödön emlékkonferenciát szervezett. A Klauzál téren aznap emléktábla leleplezésére került sor, majd a kari tanácsteremben a tudományos ülésen előadást tartott *Dr. Kiss Barnabás* egyetemi docens: „Polner Ödön a közjogi dogmatika kiválósága”, *Dr. Balogh Elemér* egyetemi tanár: „Polner Ödön és a szegedi egyetem”, *Havass Miklós*: „Polner Ödön – a nagyapa”, *Dr. Homoki-Nagy Mária* egyetemi tanár: „Megjegyzések az állam és az egyház viszonyának alakulásáról” és *Dr. Trócsányi László* egyetemi tanár: „A közös európai alkotmányos örökség – Polner Ödönre emlékezve” címmel.

2008. október 10.

Az Európa-tanulmányok Központ nemzetközi konferenciát szervezett.

2008. október 30–31.

Karunk két tanszéke – Jogbölceleti és Jogszociológiai és a Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék – büntetőjogelméleti-jogfilozófiai konferenciát szervezett a büntetőjogi jogellenesség és a jogi tárgy dogmatikai értelméről.

2008. november 6.

I. országos polgári jogi jogesetmegoldó verseny.

2008. november 21.

Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár előadást tartott a „700 éves a közjegyzőség Magyarországon” elnevezésű, az MTA Dísztermében megrendezett konferencián „A magyar királyi közjegyzőség a polgári korban” címmel.

2008. november 27.

A Magyar Jogtörténeti Tanszék és a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék tudományos emlékülést szervezett Magyarország Magánjogi Törvényjavaslata (MTJ) keletkezésének 80. évfordulóján. Az elnöklő *Dr. Besenyei Lajos professor emeritus* mellett előadást tartott *Tóthné Dr. Fábíán Eszter* c. egyetemi tanár: „A mai polgári jogi kodifikáció és az MTJ”, *Dr. Görög Márta* egyetemi docens: „A személyiségi jogok fejlődése az MTJ tükrében”, *Dr. Homoki-Nagy Mária* egyetemi tanár: „A magyar öröklési jog a szokásjog és az MTJ tükrében”, *Dr. Gellén Klára* egyetemi docens „Szerződések érvénytelensége az MTJ-ben” és *Dr. Papp Tekla* egyetemi docens „Az atipikus szerződések és az MTJ” címmel.

2008. december 4.

Diplomaosztó

Jogász szak

nappali tagozat: 226 fő
levelező tagozat: 137 fő
Kecskemét: 44 fő

Munkaügyi kapcsolatok főiskolai szak

nappali tagozat: 33 fő
levelező tagozat: 37 fő

Társadalombiztosítás főiskolai szak

nappali tagozat: 29 fő
levelező tagozat: 55 fő

Környezetvédelmi szakjogász: 10 fő

Európa-jogi szakjogász: 2 fő

Német gazdasági jogi képzés: 26 fő

PhD

Andrea Colori
Dr. Csúri András
Dr. Dux László
Dr. Fantoly Zsanett
Dr. Gyémánt Richárd
Dr. Hegedűs Andrea
Dr. Juhász Zsuzsanna
Dr. Köblös Adél
Dr. Kun Attila
Philipp Leitner
Dr. Lovászy László
Dr. Szomora Zsolt
Dr. Ujlaki Tamás

Díszoklevelet kapott

A szegedi jogi karon 70 (rubin), 65 (vas), 60 (gyémánt), 50 (arany) évvel ezelőtt végzettek 2008. szeptember 16-án vehették át a Rektori Hivatalban életkorukkal kiérdemelt díszokleveleiket:

Rubindiploma

Dr. Maján László
Dr. Szepesvári Ferenc

Vasdiploma

Dr. Keresztes Mátyás
Dr. Mohos Andor
Dr. Molnár László
Dr. Nagy Sándor József
Dr. Pavlovits Miklós
Dr. Pusztai Zoltán
Dr. Séra István

Gyémántdiploma

Dr. Gömörly László

Aranydiploma

Dr. Bakos Geyza
Dr. Fehérváriné dr. Seres Ibolya
Dr. G. Tóth István
Dr. Gilicze Lajos
Dr. Gulyás László
Dr. Hortobágyi Gyula István
Horváthné dr. Guy Ilona
Dr. Horváth Mihály
Dr. Horváth Tibor
Dr. Horváth Tibor Ernő
Dr. Horváth Tibor Sándor
Dr. Jakó Károly
Dr. Kalóczkai Erzsébet
Dr. Kesztyűs Ferenc

Dr. Kiss György
Dr. Kocsis Mibályné dr. Takács Rózsa
Dr. Mátó Ferenc
Dr. Missura Jenő
Dr. Nagy Pál
Dr. Nemes Györgyné dr. Horváth Erzsébet
Dr. Óvári László
Dr. Pleskó Béla

Dr. Postás Lázár
Dr. Rácz Sándorné dr. Lakatos Rózsa
Dr. Szabó Ferenc Zoltán
Dr. Sziklay Zoltán
Dr. Szok István
Dr. Szűcs József
Dr. Tóth László Pál
Dr. Törőcsik Béla

Rendhagyó díszoklevél: *Emléklap* átadására is sor került. Aranydiploma adományozását kérte *dr. Barabás István*, aki 1954-ben kezdte meg karunkon jogi tanulmányait, és avatásának időpontja – csakúgy, mint évfolyamtársaié – az akkor hatályos tanrend szerint 1958-ban lett volna... Lett volna, de nem lett. A dékáni méltatás szerint: „Nem fejezhette be tanulmányait, mert egy tévesen értelmezett társadalmi eszme méltatlan képviselői ebben megakadályozták, az egyetemi tanulmányok folytatásától elzárták, és a későbbiekben is gátolták, hogy jogi diplomát szerezzon. Voltak azonban olyanok, s ezek sorában szegedi egyetemi vezetők is, akik a megtörtént és jövátéhetetlen sérelmet orvosolni igyekeztek, és le-

hetővé tették, hogy jogi tanulmányait folytathassa, és diplomáját 1972-ben átvehesse. Eltelt azonban 14 küzdelmes év. A díszdiploma adományozásának jogszabályi feltételei között szerepel, hogy a diploma megszerzésétől számított meghatározott évnél kell elteltetni, mely feltétel alól kivételt tenni nem lehet. A Kar Tanácsa azonban – egyhangú határozattal – úgy döntött, hogy az elszenvedett sérelemért, melynek okozója sem a szegedi egyetem, sem annak Állam- és Jogtudományi Kara még közvetetten sem volt, mások helyett, de saját elhatározásából, megköveti, és a jogi diploma megszerzését követő példamutató jogász munkájának értékelésül, elismerésül és nagybecsülését fejezi ki.”

Dr. Barabás István